

ŘÍZENÍ ŠKOLY

ODBORNÝ MĚSÍČNÍK PRO ŘEDITELÉ ŠKOL

6 | 2018

UDĚLEJTE REFRESH!

ZAKLÍNADLO RVP?

MEDIÁLNÍ VÝCHOVA
ZE VŠECH STRAN

AUDIT VZDĚLÁVACÍHO
SYSTÉMU

ČINNOSTI ZÁKLADNÍCH
ŠKOL V 1. POLOLETÍ
ŠK. ROKU 2018/19

SLOVO ÚVODEM

Vážené paní ředitelky, vážení ředitelé, vážené zástupkyně, vážení zástupci, vážení zřizovatelé škol, vážení čtenáři,

právě se nacházíte se v nejtěžší fázi školního roku, po 9 měsících náročné práce se dostáváte únava a vyčerpání. Optimismus do žil vlévá představa dvou prázdninových měsíců, které už jsou na dohled a pomáhají přežít všechny ty kotrmelce, které se dějí v posledních týdnech.

„Rodiče i děti v nejistotě, v přijímačkách na gymnázia je chyba. Je to průšvih, říká ministr.“ „V přijímačkách na osmiletá gymnázia byla chyba. Výsledky zatím neplatí.“ hlásaly novinové titulky na konci dubna. Každá krizová situace prověří aktéry a CERMAT ušetřil ředitelům škol tvrdou lekci arogance. Ve slovníku cizích slov se arogance definuje jako naduté, domýšlivé, pyšné či pohrdavé vystupování vůči druhým lidem. Jak výstižněji popsat jednání, kterého jsme byli svědky? Zpráva odeslaná v sobotu ráno, na kterou se očekává odpověď do nedělního odpoledne, absentující omluva, otazníky nad postupem v rámci správního řízení, selhávající několikastupňová kontrola a prokazatelně opakující se chybovost v zadání... Jsou jednotné přijímací zkoušky dobrý sluha, nebo zlý pán – ptá se Miroslav Hřebecký na s. 15.

RVP – tato tři písmenka vzbuzují vášnivě diskuse a rozdělují účastníky debat na nesmiřitelné tábory. Chystané revize provází mnoho nejasností. Že je RVP skvělá příležitost dělat věci smysluplně, a že lze RVP odučit v 10 hodinách, dokázali odpovědní fyzikáři – inspirujte se jejich příběhem na s. 16.

O tom, že by revize RVP měla být víc transparentní a inspirovat se přípravou Strategie digitálního vzdělávání do roku 2020, do jejíž tvorby se zapojila odborná veřejnost, hovoří také Audit vzdělávacího systému v ČR – s. 19 a 21.

Máme ve školách novodobé Koniáše? Jaký je úděl učitele mediální výchovy? Učí se vůbec? A jak? Celých 17 stran červnového vydání Řízení školy věnujeme tématu mediálního vzdělávání, které je jednou z nejdůležitějších gramotností pro přežití v současném světě. Inspirace ze základní i střední školy, tipy na zdroje, zamyšlení nad koncepcí – to vše v rubrice Téma měsíce.

Přeji vám všem pevné nervy, hodně zdraví, krásné léto a udělejte refresh.

Nadia Eretová

OBSAH

NOVINKY – LEGISLATIVA, INFORMACE	
PhDr. Mgr. Monika Puškinová, Ph.D.	2
PŘEDSTAVUJEME	
Děti a rozumný životní styl Ilona Kumžáková Richterová	3
LEGISLATIVA	
Činnosti základních škol v 1. pololetí školního roku 2018/2019 PhDr. Mgr. Monika Puškinová	4
Záznamy o činnostech zpracování Mgr. Alice Frýbová, RNDr. Ing. Eva Urbanová	6
Neriskujte – bez řádné registrace mohou být vaše smlouvy neplatné – 3. díl Mgr. Miloslav Kvapil; Bc. Viktor Hřebačka	9
ŘEDITEL ŠKOLY – A CO JEŠTĚ	
Udělejte refresh! PhDr. Jan Voda, Ph.D.	11
AKTUÁLNĚ	
Císař je nahý, ať žije císař! Mgr. Miroslav Hřebecký	15
Zakládadlo RVP? Petra Prošková	16
VZDĚLÁVÁNÍ	
Audit vzdělávacího systému v ČR 2017: Situace se zhoršuje Mgr. Michal Kaderka	19
K Auditě vzdělávacího systému ČR 2017 PaedDr. Tomáš Bouda	21
ZAMYŠLENÍ NAD	
Slušnost PhDr. Václav Mertin	23
ROZHOVOR	
Každý si může klást vědecké otázky o přírodě Petr Daniš	24
TÉMA MĚSÍCE – MEDIÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	
Nesnažme se zastavit digitální revoluci sentimentem ke starým médiím a respektujme mediální kulturu rodičů Mgr. Michal Kaderka	26
RVP pro mediální výchovu zestárly, učitel by měl proto sám vyhledávat nová témata a ta pak řešit ve výuce Mgr. Lucie Šťastná	28
Vzdělávací systém potřebuje řádnou aktualizaci Ing. Karel Strachota	31
Učíme děti, jak nad problémem přemýšlet, ne co si o něm myslet Vojtěch Bruk	32
Malý průvodce informační džunglí hoaxů a konspirací Petr Nutil	34
Ukážeme, co je datový stín Mgr. Michal Kučerák	35
Není nutné témata mediální výchovy do výuky tlačit násilím, lze je včlenit organicky Mgr. Jana Šindlerová	36
Od Vybydlova k rezidentsví Mgr. Martin Vonášek	38
Na základní škole kombinujeme mediální výchovu s informatikou Mgr. Johana Fuchsová	42
KLIMA ŠKOLY	
Mentoring, tentokrát optikou ředitele školy – 6. díl Mgr. Zdeněk Dlabola	44
PŘEDSTAVUJEME	
Mezinárodní odborná konference PhDr. Hana Ajmová	47
INOVACE A INSPIRACE	
Učení venku jako „normální“ výuka	52

Právní předpisy a informace významné pro práci škol a školských zařízení

Změny za období květen 2018

MONIKA PUŠKINOVÁ

Informace MŠMT

Zdroj: www.msmt.cz

MŠMT zveřejnilo **Soubor pedagogicko-organizačních informací pro mateřské školy, základní školy, střední školy, konzervatoře, vyšší odborné školy, základní umělecké školy, jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky a školská zařízení na školní rok 2018/2019**. Informace z jednotlivých oblastí jsou doplněny údaji o školních prázdninách a časovým harmonogramem školního roku 2018/2019.

Věstník MŠMT 3-4/2018 obsahuje mimo jiné informace o organizaci školního roku 2019/2020 v základních školách, středních školách, základních uměleckých školách a konzervatořích a o titulech schválených k zařazení do seznamu učebnic a učebních textů.

MŠMT aktualizovalo materiál **Informace a doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k individuálnímu vzdělávání žáků v základní škole** (byla doplněna část upřesňující, že se nehodnotí chování žáka) a materiál **Informace ke vzdělávání dětí a žáků – cizinců a osob, které pobývaly dlouhodobě v zahraničí**.

Pomůcky a návody věnované zpracování osobních údajů v souladu s GDPR MŠMT rozšířilo o **záznam o činnostech – výkon ústavní výchovy, ochranné výchovy a preventivně výchovné péče** a materiál **GDPR – otázky a odpovědi**.

Informace ČŠI

Zdroj: www.csicr.cz

Informační bulletin 2018 ze dne 25. dubna 2018 se kromě jiného věnuje problematice zadávání a hodnocení domácích úkolů a hodnocení klíčových kompetencí.

Informace NÚV

Zdroj: www.nuv.cz

Zpravodaj oborové skupiny č. 17 a 18 si klade za cíl podpořit revizi kurikulárních dokumentů. Uvedená čísla zpravodaje jsou věnována vztahu očekávaných výstupů, výsledků vzdělávání, učiva a očekávaných výsledků učení.

Národní ústav pro vzdělávání upozorňuje na možnosti a podmínky získání výučního listu nebo složení maturitní zkoušky v případě, že zájemce vykoná zkoušky ze všech profesních kvalifikací, z nichž se skládá úplná profesní kvalifikace.

Dále Národní ústav pro vzdělávání informuje o tom, že byly schváleny RVP 53-41-M/04 Masér ve zdravotnictví a 53-41-M/03 Praktická sestra, a to s platností od 1. září 2018.

Informace veřejného ochránce práv

Zdroj: www.ochrance.cz

V tiskové zprávě ombudsmanka informuje o tom, že se setkává s případy, kdy kolektivní smlouvy diskriminují pracující z důvodu věku. Obvykle se jedná o situace, kdy je se zaměstnanci zacházeno rozdílně, protože získali nárok na starobní důchod. Pokud takové zacházení nemá věcný důvod spočívající v povaze vykonávané práce, jedná se o přímou diskriminaci z důvodu věku.

PhDr. Mgr. Monika Puškinová, Ph.D.,
specialistka na školskou problematiku

Děti a rozumný životní styl

Projekt MHMP pro žáky 6. a 7. tříd ZŠ v rámci výchovy ke zdraví

ILONA KUMŽÁKOVÁ RICHTEROVÁ

Cílem projektu, který připravil Magistrát hl. m. Prahy, je vést děti k povědomí o správném životním stylu a zdravé výživě v kombinaci s pohybem, naučit je nepodléhat „zaručeným“ informacím z internetu a upozornit na význam školních obědů jako mnohdy jediného teplého jídla za celý den.

V poslední době se množí případy dětí s poruchou příjmu potravy – anorexií, bulimií a dalšími poruchami. Rodiče uvádějí, že děti byly ovlivněny, kromě jiného, semináři o zdravé výživě, které proběhly přímo ve škole. Cílem aktivit MHMP je vysvětlit dětem, co skutečně znamená zdravý životní styl, proto je důležitá přítomnost ověřené nutriční terapeutky se zkušenostmi s uvedenou problematikou poruch příjmu potravy. Na přednášky dále navazuje soutěž tříd o vytvoření týdenního jídelníčku pro děti sportující i děti bez pohybu. Vítězné týmy obdrží zajímavou odměnu.

Celý projekt je rozdělen do tří částí:

- 1. část:** Úvodní část zahrnuje přednášku nutriční terapeutky o složení jídelníčku, o tom, proč jíme to, co jíme, o pravidelnosti stravy, potravinách konzumovaných denně a o rozdílech mezi jídelníčkem sportovce a dítěte bez pohybu. Vloženo je také video s rozhovorem s odborníkem na sportovní výživu RNDr. Pavlem Suchánkem. Děti se seznámí s ukázkami bizarních způsobů stravování a životosprávy s negativními důsledky. Přednáška trvá zhruba dvě vyučovací hodiny a velký důraz je při ní kladen na „normálnost“.
- 2. část:** Ve druhé části děti zpracovávají vzorový jídelníček na tři dny včetně zásad pestrého stravování (výběr potravin, zohlednění pohybové aktivity, regenerace, sezónnost). Jedná se o týmovou práci celé třídy.
- 3. část:** V poslední části jsou vyhodnoceny nejlepší jídelníčky a výherci získávají odměnu.

Přednášky jsou připraveny pro zájemce z řad základních škol a víceletých gymnázií na území Prahy. V současné době již proběhly nebo právě probíhají přednášky ve 20 školách a mezi školami, ale i přímo dětmi je o toto téma velký zájem. Mnozí žáci se po ukončení přednášky obracejí na lektory s individuálními dotazy.

Druhé kolo přednášek pokračuje od září 2018, zájemci se mohou hlásit na e-mailu:

ilona.kumzakova.richterova@praha.eu.

DĚKOVNÝ DOPIS

Dobrý den,

ráda bych reagovala na projekt Děti a rozumný životní styl, kterého se naši žáci 6. a 7. tříd zúčastnili 23. a 27. dubna. Programy týkající se prevence poruch příjmu potravy vítám a moc děkuji lektorkám za jejich práci.

Naši žáci se určitě dozvěděli spoustu zajímavostí a mnohým, kteří mají zkreslené představy o jídle a hubnutí, tato přednáška otevřela oči. Děti zaujalo i zajímavé téma propojení sportovních výkonů a příjmu potravin. Doporučila bych, aby se přednášky konaly v menší skupině dětí. Udržet pozornost 60 žáků celé dvě vyučovací hodiny je velmi náročné jak pro lektorky, tak pro žáky. Doporučila bych zapojit aktivně žáky – vyhledávání, prezentace, diskuze...

Se třídami se vyučující rodinné výchovy zapojí i do projektu.

Uvítala bych podobné přednášky i pro další třídy. Každoročně se ve škole setkáváme s projevy poruch příjmu potravy – anorexie, bulimie, sebepoškozování, proto jsou podobné programy pro žáky i učitele velice přínosné.

ZŠ Praha 15

Ilona Kumžáková Richterová, referentka stravování, Magistrát hlavního města Prahy

Činnosti základních škol v 1. pololetí školního roku 2018/2019

MONIKA PUŠKINOVÁ

Cílem článku je shrnout podstatné a některé nové momenty činnosti základní školy v průběhu 1. pololetí školního roku 2018/2019.

ZÁŘÍ

V září v základní škole zahajují vzdělávání nově přijatí žáci, případně žáci, kterým byl povolen **přestup do jiné základní školy**. V souvislosti s přestupem žáka do jiné základní školy (viz § 49 odst. 1 školského zákona) je účelné připomenout, že žák by neměl přestoupit na jinou základní školu a stát se žákem této jiné základní školy dříve, než rozhodnutí nabude právní moci. Pokud má žák přestoupit na jinou základní školu dříve, než uplyne patnáctidenní lhůta na odvolání, musí se zákonný zástupce žáka vzdát práva na odvolání.¹

Na začátku školního roku jsou žáci poučeni o pravidlech bezpečnosti a ochrany zdraví a prokazatelně seznámeni se školním řádem, řády učeben a řádem použití venkovních ploch (např. hřiště). Zákonní zástupci žáků musejí být informováni o vydání školního řádu a o jeho obsahu.

Podstatnou informací pro žáky i zákonné zástupce žáků jsou **pravidla uvolňování a omlouvání žáků**. V této souvislosti je vhodné připomenout, že dle informací obsažených v příloze č. 11, *Záškoláctví, Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních* (č. j. 21291/2010-28)² se ke dni 1. 9. 2018 připravuje aktualizace *Metodického pokynu MŠMT k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví* (č. j. MSMT-10 194/2002 – 14).

V září obvykle zákonní zástupci některých žáků žádají o uvolnění žáka z vyučování v předmětu tělesná výchova na pololetí školního roku nebo na školní rok. V souladu s § 50 odst. 2 školského zákona v tomto případě ředitel školy uvolní

žáka z vyučování na základě posudku vydaného registrujícím lékařem. Obsah lékařského posudku je dán vyhláškou č. 98/2012 Sb., o zdravotnické dokumentaci, ve znění pozdějších předpisů (viz § 8 vyhlášky č. 391/2013 Sb., o zdravotní způsobilosti k tělesné výchově a sportu).

Lze předpokládat, že v září budou základní školy dokončovat evidenci nových žáků ve školní matrice a zaznamenávat ve školní matrice změny týkající se stávajících žáků.

Při všech výše uvedených činnostech dochází ke **zpracování osobních údajů**, jehož pravidla se mimo jiné promítají do informační povinnosti správce dle čl. 13 GDPR a záznamů o činnostech zpracování dle čl. 30 GDPR. V materiálech zpracovaných MŠMT jsou uvedeny:

- ukázka plnění informační povinnosti dle čl. 13 GDPR, jejímž obsahem jsou informace o vedení dokumentace školy v souladu s ustanovením § 28 školského zákona, a to v části 5, *Informace o zpracování osobních údajů, materiálu Stručný návod na zabezpečení procesů souvisejících s GDPR ve školách (nástin pracovního postupu)*³,
- činnost „Evidence ve školní matrice“, která je uvedena v Záznamu o činnostech – školní matrika, evidenční listy⁴,
- činnosti „Žádost o přijetí do školy – přestup“, „Uvolnění žáka z vyučování“ a „Seznámení se školním řádem a školním vzdělávacím programem“, které jsou uvedeny v Záznamu o činnostech – Průběh základního vzdělávání⁵.

Pro přípravu školního roku 2018/2019 je důležité sledovat změny právních předpisů upravujících financování některých druhů škol a školských zařízení zřízených krajem,

¹ Podrobněji o problematice přestupu na jinou školu viz PUŠKINOVÁ, M. a F. RIGEL. *Správní řízení v praxi škol a školských zařízení*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 320 a násl. Řízení školy. ISBN 978-80-7552-121-7.

² Příloha č. 11, *Záškoláctví, Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních* (č. j. 21291/2010-28). MŠMT [online]. [cit. 2018-03-24]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/metodicke-dokumenty-doporuzeni-a-pokyny>

³ *Stručný návod na zabezpečení procesů souvisejících s GDPR ve školách (nástin pracovního postupu)*. MŠMT [online]. [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/strucny-navod-na-zabezpeceni-procesu-souvisejicich-s-gdpr>

⁴ Záznamy o činnostech zpracování. MŠMT [online]. [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/strucny-navod-na-zabezpeceni-procesu-souvisejicich-s-gdpr>

⁵ Tamtéž.

obcí nebo svazkem obcí. Jak je známo, novela školského zákona (zákon č. 101/2017 Sb.) zavedla **změny v pojetí financování** některých druhů škol a školských zařízení zřizovaných krajem, obcí nebo svazkem obcí ze státního rozpočtu. Mimo jiné stanoví nový způsob financování základních škol zřizovaných krajem, obcí nebo svazkem obcí. V souvislosti s tím bude v nařízení vlády stanoven maximální počet hodin výuky financovaný ze státního rozpočtu, kromě jiného pro obory vzdělání poskytující základní vzdělání a obory vzdělání poskytující základy vzdělání. V návaznosti na to budou ve vyhlášce č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, ve znění pozdějších předpisů, upravena pravidla pro stanovení počtu žáků ve třídě základní školy. Pro přípravné třídy základní školy a přípravný stupeň základní školy speciální zřizovaný krajem, obcí nebo svazkem obcí bude stanoven maximální počet hodin výuky financovaný ze státního rozpočtu na jednu třídu v oboru vzdělání v závislosti na počtu žáků ve třídě. Účinnost nařízení vlády i novely vyhlášky č. 48/2005 Sb., ve znění pozdějších předpisů, se navrhuje od 1. září 2018.

ŘÍJEN, LISTOPAD

Do 31. 10. 2018 ředitelé středních škol vyhlásí **první kolo přijímacího řízení do oborů vzdělání s talentovou zkouškou** a zveřejní skutečnosti, které jsou s přijímacím řízením spojeny (viz § 60 odst. 2 a odst. 3 školského zákona). Do 30. 11. 2018 odevzdají uchazeči řediteli střední školy přihlášku pro první kolo přijímacího řízení do oborů vzdělání s talentovou zkouškou. Z těchto důvodů v říjnu a listopadu výchovní poradci na základních školách věnují pozornost žákům, kteří budou podávat přihlášku do oborů vzdělání s talentovou zkouškou.

Pokud vyjdeme z materiálu MŠMT *Informace pro přijímání na střední školy a konzervatoře ve školním roce 2017/2018*⁶, je možné i pro školní rok 2018/2019 uvést následující:

- Přihlášku ke vzdělávání je třeba odevzdat v tištěné podobě, nikoli elektronicky vzhledem k příkládaným potvrzením a ověřeným dokladům.
- V případě oborů s talentovou zkouškou jsou součástí přihlášky vysvědčení za poslední dva ročníky vzdělávání, ve kterých je plněna povinná školní docházka (nebo je klasifikace ověřena v přihlášce). V případě uchazeče v 9. ročníku základní školy jde o hodnocení, které již uchazeč získal v 7. a 8. ročníku vzdělávání a jež může za dva ročníky předložit.

Dále je uchazečům o vzdělání do oborů s talentovou zkouškou třeba zdůraznit, že:

- je možné podat až dvě přihlášky v prvním kole na obor

s talentovou zkouškou a následně až dvě přihlášky na obory vzdělání bez talentové zkoušky,

- uchazeč může vzít zpět zápisový lístek, který uplatnil ve škole s oborem vzdělání s talentovou zkouškou, a odevzdat jej ve škole, ve které byl přijat do oboru vzdělání bez talentové zkoušky (viz § 60g odst. 7 školského zákona).

Připomeňme, že uchazeč, který je žákem základní školy, obdrží v případě, že podává přihlášku do oboru vzdělání s talentovou zkouškou, zápisový lístek v této základní škole, a to nejpozději do 30. listopadu (viz § 62 odst. 6 školského zákona).

PROSINEC, LEDEN

Do 31. 1. 2019 vyhlásí ředitelé středních škol **první kolo přijímacího řízení do oborů vzdělání bez talentové zkoušky** a zveřejní skutečnosti dle § 60 odst. 2 a 3 školského zákona. Jak již bylo uvedeno, žáci, kteří v prvním kole přijímacího řízení podali přihlášky do oborů vzdělání s talentovou zkouškou, mohou podat v prvním kole přijímacího řízení až dvě přihlášky do oborů vzdělání bez talentové zkoušky.

Vyučování bude v prvním pololetí ukončeno **31. ledna 2019** a tím bude uzavřeno období, za které jsou na vysvědčení hodnoceny výsledky vzdělávání žáka a jeho chování. To mimo jiné znamená, že je nutné rozlišovat situaci, kdy lze a kdy nelze hodnotit výsledky vzdělávání žáka za první pololetí školního roku. Podmínky hodnocení výsledků vzdělávání žáka mají být stanoveny ve školním řádu (viz § 30 odst. 2 školského zákona).

Při vydávání vysvědčení mohou vznikat dotazy spojené se zaznamenáváním skutečnosti, že se žák vzdělával podle individuálního vzdělávacího plánu, na vysvědčení. Je nutné vycházet z informace uvedené v materiálu MŠMT *Informace k vyplňování vysvědčení na základních školách od školního roku 2016/17*, čj. MSMT-38204/2016-210, ze dne 10. 1. 2017: „Vzhledem k principům společného vzdělávání se informace o tom, že se žák vzdělával podle individuálního vzdělávacího plánu (IVP), nebude uvádět na vysvědčení. Všichni žáci se vzdělávají podle stejného ŠVP, jen s různými úpravami. To se týká i těch žáků, kteří nemají IVP.“⁷

Dále je při plánování 1. pololetí, resp. začátku 2. pololetí nutné brát v potaz, že zákonný zástupce žáka může do tří pracovních dnů ode dne, kdy se o hodnocení prokazatelně dozvěděl, nejpozději však do tří pracovních dnů ode dne vydání vysvědčení, požádat ředitele školy (je-li vyučujícím žáka v daném předmětu ředitel školy, krajský úřad)

⁶ Informace pro přijímání na střední školy a konzervatoře ve školním roce 2017/2018. MŠMT [online]. [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/45958/>

⁷ Informace k vyplňování vysvědčení na základních školách od školního roku 2016/17, čj. MSMT-38204/2016-210, ze dne 10. 1. 2017. MŠMT [online]. [cit. 2018-05-05]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/39813/>

o **přezkoumání výsledků hodnocení** žáka (viz § 52 odst. 4 školského zákona).

Jak již bylo uvedeno, základní školy zřizované krajem, obcí nebo svazkem obcí musejí při plánování své činnosti počítat se změnou financování ze státního rozpočtu. Školy a školská zařízení zřizované krajem, obcí nebo svazkem obcí budou podle novelizovaného školského zákona financovány od 1. ledna 2019.

Shrnutí

Zásadní skutečností, která v prvním pololetí školního roku 2018/2019 ovlivní činnost základní školy zřízené krajem, obcí

nebo svazkem obcí, je změna financování ze státního rozpočtu. Dále bude relativně novou aktivitou pro základní školy postup při zpracování osobních údajů v souladu s GDPR.

PhDr. Mgr. Monika Puškinová, Ph.D.,
specialistka na školskou problematiku

Záznamy o činnostech zpracování

ALICE FRÝBOVÁ, EVA URBANOVÁ

Obecné nařízení o ochraně osobních údajů („GDPR“), účinné od 25. května 2018, zavádí v čl. 30 novou povinnost vést záznamy o činnostech zpracování. V tomto příspěvku se zaměříme na to, co je záznam o činnostech zpracování a jak by školy měly přistoupit k povinnosti záznamy o činnostech zpracování vést.

Co je záznam o činnostech zpracování?

Záznam o činnostech zpracování je písemný dokument, který definuje, jakým způsobem daná organizace zpracovává osobní údaje. Pro každý typ zpracování musí být veden samostatný záznam. Není tedy nutné zaznamenávat každé jednotlivé zpracování osobních údajů konkrétního člověka. Jinými slovy, správce má záznam o činnostech zpracování nazvaný „personální agenda“, ve které je obecně popsáno, se kterými údaji zaměstnanců se pracuje. Při přijetí nového zaměstnance se nový záznam o činnostech zpracování připravovat nebude, nicméně správce osobních údajů by měl postupovat v souladu se záznamem o činnostech zpracování. Záznam o činnostech zpracování je jakousi náhradou za oznamovací povinnost vůči Úřadu pro ochranu osobních údajů (dále jen „ÚOOÚ“), která byla GDPR zrušena. Záznamy je nutné na žádost zpřístupnit ÚOOÚ, protože primárně slouží ÚOOÚ jako vodítko k tomu, aby se zorientoval v tom, jak v dané organizaci probíhá zpracování osobních údajů. ÚOOÚ bude také posuzovat, zda faktické zpracování v organizaci probíhá tak, jak je popsáno v záznamech o činnostech zpracování.

Záznamy o činnostech zpracování je nutné vést písemně, přičemž za písemnou podobu se považují i záznamy vedené v elektronické podobě. Záleží tedy na správci osobních údajů, zda se rozhodne mít záznamy uložené elektronicky, nebo vtištěné a založené v pořadači.

Kdo musí vést záznamy o činnostech zpracování?

Povinnost vést záznamy o činnostech zpracování osobních údajů dopadá prakticky na všechny subjekty, které osobní údaje zpracovávají. Nicméně GDPR stanovuje výjimku, na základě které záznamy o činnostech zpracování nemusejí vést společnosti a organizace, které zaměstnávají méně než 250 zaměstnanců. Ovšem ačkoliv má drtivá většina škol méně než 250 zaměstnanců, tato výjimka na ně stejně nedopadne, protože zároveň s počtem zaměstnanců je nutné splnit další tři podmínky. Těmi jsou:

- zpracování nesmí představovat riziko pro práva a svobody subjektů údajů,
- zpracování musí být příležitostné a
- zpracování nesmí zahrnovat zvláštní kategorie osobních údajů.

Školy z povahy věci zpracovávají osobní údaje žáků kontinuálně, nikoliv pouze příležitostně a zpracování zahrnuje zvláštní kategorie osobních údajů (např. podpůrná opatření), čímž představuje riziko pro práva a svobody žáků. Z toho lze dovodit, že **školy musejí vést záznamy o činnostech zpracování.**

Jakých agend se záznamy o činnostech zpracování týkají?

Záznamy o činnostech zpracování do jisté míry nahrazují oznamovací povinnost u ÚOOÚ. V současnosti však ÚOOÚ

není nutné oznamovat každou agendu, tj. školy zpravidla hlásí pouze kamerové systémy se záznamem. Tato ohlašovací povinnost je zrušena a nahrazena předmětnými záznamy o činnostech zpracování. Nicméně ty na rozdíl od ohlašovací povinnosti ÚOOÚ dopadnou na veškerá zpracování osobních údajů, tedy i na agendy, které školy provádějí ze zákona či na základě plnění smlouvy (resp. na zpracování osobních údajů uskutečňovaná na jiném základě dle čl. 6 GDPR). To znamená, že záznam je nutné pořádit i např. pro účely vedení školní matriky (tj. na agendu zpracovávanou ze zákona) aj.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy připravilo pro školy v polovině března 2018 pomůcku, která jim vedení záznamů usnadňuje (dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/strucny-navod-na-zabezpeceni-procesu-souvisajicich-s-gdpr>). Jedná se o tabulku, která obsahuje údaje, jež školy sbírají na základě školské legislativy nebo na jiném legálním základě (např. na základě uděleného souhlasu, oprávněného zájmu správce), a je připravena pro mateřské, základní, střední a vyšší odborné školy. Mezi agendy, které MŠMT pokrylo, patří následující: (i) vedení matriky, (ii) BOZP, (iii) přijímací řízení do mateřské školy, (iv) průběh vzdělávání v mateřské škole, (v) přijímací řízení do základní školy, (vi) průběh vzdělávání v základní škole (dále jen ZŠ), (vii) přijímací řízení do střední školy, (viii) průběh vzdělávání ve střední a vyšší odborné škole, (ix) ukončování vzdělávání ve střední a vyšší odborné škole. Tyto agendy jsou dále členěny na podagendy (např. agenda „průběh základního vzdělávání“ obsahuje podagendy „vedení záznamů v třídní knize“ či „žádost o přijetí do školy – přestup“ aj.).

Na tomto místě je nutné upozornit, že se nejedná o úplný výčet a v jednotlivých případech se může stát, že školy mají navíc i jiné agendy zpracování osobních údajů nebo naopak některé z předem připravených nezpracovávají. Například pokud školy používají nějaký čipový systém, který zaznamenává údaje o příchodu a odchodu, bylo by vhodné ho do záznamů taktéž zařadit. Opomenuta je rovněž personální agenda. Na druhou stranu většina situací, které představují základní činnost školy, tedy poskytování vzdělávání, je v předpřipravených záznamech již zahrnuta.

Jaké informace musejí záznamy o činnostech zpracování obsahovat?

GDPR stanovuje minimální rozsah údajů, které záznamy o činnostech zpracování musejí obsahovat. Pro školy, které mají sídlo v České republice, se bude jednat o:

- **kontaktní údaje správce osobních údajů, tedy školy**
Zde postačí základní identifikační údaje, tedy název školy, adresa, IČO, možné je uvést i identifikátor datové schránky, webové stránky či e-mail a telefonní číslo.
- **údaje o pověřenci pro ochranu osobních údajů**
Pokud má škola jako pověřence fyzickou osobu, uvede její jméno, příjmení a kontaktní údaje, tedy e-mail či telefon, příp. ID datové schránky. Pokud je pověřencem právnická osoba, je nutné též uvést, která fyzická osoba za ni činnost pověřence vykonává.
- **účel zpracování osobních údajů**
Zde je nutné si ujasnit, proč škola dané údaje zpracovává. Pokud se jedná o povinnost vyplývající z právního předpisu, postačí uvést odkaz na daný předpis, např. § 28 školského zákona. Pokud se jedná o zpracování osobních údajů, které nevyplývá ze zákona nebo podzákonného předpisu¹ (může jít např. o propagaci školy), pak je nutné dostatečně konkrétně daný účel formulovat (např. propagace školy, ochrana majetku školy, nezbytná organizace režimu vzdělávání).
- **popis činnosti zpracování**
Tento údaj se do jisté míry může kryt s účelem zpracování osobních údajů. Školy mohou uvést např. výpočet a výplatu mezd, vedení záznamů v třídní knize aj.
- **kategorie subjektů údajů dotčených předmětným zpracováním**
V tomto ohledu je nutné určit, koho se osobní údaje týkají. Zpravidla to budou žáci školy, některé údaje má ale škola i o zákonných zástupcích, zaměstnancích aj.
- **popis kategorií osobních údajů**
Zde je nutné určit, jaké osobní údaje škola zpracovává. Není nutné vypisovat každý údaj (ačkoliv tomu nic nebrání), postačí vypsát kategorie, např. adresní údaje, identifikační údaje, údaje o zdravotním stavu. Záznamy, které připravilo MŠMT, jsou podrobnější a obsahují každý jednotlivý údaj, což školám může spíše usnadnit jejich činnost.
- **kategorie příjemců, kterým budou nebo byly osobní údaje sděleny nebo jinak zpřístupněny**
- **předávání osobních údajů do třetích zemí nebo mezinárodní organizací**
V záznamech musí být dále uvedena informace o předání osobních údajů do třetích zemí. Třetími zeměmi se rozumějí nečlenské státy EU. V prostředí regionálního školství bude předávání osobních údajů do třetích zemí výjimečné, nicméně např. v rámci programu ERASMUS+ či výměnných pobytů ho nelze vyloučit.
- **plánovaná lhůta pro výmaz osobních údajů, je-li to možné**

¹ Podzákonným právním předpisem je např. nařízení vlády č. 211/2010 Sb., o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, na základě kterého se v případě některých oborů vzdělání při podání přihlášky ke vzdělávání vyžaduje potvrzení o splnění podmínek zdravotní způsobilosti uchazeče. Dále je podzákonným právním předpisem např. vyhláška č. 64/2005 Sb., o evidenci úrazů dětí, žáků a studentů, ve znění pozdějších předpisů, podle které se v záznamu o úrazu (formulář záznamu se stanoví přílohou přihlášky) zpracovává řada osobních údajů.

V souvislosti se lhůtou pro výmaz osobních údajů je proto vhodné zdůraznit následující:

- a) GDPR neruší povinnost veřejnoprávních původců² řádně vyřazovat dokumenty ve skartačním nebo mimoskartačním řízení (tak, jak je vymezuje zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů). Jednoduše řečeno nelze zničit dokument obsahující osobní údaje, aniž by byl proveden výběr archiválií.
 - b) Plánovanou lhůtu pro výmaz je možné chápat jako skartační lhůtu nosiče osobních údajů. Připomeňme, že skartační lhůta je lhůta daná určitým počtem let, po který bude dokument uložen ve škole. Po uplynutí skartační lhůty je zařazen do skartačního řízení. Ve skartačním řízení provádí příslušný archiv výběr archiválií. Zopakujme, že dokument nelze skartovat, pokud se jedná o archiválii.
 - c) V případě některých dokumentů obsahujících osobní údaje je skartační lhůta stanovena právním předpisem. „Školských dokumentů“, kterých by se pravidla týkala, není mnoho a jsou vyčleněny v materiálu Ministerstva vnitra *Přehled právních předpisů stanovujících povinnost ukládat vybrané typy dokumentů*³.
 - d) Některé skartační lhůty nejsou stanoveny zákonem a stanoví je škola podle svého uvážení. Skartační lhůta je obsažena ve spisovém řádu školy.
 - e) Lze předpokládat, že fotografie či kamerové záznamy až na výjimky ve spisovém řádu obsaženy nebudou. Je vhodné, aby si škola sama stanovila přiměřenou lhůtu, po jejímž uplynutí bude tyto osobní údaje mazat.
- **obecný popis technických a organizačních bezpečnostních opatření**
- Jedná se o popis toho, jak jsou osobní údaje zabezpečeny. Zabezpečení se budeme podrobně věnovat v dalším článku o GDPR.

Kde mám záznamy uchovávat?

GDPR výslovně stanoví, že záznamy o činnostech zpracování je nutné mít v písemné podobě. Za písemnou podobu se považuje též elektronická podoba. Je tedy pouze na uvážení školy, v jaké formě bude záznamy o činnostech zpracování vést. Je také pouze na uvážení školy, kde budou záznamy uloženy a kdo k nim bude mít přístup. Na tomto místě upozorňujeme, že záznamy o činnostech zpracování neobsahují osobní údaje konkrétních osob a nic nebrání tomu, aby k nim měl přístup co nejširší okruh lidí.

Mám záznamy o činnostech zpracování předat Úřadu pro ochranu osobních údajů?

Ne. Záznam o činnostech zpracování je interní dokument, který si může ÚOOÚ prostřednictvím pověřence pro ochranu osobních údajů kdykoliv vyžádat. Škola z vlastní iniciativy záznamy o činnostech zpracování ÚOOÚ nepředává.

Vyplatí se mít záznam i z jiného důvodu?

Ačkoliv je primárním účelem záznamů o činnostech zpracování informování ÚOOÚ o tom, jaké údaje škola zpracovává, lze je využít i k jiným účelům. Záznamy o činnostech zpracování bude využívat pověřenec pro ochranu osobních údajů, aby mohl kontrolovat způsob zpracování osobních údajů ve škole. Dále mohou být např. součástí interní směrnice nebo sloužit jako manuál pro pověřené zaměstnance, jaké údaje v kterých situacích sbírat a kam je ukládat.

Závěr

Od 25. května 2018 bude oznamovací povinnost vůči ÚOOÚ nahrazena povinností vést záznamy o činnostech zpracování osobních údajů. Tyto záznamy se již nebudou hlásit na ÚOOÚ, ale budou k dispozici ve škole. Na rozdíl od současné registrační povinnosti však záznamy o činnostech zpracování bude nutné vést pro všechny agendy zpracování. Jinými slovy, tato povinnost se bude vztahovat i na zpracování osobních údajů, která se uskutečňují na základě jakéhokoli právního důvodu uvedeného v čl. 6 GDPR.

Mgr. Alice Frýbová, specialista
na ochranu osobních údajů,
AK Holubová advokáti, s. r. o.

RNDr. Ing. Eva Urbanová, lektorka,
Centrum školského managementu
PedF UK

² Viz § 3 odst. 1 zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

³ *Přehled právních předpisů stanovujících povinnost ukládat vybrané typy dokumentů* [online]. [cit. 2018-03-27].

Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/gdpr/soubor/logo-mv1ef4ba13-pdf.aspx>

Neriskujte – bez řádné registrace mohou být vaše smlouvy neplatné

3. díl

MILOSLAV KVAPIL, VIKTOR HŘEBAČKA

V prvních dvou dílech seriálu jsme se věnovali zákonu o registru smluv spíše v teoretické rovině. Vydefinovali jsme, kdo je povinen uveřejňovat, co má být uveřejněno, dokdy je třeba dokumenty uveřejnit, a následky a odpovědnosti v případě neuveřejnění či nesprávného uveřejnění. Poslední věcí, o které jsme se zmiňovali, byla fakta o metodice vydané Ministerstvem vnitra ČR a o Informačním systému registru smluv (ISRS). Tentokrát se zaměříme na nejčastější chyby, se kterými se v rámci monitoringu denně setkáváme. A jelikož by bylo bezpředmětné pouze na ně poukazovat, ukážeme si, jak tyto chyby vznikají, jak je řešit a jak chybovosti předcházet.

Nejčastější chyby při uveřejňování

S největší mírou chybovosti se zpravidla potýkají menší **příspěvkové organizace**. Častou příčinou tohoto stavu je nedostatečné proškolení či metodická podpora ze strany zřizovatele, ale také určitá laxnost některých ředitelů příspěvkových organizací, kteří se nesprávně domnívají, že „registru smluv není zase takový problém“, a proto se jím nehodlají důkladněji zabývat.

V současné době je ve veřejné správě v České republice okolo 19 000 smluv, které jsou v přímém rozporu se zákonem, a to počítáme pouze algoritmičticky zjistitelné chyby. Těmi jsou například:

- strojová nečitelnost přílohy (aktuálně cca 13 000 smluv),
- uveřejnění smlouvy tři měsíce po jejím uzavření (aktuálně cca 5 000 smluv),
- stejně strany smlouvy (aktuálně cca 2 500 smluv).

Ano, součet nedává 19 000, to je však způsobeno skutečností, že některé smlouvy obsahují více než jedno porušení zákona. **Více znepokojující však je, že z těchto 19 000 smluv je již 16 000 smluv oficiálně neplatných, tj. termín tří měsíců na jejich opravu již uplynul.** Mezi ně však nejsou započítány rizikové smlouvy, které není možné jednoznačně algoritmičticky označit za nesprávně uveřejněné, jimiž jsou například **smlouvy s nulovou hodnotou**.

Strojová nečitelnost přílohy smlouvy

Strojovou čitelnost jako kritérium smlouvy či přílohy smlouvy jasně stanovuje zákon o registru smluv v § 5 odst. 1:

Uveřejněním smlouvy prostřednictvím registru smluv se rozumí vložení elektronického obrazu textového obsahu smlouvy v otevřeném a strojově čitelném formátu (...).

Mnozí uveřejňovatelé si nedohledají úplný význam této věty a spokojí se s elektronickým obrazem smlouvy, což je ve své podstatě pouhý „obrázek“. Zcela jasně vysvětlení lze nalézt v metodice Ministerstva vnitra ČR, kde je napsáno: „Požadavek strojově čitelného formátu je splněn, jsou-li data ve formátu, který je strukturován takovým způsobem, že pomocí programové aplikace z nich lze získat žádané údaje. Požadavek splní jakýkoli počítačový formát, který obsahuje textový obsah smlouvy, tedy nikoli naskenovaný obrázek smlouvy.“ Jinými slovy, pokud je dokument formátu PDF vytvořen z některého textového editoru, mělo by být vše v pořádku.

Pokud ovšem potřebujete vložit smlouvu, která je již v papírové podobě, je nutné ji naskenovat na zařízení, které má technologii OCR (optické rozpoznávání znaků). Základní kontrolou strojové nečitelnosti při uveřejňování smluv je v daném dokumentu použít klávesovou zkratku CTRL + A, která má za úkol označit veškerý obsah. Následným krokem je vložení zkopírovaného obsahu do textového editoru. Pokud se zkopíruje veškerý text, je smlouva v otevřeném a strojově čitelném formátu.

Stejně strany smlouvy

Další velice časté porušení zákona vyplývá z určení smluvních stran. Subjekty zpravidla správně vyplní položku „Publikující strana“, kterou jsou ony samy, ovšem když

LEGISLATIVA

uveřejňovatel vidí pole „Smluvní strana“, napíše opět identifikační údaje sám sebe. Takto uveřejněná smlouva je ovšem v přímém rozporu se zákonem o registru smluv – **smlouvu totiž subjekt prakticky uzavřel sám se sebou**. Proto je nutné nenechat se zmást názvoslovím a jako smluvní stranu zadat pouze stranu nebo strany, se kterými smlouvu uzavíráme.

Nulová hodnota smlouvy

Poslední riziko, které budeme popisovat, je nulová cena smlouvy. S tímto rizikem se pojí hned dvě časté chyby.

První z nich je **neuvedení ceny** z důvodu, že si uveřejňovatel myslí, že předmět cenu nemá. Toto tvrzení je v 95 % snadno vyvratitelné, protože zákon o registru smluv v § 3 odst. 2 písm. i) jasně říká, že se uveřejňují smlouvy s **hodnotou** nad 50 000 Kč. Cena stanovena být nemusí, ale hodnotu má většina smluv a ta se dá zjistit buď přímo, např. jednotkovou formou (např. cena kurzu plavání pro jedno dítě je 1 000 Kč a kurz navštěvuje 60 dětí a více), nebo odhadem (historické hodnoty, opakující se plnění atd.). Všechny tyto případy jsou výstižně popsány v metodice vydané Ministerstvem vnitra ČR (s. 34–35).

Druhou častou chybou je neurčení hodnoty z toho důvodu, že se uveřejňovatel obává či mu je řečeno, že uveřejněním hodnoty se dopouští **porušení obchodního tajemství** vůči smluvní straně. Tuto obavu vyvrací § 9 odst. 2 zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů, který říká:

Při poskytování informace, která se týká používání veřejných prostředků, se nepovažuje poskytnutí informace o rozsahu a příjemci těchto prostředků za porušení obchodního tajemství.

Mgr. Miloslav Kvapil,
certifikovaný interní auditor – expert,
ředitel společnosti DYNATECH, s. r. o.

Bc. Viktor Hřebačka,
obchodní zástupce společnosti
DYNATECH, s. r. o.

Jak vzniklé chyby odhalit a jak jim předcházet

Již v prvním dílu seriálu jsme se zmiňovali, že ani Informační systém registru smluv, ani Ministerstvo vnitra ČR neodpovídá za správnost uveřejněných smluv. Proto je na každém subjektu, aby si smlouvy samostatně kontroloval. Jelikož je zákonem stanovena tříměsíční lhůta, než se smlouva stane neplatnou, na opravu chyb je poměrně dost času. Na druhou stranu si můžete sami odpovědět na tyto otázky:

- Provádí vaše oddělení interního auditu kontrolu smluv ve vašem městě či ve vaší obci nejvýše jednou za tři měsíce? (Z praxe víme, že tomu tak nebývá!)
- Máte ve své příspěvkové organizaci osobu pověřenou pravidelnou kontrolou uveřejněných smluv? (Opět to v praxi zdaleka nebývá pravidlem.)

Všem výše uvedeným rizikům se dá předcházet za pomoci jednoduchých a cenově dostupných informačních systémů, které za vás budou smlouvy průběžně monitorovat, a to jak vámi uveřejněné, tak i ve kterých vystupujete jako protistrana. Na základě výstupů lze provádět procesní opatření, která povedou k lepším výsledkům při uveřejňování smluv. Takové principy se běžně používají v interním auditu, kde jsou tyto procesy pojmenovány jako průběžný monitoring a auditing.

Tímto bychom rádi ukončili seriál o registru smluv a popřáli vám mnoho zdaru při uveřejňování vašich dokumentů. V případě nejasností ohledně problematiky registru smluv se na nás neváhejte obrátit, a to buď e-mailem (hrebacka@dynatech.cz), či telefonicky (+420 608 828 812). Společnost DYNATECH, s. r. o., také vyvinula elektronický nástroj, který automaticky kontroluje správnost uveřejňovaných či již uveřejněných smluv. Dále pořádáme každé dva měsíce odborný seminář k problematice registru smluv nebo můžete využít e-learning. Bližší informace naleznete na webu www.dynatech.cz.

Jsme také na facebooku

Řízení školy

Lajkujte

Komentujte

Sdílejte

Soutěžte s námi !

Udělejte refresh!

JAN VODA

Každoročně se v jarním období odehrávají desítky konkurzů na místa ředitelů škol. Ať už budou vybráni uchazeči nastupovat do funkce poprvé, nebo přicházejí na novou školu s předchozí manažerskou zkušeností, určitě si budou klást otázku, za jaký konec to mají v novém místě popadnout, s čím začít, na čem stavět. Satya Nadella má jedinečnou odpověď: udělejte refresh. Co přesně refresh znamená a jak na něj, si vysvětlíme v následujícím textu.

V roce 2012 vydalo nakladatelství Wolters Kluwer jako překlad z němčiny publikaci Franka Arnolda **Management – učíme se od těch nejlepších**. Kniha obsahuje 62 kapitol – lekcí, v nich má čtenář možnost setkat se s vlivnými osobnostmi světového managementu a inspirovat se jejich myšlenkami. Je příznačné, že hned první „hodina“ zaměřená na řízení organizací se zabývá Billem Gatesem. Když v roce 1975 Gates (narozen 1955) zakládal Microsoft, měla společnost definované své poslání: „Počítač na každém stole a v každé domácnosti.“ Microsoft byl v té době poměrně malá a neznámá softwarová firma ze Seattlu, jejíž úspěch byl založen na jednom z pravděpodobně nejlepších manažerských rozhodnutí v historii – Gates si v jednání s tehdejší nejmočnějším gigantem počítačového odvětví, IBM, zajistil výhradní právo na prodej licencí operačního systému MS-DOS. Gates a jeho obchodní partner Paul Allen si dobře uvědomili, co IBM očividně přehlédla – že počítačové odvětví stojí před zásadní proměnou, v důsledku které v budoucnu nebude pro zákazníka rozhodující hardware, ale software. Díky partnerství s IBM dovedl Gates svoji vizi a obchodní poslání Microsoftu k naplnění tou nejkratší možnou cestou.

Satya Nadella

Výše zmíněná kniha F. Arnolda o čtyři roky předstihla jmenování nového (teprve třetího) CEO¹ společnosti Microsoft **Satyi Nadelly**, který do funkce nastoupil 4. února 2014. Kdyby dnes mělo vyjít druhé, doplněné vydání Arnoldovy „učebnice“, jsem přesvědčen, že případová studie vedení Microsoftu by byla do publikace opět zařazena. Lekce s Nadellou (narozen 1967) může být inspirací pro každého manažera, který nově přebírá řízení organizace a chce upravit kurz jejího směřování. Nadellovo poselství je velice jednoduché a má univerzální platnost, ať už se jedná o lokální školu, nebo nadnárodní společnost s ročním obrátem 86 miliard

dolarů a se 124 000 zaměstnanců po celém světě. Ale protože se Arnold ke své škodě k reedici nechystá, napíšu hodinu s Nadellou místo něho. Vycházet přitom budu z Nadellovy knihy² *Udělejte refresh: Výprava za znovunalezením podstaty Microsoftu a lepší budoucností pro každého*, která vyšla v září 2017.

Refresh jako synonymum transformace

Nejdříve ozřejmím paralelu v názvu knihy. Funkce refresh slouží k aktualizaci dokumentu v internetovém prohlížeči. Pokročilejší uživatelé vědí, že k tomu použijí klávesovou zkratku Ctrl + R nebo tlačítko F5. Webová stránka často zůstane na první pohled stejná, ale **na pozadí** proběhnou důležité změny ve zdrojovém kódu. Nadellova klíčová myšlenka zní, že udělat refresh (*hit refresh*) musejí v dnešním světě všichni lidé, organizace i celé společnosti. Refresh však neznamená, že kompletně přepíšete minulost. Refresh je příměr, který vyjadřuje nutnost **oživit, přeformulovat, znovupromyslet a přehodnotit** smysl lidského konání a jádrové hodnoty. Za ústřední kvalitu mezilidského vztahu považuje Nadella empatii. Na úrovni organizací pak refresh představuje především **znovuobjevení firemního poslání** (doslova duši – *soul*) a kulturu zaměřenou na energizaci zaměstnanců, růst a nové myšlenky. Musíme mít nové koncepty a dělat nové věci, nikoli jen žít z minulosti. Je nutné se neustále vyvíjet a nezpohodlnět, jinak to znamená náš konec, říká Nadella.

Kariéra a jmenování do funkce

Do Microsoftu jsem přišel v roce 1992, protože jsem chtěl pracovat pro společnost sdružující lidi, kteří věří, že jejich posláním je měnit svět, píše Nadella. Postupně se v různých pozicích a v různých divizích firmy vypracoval do vysokých

¹ Chief Executive Officer – generální ředitel.

² Naživo jsem měl možnost Satyu Nadellu vidět na globálním fóru učitelů v Redmondu, USA, v dubnu 2015. Sledovat ho lze samozřejmě na YouTube a dalších sociálních sítích.

ŘEDITEL ŠKOLY – A CO JEŠTĚ

manažerských míst viceprezidenta a senior viceprezidenta výzkumu a vývoje online služeb a prezidenta divize Server & Tools.

Když mi večer 24. ledna, vzpomíná Nadella, zavolal John Thompson, který vedl výběrové řízení, nejdříve se mě zeptal, zda sedím. A pak mi řekl, že jsem se stal novým CEO Microsoftu. Trvalo pár minut, než mi to došlo. Odpověděl jsem, že jsem poctěný, nadšený a přijímám jmenování s pokorou. Byla to neplánovaná slova, ale přesně vystihovala, co jsem cítil. Týden nato jsem čelil otázkám novinářů: S jakou vizí přicházíte? Jakou máte strategii, abyste jí dosáhl? Kde začnete? Jakou máte představu o úspěchu? A formuloval jsem oficiální prohlášení pro média, že se potřebujeme více zaměřit na **transformaci naší firemní kultury** a zrychlit její tempo. Všechny jsem ujistil, že obnovení firemní kultury bude mou nejvyšší prioritou. Ale v duchu jsem věděl, že to hlavní, co musím udělat – a co musí udělat každý v Microsoftu –, je odpovědět si na otázky: Proč Microsoft existuje? **Proč existuji já v této nové roli?** A o co by svět přišel, kdyby náhle Microsoft zmizel?

4. února 2014, zleva: Bill Gates, Satya Nadella, Steve Ballmer

Meziroční průzkum mezi zaměstnanci Microsoftu ukázal, že mnoho lidí nevěří, že společnost jde správným směrem, a zpochybňovali její inovační schopnosti. Firma byla nezdravá a zaměstnanci unavení, frustrovaní a otráveni z toho, jak ztrácíme tempo a naše výkonnost se propadá navzdory velkým plánům a předsevzetím. Můj první úkol byl **obnovit naději**, vzpomíná Nadella. Další oblasti, na které se nový CEO soustředil první rok, byly:

- jasně a srozumitelně komunikovat vizi Microsoftu, pohled na svět, obchodní a inovační ambice;
- prosazovat kulturu změny napříč všemi úrovněmi vedení společnosti, dosadit správné lidi na správná místa v organizační hierarchii;
- budovat nová a překvapivá partnerství;
- připravit se, abychom mohli chytit příští vlnu inovací;
- setrvat u nadčasových hodnot, vzkřísit produktivitu a ekonomický růst.

Silná vize

Velcí vůdci obvykle píšou memoáry na konci vítězné bitvy. Nadella naopak sepsal knihu *Hit Refresh* jako své **prohlášení do budoucnosti**, směřuje firmu do nové éry, jejíž obraz vystihl s trefnou nadsázkou: „z našich oken vidím mrak“ (*Seeing the Cloud Through Our Windows*). Pod Nadellovým vedením se Microsoft dokázal vymanit z výhradní čtyřicetileté orientace na Windows a nastupuje na cestu směřující ke cloudovým službám a umělé inteligenci. Není bez zajímavosti přečíst si nedávný e-mail³, kterým Nadella komunikuje tuto reorganizaci (refresh) dovnitř společnosti, desítkám tisíců lidí v Microsoftu na pěti kontinentech:

Od: Satya Nadella

Odesláno: čtvrtek 29. března 2018, 7:29 AM

Komu: Microsoft – všichni zaměstnanci

Předmět: Všeobjímající budoucnost: inteligentní cloud

Týme,

dnes oznamuji vytvoření dvou nových inženýrských skupin, které urychlí naši inovaci a lépe poslouží potřebám našich zákazníků a partnerů dlouho do budoucnosti.

V uplynulém roce jsem s vámi sdílel své přesvědčení, že další pokrok budou určovat inteligentní cloudové služby. Za prvé, výpočetní výkon je výkonnější a všudypřítomný. Za druhé, schopnosti umělé inteligence rychle postupují napříč naším vnímáním a poznáním, poháněným daty a znalostmi. Za třetí, fyzické a virtuální světy se propojují a společně vytvářejí bohatší zkušenosti, které zohledňují kontext okolních lidí, věcí, které používají, místa, kam jdou, jejich činnosti a vztahy.

Tyto technologické změny představují obrovskou příležitost pro naše zákazníky, naše partnery – pro každého. Se všemi těmito novými technologiemi a příležitostmi přichází ale i odpovědnost za to, že technologické přínosy se dotknou všech lidí ve společnosti. To také vyžaduje, aby technologie, které vytváříme, byly důvěryhodné pro jednotlivce a organizace, které je používají.

Dnešní oznámení nám umožňuje přikročit k této příležitosti a odpovědnosti ve všech oblastech naší práce. (...)

V citovaném textu si nelze nevšimnout, jak silně je Nadellovo **vůdcovství založeno na vizi** – představě budoucího světa. A každého určitě napadne, jak nesmírně obtížný musí být úkol získat pro tuto vizi zaměstnance tak obrovské firmy, s desítkami divizí a se stovkami regionálních poboček po celé planetě.

³ <https://news.microsoft.com/2018/03/29/satya-nadella-email-to-employees-embracing-our-future-intelligent-cloud-and-intelligent-edge/>

Nadella popisuje, jak se krátce po svém nástupu do funkce rozhodl provést **experiment s týmem nejužšího vedení** firmy (*senior leadership team* – SLT), který se schází jednou týdně, každé páteční ráno, aby generoval nové nápady, potýkal se s velkými příležitostmi a činil těžká rozhodnutí. Užší vedení sestává z velmi talentovaných lidí z různých segmentů společnosti s různou profesní zkušeností – od inženýrů přes vývojáře a manažery až po prodejce, všem je však společná vášně pro nové technologie a víra, že jejich práce může přispět ke změně. To ráno se však vedení nesešlo jako tradičně v zasedací místnosti, ale v odlehlé části kampusu, ve světlé, otevřené místnosti bez stolů, s pohodlným sedačkami do kruhu, bez možnosti skrýt se za monitor osobního počítače s nepřetržitým přívalem e-mailů. Na setkání přizval Nadella psychologa a specialistu na dosahování vysokých výkonů prostřednictvím výcviku v mindfulness (všímavost, otevřená pozornost).

Workshop byl otevřen otázkou: Zajímala by vás nějaká neobvyklá osobní zkušenost? Všichni účastníci kývali hlavou, že ano. Nicméně když byli osloveni, aby se některý z nich nabídl jako dobrovolník a postavil se, nastal trapný moment – nikdo se nepřihlásil... Proč naráz všichni nevyskočili? Nebyli snad senior manažeři vysoce výkonnou skupinou? Copak všichni před chvílí nesouhlasili, že by chtěli zažít něco neobvyklého? Všichni se dívali na špičky bot a vyměňovali si nervózní úsměvy s kolegy. To ráno se každý z nich musel vypořádat s velkou osobní překážkou – se **strachem**. S obavami, že se zesměšní před ostatními, že neuspějí, že nebudou působit dostatečně chytře. A s **arogancí** – že jsem příliš důležitá osoba, abych hrál tuhle hloupou hru. Ale v bezpečném a povzbuzujícím prostředí se všichni pomalu rozmluvili o svých pocitech a přesvědčeních. Účastníci byli vyzváni, aby reflektovali smysl života doma i v zaměstnání, aby sdíleli svoji osobní filozofii.

Když přišla řada na mě, píše Nadella, sebral jsem své pohnutí a začal mluvit o své rodině, svých rodičích, své ženě, dětech a o své práci. Ušel jsem dlouhý kus cesty: v duchu jsem se vrátil do dětství v Indii, vybavil jsem si sám sebe jako mladého studenta imigrujícího do Spojených států, vylíčil jsem svůj příběh manžela a otce dítěte se závažným zdravotním handicapem (v důsledku dětské mozkové obrny je Nadelův syn na vozíku a slepý), mluvil jsem o své práci inženýra, jehož výsledky práce využívají miliony lidí na celém světě⁴, i o svém vášnivém zaujetí kriketem a o tom, jak jsem snil, že se stanu profesionálním hráčem. Všechny tyto části se skládaly v mé nové roli, která nyní bude vyžadovat všechnu moji vášně, dovednosti a víru – tak jako je budou potřebovat všichni v Microsoftu.

Přístup nás lidí z top managementu se od toho dne začal proměňovat. Už jsme nepracovali jen pro firmu, ale **pro vyšší**

poslání. Byl to emocionálně náročný, vyčerpávající den, na jehož konci jsme společně došli k neúprosnému poznání: Žádný jedinec, žádná jednotlivá skupina, natož **jediný CEO se nemohou sami o sobě stát hrdiny** obnovy Microsoftu. Pokud má dojít ke skutečné obrodě, musíme to zvládnout společně. Musíme být leadery, kteří sami budou stát modelem naplňování vize a utváření kultury, kterou potřebujeme. Proměna firemní kultury bude pomalá a důkladně prověří naše schopnosti, než uvidíme první výsledky...

Nová mise

Technologické odvětví nerespektuje tradice, uvádí Nadella. My uznáváme inovace. Microsoft byl založen před 40 lety na víře v zázračné možnosti software. Příležitosti v dnešním světě se nabízejí více než kdykoli předtím. Zázraky, které můžeme pro naše zákazníky stvořit, čekají, až se jich chopíme.

Již 10. července 2014 zformuloval Nadella **nové poslání pro Microsoft**: pomáhat každému jednotlivci a každé organizaci na této planetě, aby dosahovali větších úspěchů (*to empower every person and every organization on the planet to do more and achieve more*). V srdci našeho podnikání musí být zvědavost a touha vycházet vstříc dosud nevyřčeným a neaplněným (a dost možná dosud nepomyšleným) potřebám zákazníků. Proto na nejpřednější místa postavil tyto hodnoty: **smysl, inovace, empatie**.

Je jistě obtížné zformulovat takto pregnantně vizi organizace, mnohem náročnější je však tyto myšlenky skutečně naplnit. Nadella říká, že je nemožné být skutečným leaderem, když sedíte celé dny ve své kanceláři za monitorem. Leader potřebuje být venku mezi lidmi a sledovat, jak produkty firmy ovlivňují každodenní životy zákazníků. Proto také první měsíce věnoval spoustu času **naslouchání lidem** na různých úrovních organizační hierarchie.

Jádro mého poselství, píše Nadella, zní: Proměna kultury Microsoftu nezáleží na mně nebo na hrstce vysoce postavených manažerů. Tato změna je úkolem pro každého zaměstnance ve firmě a klade vysoké nároky i na střední manažery, kteří se ve svých odděleních musejí vytrvale věnovat svým podřízeným a povzbuzovat je ke kvalitní práci.

Co jsme se naučili

Písmeno „C“ ve slově CEO připomíná, že ředitel je především kurátorem organizační **kultury**. Současně jsme viděli, že motorem této kultury je silná a přesvědčivá **vize**. Z příběhu jednoho z nejvýznamnějších leaderů z korporátní sféry se při nástupu do našich funkcí můžeme mnohé naučit:

⁴ Včetně autora tohoto článku, neboť text píšu v MS Word a kopii si zálohuji na OneDrive.

ŘEDITEL ŠKOLY – A CO JEŠTĚ

- Postavte se čelem nejistotě a strachu.
- Úspěch celého týmu dejte na první místo před své vlastní uznání.
- Posilujte sebevědomí ostatních a v každém hledejte to nejlepší.
- Projasňujte cíle.
- Vytvářejte energii (podněcujte optimismus, nápady a růst).
- Hledejte cesty, jak dosáhnout úspěchů a jak zařídít, aby se věci staly.

Myslím, že tyto a další myšlenky stojí za to, abychom se s Nadellovým příběhem seznámili, ještě než poprvé předstoupíme před učitelský sbor. Také přicházíte do nové funkce s vírou, že můžete (z)měnit svět? Jakou vizi svým učitelům/rodičům/žákům/zřizovateli nabídnete vy?

Otázky a úkoly:

1. Položte si otázky: Proč existuje škola jako instituce? Proč existují já v této nové roli jejího ředitele / její ředitelky?
2. V kterých oblastech bude nutné provést ve škole refresh?

3. Zformulujte jednostránkový e-mail svým kolegům, ve kterém shrnete svá přesvědčení pro změny ve škole, a popište strategii, jakým směrem reorganizaci povedete.
4. Kdo je váš zákazník/klient? Jaké jsou jeho potřeby a jakou přidanou hodnotu mu bude vaše škola nabízet?
5. Můžete začít první poradou v přípravném týdnu nějak jinak?

ZDROJE

- ARNOLD, F. *Management – učíme se od těch nejlepších*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. ISBN 978-80-7357-732-2.
- NADELLA, S. *Hit Refresh. The Quest to Rediscover Microsoft's Soul and Imagine a Better Future for Everyone*. New York: Harper Collins, 2017. ISBN 978-0-06-265250-8.

PhDr. Jan Voda, Ph.D.,

katedra primární pedagogiky, PedF UK;
ředitel školy

KNIŽNÍ TIP

Management - učíme se od těch nejlepších

Frank Arnold

Kniha předního německého odborníka v oblasti managementu klade znepokojivé otázky: Jak si má člověk vysvětlit působivé životní úspěchy tak rozdílných osobností, jako jsou Herbert von Karajan a Madonna, Alexander von Humboldt a Barack Obama, Coco Chanel a Warren Buffett? Jak dokázal Warren Buffett shromáždit majetek, o němž si většina z nás může jen nechat zdát? Jak dokázal Bill Gates vybudovat společnost, která se rychle vypracovala do čela miliardového trhu?

Odpověď zní: všichni tito lidé nebyli jen nadanými umělci, vědci, politiky nebo podnikateli – zároveň byli vynikajícími manažery. Dokázali tak ze svého talentu vytěžit víc než ostatní díky tomu jsou úspěšní.

Frank Arnold popisuje ve své knize přes 60 osobností z nejrůznějších společenských oblastí. Z jejich vědomostí potřebných k dosažení úspěchu mohou profitovat všichni, protože řízení se týká každého z nás: vedoucích pracovníků na všech úrovních, podnikatelů i osob samostatně výdělečně činných, ale také lidí, jimž záleží na jejich vývoji a kariéře.

Ještě žádná kniha o managementu nebyla napsána tak jasnou a zábavnou formou!

Z německého originálu přeložila Alena Nováková.

Vazba brožovaná, počet stran 400

Objednat můžete na www.wolterskluwer.cz, tel. 246 040 400, e-mail: obchod@wolterskluwer.cz
K ceně knihy bude připočteno poštovné a balné ve výši 99 Kč.

Císař je nahý, ať žije císař!

MIROSLAV HŘEBECKÝ

CZVV (do češtiny přeloženo „Cermat“) se povedl parádní zásek: Chyba ve vyhodnocovacím klíči v přijímacích zkouškách z češtiny na osmiletá gymnázia by se objevit neměla, nicméně i mistr tesař se někdy utne. Budiž. Díky ní jsme se ale dozvěděli o jednotných přijímacích zkouškách, Cermatu a jeho způsobu jednání se školami více, než by se na první pohled zdálo.

V páteční podvečer 27. dubna rozeslal ředitel Zíka víceletým gymnáziím informaci, že ve vyhodnocení testu je chyba a nemají zveřejňovat výsledky. Předpoklad, že by školy zveřejnění výsledků, ostře sledovaných veřejností, odkládaly, zvláště když nastával prodloužený víkend se státním svátkem, byl dosti naivní. Ředitelé škol vyvěšením výsledkové listiny učinili správné rozhodnutí. Oni, nikoliv Cermat. Začala víkendová fáze nejistoty.

Výsledky přijímacích zkoušek jistě na každé škole zpracovávaly zástupci lidí, tiskly se tuny papíru. Leccos z toho přišlo nyní nazmar. Bylo třeba přepočítávat, zpětně kontrolovat, investovat další množství času. Z CZVV dorazilo naopak „uklidnění“, že školy si již v sobotu ráno mohou stahovat z CERTIS nové výsledky, a z ministerstva dobrozdání, že platí staré i nové výsledky. V sobotu mohli ředitelé najít ve svém vykotlaném dubu zprávu, na niž se očekávala odpověď do neděle do 15 hodin. Je chvályhodné, že Cermat pracuje i o víkendu, zaráží spíše automatický předpoklad, že tak kvůli němu budou činit i všechny školy, kterých se jeho konání dotýká. A otázka, zda škola jako prvoinstanční správní orgán může jen tak zrušit své vyhlášené rozhodnutí a vyhlásit ho jinak, se vznáší dodnes.

Vzniklé problémy je samozřejmě třeba řešit a nějaké řešení se celkem rychle a snad i konstruktivně našlo. Jen z toho celého vyčnívala snaha od vedení Cermatu „hrnout to bulldozerem“. Pro ředitele CZVV je takové jednání typické. Je zastáncem silových řešení, čemuž odpovídá i bezvýhradná podpora konceptu státních maturit (včetně matematiky) nebo jednotných přijímaček jakožto výkonného nástroje, který má prioritní cíl donutit děti učit se silou a hrozbou. Tři dny předtím jsem shodou okolností s panem Zíkou absolvoval debataní duel o státních maturitách, takže jsem jeho názory slyšel. Osobně tento recept Damoklova meče nad žáky nazývá „pozitivní motivací“. Nyní něco podobného dopřál ředitelům škol.

Nesledujme v prvé řadě technické otázky provedení a logistického zajištění přijímacích zkoušek. Nепroověřujme jen

stupně kontroly. Závažnější je, že ani přes mnohá tvrzení nejde o chybu v zadání první a jedinou. EDUin upozorňuje na nejednoznačnost úloh několik let. Chybovost je zcela běžný jev i ve vyhodnocení odpovědí jednotlivých žáků. Jeden z ředitelů si posteskl, že nechal nahlédnout rodiče do spisu. Z 500 uchazečů toho využilo sotva 10 %, přesto u šesti musel konstatovat, že mají pravdu a patrně jim byla nějaká z otevřených otázek vyhodnocena chybně. Pokud bychom předpokládali, že tomu tak bude i u zbylých uchazečů, byla by chybovost vyhodnocení přes 10 %!

Ptejme se ale především na obsah zkoušky a její formu. Testujeme spíše dobře testovatelné znalosti, nebo skutečně v životě potřebné a využitelné? Nejsou v ní zbytečné složitosti, okrajové jazykové jevy, chytáky na děti? V tomto ohledu je případ inkriminované chybné úlohy s počtem písmen vs. hlásek dostatečně výmluvný, když chybu nedokázalo odhalit ani několik stupňů kontroly. Spontánní používání jazyka se zřejmě ubírá jinudy. A císař zůstal nahý.

Když půjdeme ještě dále ke smyslu a přínosu jednotných přijímacích zkoušek, dostáváme se k podezření, že zpětně ovlivňují podobu výuky matematiky a českého jazyka na ZŠ redukcí na to, co je testováno. A zároveň děti skrytě dělí na první ligu a na druhou, která „se nikam nehlásí“. Když se na to zeptáte ředitelů, odvětví vám, že to asi někde dělají, ale u nich na škole tomu tak určitě není. Skutečně? Stačí se zeptat řadových matikářů a češtinářů někde o samotě. Odpovědi vám, že pod tíhou zodpovědnosti a očekávání od dětí, rodičů i vedení školy si nemohou dovolit děti drilem na přijímačky nepřipravit. V reakci na otázku, co se děje s dětmi ostatními (tzv. nestudijními), jen výmluvně sklopí oči... A vy se jim divíte?

Závěr: Neupínejme se na vyladování stroje, ale položme si zásadní otázku, zda je daný instrument dobrý sluha, nebo zlý pán. Jednotné přijímací zkoušky v tomto pojetí a s těmito typy úloh negativně ovlivňují podobu vzdělávání na druhém stupni ZŠ a odvádějí výuku od ducha kurikulárních dokumentů směrem ke cvičeným opičkám, které jsou pod

tíhou důležitosti okamžiku a s ambiciózními rodiči za zády ochotné naučit se cokoliv. A co s ostatními dětmi? Recept existuje, poručík Hamáček to v Černých baronech řekl jasně: „Kefalín, tyhle starosti pusťte z hlavy, lidí je na světě jako...“

Mgr. Miroslav Hřebecký,
programový ředitel EDUin, o. p. s.

Zaklínadlo RVP? aneb Když se RVP vezmou jako příležitost, jak učit smysluplně

Příběh odpovědnosti a fyzikářů v akci

PETRA PROŠKOVÁ

O zkratce RVP se hovoří každou chvílí. Rámcové vzdělávací programy ve vlnách – podle toho, jak se právě chystá jejich aktualizace – vyvolávají diskusi, otázky a emoce a často také obavy, co se zase přihodí, co z novinek bude vyplývat pro učitele, kdo je vytvoří atd. Jedná se přitom obvykle spíše o debaty z pozice oběti než tvůrce. A co s tím? Možná pro vás bude inspirací příběh z komunity fyzikářů, který s vámi budu sdílet, protože vypadá jako realizovatelný i v dalších oblastech a předmětech, a možná vám ukáže, proč na RVP nahlížet jako na příležitost raději než jako na strašáka nebo něco, co je dokonce k ničemu.

Všechno začalo informací (či spíše kuloárovým drbem), že se chystá revize RVP, která by měla vypadat tak, že se sejde skupinka lidí, kteří „mají zrovna čas“, a vytvoří něco, podle čeho budou muset učit všichni fyzikáři. Bez oponentury, bez pilotáže. Při tom pomyslení nastalo na katedře didaktiky fyziky MFF UK lehké zděšení, protože tohle přece není cesta, kterou by se mělo jít. Jenže co s tím vlastně didaktici fyziky, členové FPS (Fyzikální pedagogické společnosti Jednoty českých matematiků a fyziků), učitelé fyziky i učitelé budoucích učitelů mohou udělat?

Nakonec se rozhodli svolat **seminář**, kde by se problematice RVP věnovali pořádně. Aby získali co nejširší paletu názorů učitelů, oslovili kolegy z ostatních kateder vzdělávajících učitele fyziky, učitele zapojené do projektů Heuréka a Elixír do škol, členy FPS JČMF, účastníky konferencí Veletrhu nápadů učitelů fyziky, jednoduše spoustu učitelů, a spustili akci typu „letadlo“, která spočívá v jednoduchém principu: „Vyplňte anketu a pošlete ji dál.“ Díky tomu, že komunita fyzikářů

v České republice není jen prázdný pojem, ale skutečně existuje a žije, se během čtyř týdnů podařilo získat odpovědi 385 učitelů fyziky ze všech typů škol. Výsledky ankety se staly podstatným základem pro jednání na dvoudenním semináři, na který začátkem března přijelo 80 účastníků z celé republiky, aby páteční večer a sobotu věnovali fyzice a RVP. O tom, že seminář měl svoji váhu a důležitost, svědčí i účast zástupců MŠMT a Národního ústavu pro vzdělávání (NÚV).

Na setkání se kromě úvodního zamyšlení, výsledků ankety, méně známých podpůrných materiálů atd. prezentovaly také informace z průběhu tvorby kurikulárních reforem ve světě. V diskusních skupinách účastníci debatovali o zadaných problémech a sdíleli své – někdy hodně různé – pohledy s překvapivou odvahou a kontroverzí.

Jedním z příspěvků, schválně spíše kontroverzním, ale jak se ukázalo, pro leckoho objevným a další akce spouštějícím, byla prezentace Věry Koudelkové, učitelky fyziky na Gymnáziu Českolipská v Praze a pracovnice KDF MFF UK, **RVP v 10 hodinách.**

Věra Koudelková

Proč a co jsem udělala? Často slyším, že je potřeba toho odučit moc, že když budou učitelé se žáky experimentovat, nestihnou odvykládat vše, co musejí, apod. Jsem přesvědčena, že to tak ale není, že mi RVP dovolují volnost, abych se žáky mohla dělat, co mi přijde užitečné. Na KDF jsme o tomto diskutovali a vžila se věta, že RVP pro ZŠ lze odučit v 10 hodinách. A tak jsem se rozhodla, že to zkusím. Samozřejmě ne na žácích, ale zkusila jsem s tímto požadavkem rozmyslet výuku tak, jak ji běžně připravuji. Výsledek? Ano, RVP opravdu lze odučit v několika málo hodinách.

Hodně absurdní příklad: Výstup z RVP ZV zní: „Žák zapojí polovodičovou diodu.“ Minimum, které musí žák splnit,

je tedy zapojit polovodičovou diodu. Žákům rozdám LED a baterie, žáci přiloží LED k baterii, zjistí, že v jedné polaritě nesvítí, v jedné polaritě svítí. A tímto je výstup splněn. Příklad je samozřejmě zcela absurdní a jen pevně doufám, že nikdo takto polovodiče neučí. To, co jím chci říct, je, že vše, co z daného tématu budu dělat navíc, je mým rozhodnutím, závislým na mé volbě, na úrovni mých žáků a na podmínkách školy. Učím na gymnáziu a naposledy, když jsem učila v kvartě polovodiče, byli žáci zvědaví a chtěli vysvětlit, i jak fungují PN přechody v tranzistoru. Když budu učit žáky, které to nezajímá, nebo k tomu nemám podmínky, tak to z hlediska RVP učit nemusím.

Hlavním poselstvím mé prezentace tak bylo, aby si učitelé, kteří mají pocit, že toho je ve fyzice moc a aktivními metodami se všechen obsah nedá stíhat, položili otázku, jestli to, co učí, učit musejí (protože to po nich chce RVP a to je povinný dokument), nebo „musejí“ (protože se to vždy učilo, je to v učebnici, v tematickém plánu apod.).

Překvapivě se ukázalo, že část účastníků je skutečně chybně přesvědčena, že RVP ZV stanovuje kromě výstupů i povinné učivo. Tedy že to, co si před lety napěchovali do svých ŠVP (a co nyní skutečně musejí s dětmi zvládnout), tam musí být zařazeno podle RVP ZV.

V plénu padalo mnoho otázek, na které se následně hledaly odpovědi na jednotlivých diskusních skupinách. Z víkendové akce vzešel kompaktní a velmi cenný podklad pro další jednání k revizím RVP (viz web <http://kdf.mff.cuni.cz/RVP2018>) a díky účasti pana Jaroslava Fidrmuce, vedoucího oddělení pro matematické, přírodovědné a digitální vzdělávání NÚV, se v tuto chvíli celá aktivita posouvá k zásadní obsahové analýze. Tímto bychom zatím mohli skončit a někdo by si možná mohl říci: „No, ale nic se zatím neděje...“

... jenže započatý příběh pokračuje. Cvrnknutí do první pomyslné kuličky na Newtonově houpačce se zdařilo.

O dva týdny později se asi 15 fyzikářů v rámci projektu Elixír do škol sjelo v Praze na Základní škole Červený vrch, kde probíhalo **společné setkání vedoucích fyzikálních regionálních center**. Kromě tradičního sdílení novinek z „Elixíru“ a fyziky, ukázek vzorových hodin k vybraným tématům, využití reflexe ve výuce a neformálního povídání byla samozřejmě klíčovým tématem i ona „ervépéčková“ akce. Hana Trhlíková, učitelka fyziky ze Základní školy Sokolov, Křižíkova 1916 a také vedoucí centra Elixíru do škol v Sokolově, která byla jednou z účastnic, nám doplnila další dílek příběhu, který má cenu zlata.

Hana Trhlíková

Prezentace, jak odučit fyziku v 10 hodinách, spolu s informací, že jsou pro nás povinné pouze výstupy, mě dostala a podnítila mě k další akci. Už ze setkání jsem odjížděla s přesvědčením, že celé ŠVP předělám. Tak, jak jsem tuhle aktivitu vždycky neměla ráda, tak jsem se na ni tentokrát těšila. Dávalo mi to teď obrovský smysl. Věděla jsem, že si vytvořím prostor pro to, abych mohla s dětmi dělat, co nás společně nejvíc baví a na čem se děti o fyzice nejvíc dozvědí a naučí – pokusy, experimenty a objevování.

Hned v pondělí jsem se v kabinetě zmínila o svých nových zjištěních ze semináře. Kolegyně češtinářka prohlásila, že s nimi musím určitě vystoupit ve středu na poradě, aby nad tím začali uvažovat i ostatní ve škole: „Spousta z nás prostě neví, že jsou závazné pouze výstupy a učivo je jen doporučeno.“ Sama mi také po prostudování RVP pro český jazyk druhý den hlásila, co změní a vynechá, že toho češtináři učí úplně zbytečně obrovské kvantum a děti to potom nezvládají.

Věci nabraly rychlý spád, na poradě byli všichni, kolegyně i vedení, nejprve dost překvapení, váhali nad závazností doporučeného učiva. Ale podařilo se, dnes už v naší škole proběhly schůzky v jednotlivých předmětových komisích a ŠVP do konce školního roku upravíme.

Další krok, který jsem udělala, abych pomohla šíření informace a pokusila se vzbudit zájem kolegů fyzikářů, bylo, že jsme na nejbližším setkání centra Elixíru do škol v Sokolově s účastníky prošli ukázkovou úlohu ze sbírky metodických doporučení. Většina kolegyně tuhle úžasnou pomůcku neznala. Při diskusi ohledně RVP a ŠVP a mém doporučení „ubrat z učiva a učit tak, aby to je i děti víc bavilo“, mi jedna z účastnic děkovala, že to konečně od někoho slyšela.

Opět jsem si ověřila, že i jeden člověk může mít vliv na to, jaké změny nastanou, když se s odvahou pustí do věci a akcí, které mu dávají smysl, a pomůže v jejich šíření dál.

Těší mě, že jsem fyzikářka a mám štěstí, že kolem fyziky existuje taková komunita. Uvědomuji si, že kdybych byla ve svém předmětu zavřená sama, učila bych asi pořád z učebnice a nadávala, že nestíhám.

Celý příběh ukazuje na nezbytnost několika **klíčových aspektů v učitelském řemesle**, které zkvalitňují vzdělávání odspodu:

- kolegiální sdílení učitelů jako přirozená součást systému a klíč k uvědomění si možností,
- vytváření podmínek a dlouhodobá podpora učitelů pro smysluplnou výuku,
- hrdost na řemeslo, odpovědnost a chuť být spolutvářci prostředí, ne obětmi systému,
- odvaha dělat věci smysluplně,
- hledání způsobů „jak“ místo důvodů „proč ne“.

Věříme, že fyzikáři (a nejen oni) budou mít smysluplné RVP, které jim pomohou vytvořit prostor pro to, aby děti i učitelé učení bavilo a ve výsledku se děti fyziku učily naplno a s radostí.

Znáte Elixír do škol a jeho regionální centra pro fyzikáře? Víte, kde ve vašem regionu sídlí jeho centrum? Účast je dobrovolná, zdarma a přijít může každý, kdo má chuť učit poutavě. Doporučte centrum svým učitelům fyziky.
www.elixirdoskol.cz

Petra Prošková,
ředitelka Elixíru do škol, z. ú.

**Elixír
do škol**

Audit vzdělávacího systému v ČR 2017: Situace se zhoršuje

MICHAL KADERKA

V českém prostředí dlouho chybělo zhodnocení událostí a změn, které byly v daném roce důležité pro vzdělávání. Už počtvrté proto EDUin vydává ve spolupráci s odborníky Audit vzdělávacího systému, který lze chápat jako ucelený monitoring stavu vzdělávání. V auditu vždy naleznete zhodnocení výchozího stavu (formou SWOT analýzy), události, které měly na vzdělávací politiku v předešlém roce velký vliv, a uvedení oblastí, které jsou klíčové pro rozvoj vzdělávání.

Ucelený přehled¹ všech důležitých oblastí a událostí prochází oponenturou řady předních expertů, jako jsou ředitel Centra dalšího vzdělávání ostravské pedagogické fakulty Tomáš Bouda, děkan PedF UJEP v Ústí nad Labem Pavel Doulík, Dominik Dvořák z Ústavu výzkumu a rozvoje vzdělávání při PedF UK, investor a iniciátor změn ve vzdělávání Jiří Hlavenka, děkan Pedagogické fakulty MU Jiří Němec, odborník v oblasti vzdělávání a digitálních technologií Ondřej Neumajer, Jana Straková z Ústavu výzkumu a rozvoje vzdělávání při PedF UK, vedoucí katedry veřejné a sociální politiky FSV UK Arnošt Veselý, ústřední inspektor Tomáš Zatloukal a další.

„Řada trendů a změn má charakter přesahující jednotlivé roky, audit je tedy zároveň souhrnem nejdůležitějších událostí, které zobrazují vzdělávací systém v určitém kontinuu. Za čtyři roky se podařilo – zejména díky účasti nezávislých expertů – vytvořit poměrně rozsáhlý materiál, který může dobře posloužit při tvorbě vzdělávací politiky,“ domnívá se autor konceptu a editor auditu Bohumil Kartous.

Vloni se poprvé konaly povinné přijímačky, povinná školní docházka se prodloužila o rok, inkluze žádnou katastrofu nezpůsobila

V závěru loňského roku byly z pohledu vzdělávání nejzajímavější volby. Ty ukázaly, že většina politiků přistupuje ke vzdělávacím politikám povrchně a bez širší opory v datech. Českým politikům dle analýzy volebních programů stále chybí **vize vzdělávání**, která je diskutována více mimo politiku než mezi těmi, kteří o vzdělávání rozhodují. Došlo sice k souladu ohledně potřeby navyšování mezd, ale obecná

procentní shoda – o kolik učitelé platy zvednout – nepanuje. V předvolebních tématech chyběla až na výjimky diskuse o postavení a významu ředitelů či závazek srovnat celkové investice do vzdělávání na úroveň vyspělých zemí. Protože nebyl Parlamentem schválen kariérní řád, chybí i představa, jak by se měli učitelé dále rozvíjet a začít je hodnotit.

Vloni se prodloužila **povinná školní docházka** o poslední rok v mateřské škole, chybí ovšem zhodnocení, nakolik toto opatření pomohlo dětem ze sociálně a ekonomicky slabých rodin. Zároveň proběhl první rok dle nových zákonných pravidel pro **společné vzdělávání**, tzv. inkluze, u níž se nenaplnily katastrofické scénáře o kolapsu výuky a škol. Ukázalo se však, že je nutné se soustředit zejména na podporu vzdělávání žáků s poruchami chování (s vícedruhovým postižením) a na děti z vyloučených lokalit.

„Bez finanční podpory není možné realizovat žádnou systémovou reformu a společné vzdělávání není výjimkou. Drasticky podfinancovaný vzdělávací systém prostřednictvím přetížených a neadekvátně zaplacených učitelů přirozeně odmítá změny,“ dodává Kartous.

Poprvé také proběhly **plošné přijímací zkoušky** do maturitních oborů na SŠ, jejich dopad na přijetí či nepřijetí dítěte je ale při současném nastavení okrajový. Podařilo se ovšem přimět MŠMT, aby CERMAT zveřejňoval velké části anonymizovaných dat ze státních maturitních i přijímacích zkoušek. Za uvolněním anonymizovaných dat ale nestála ochota, CERMAT byl k transparentnosti dotlačen veřejností poté, co se prokázaly manipulace s hodnocením. Vzhledem k tomu, že dopady státních maturit nejsou zmapovány, jsou dosud známy jen negativní důsledky, jako je rostoucí počet neúspěšných studentů SŠ.

¹ http://www.eduin.cz/wp-content/uploads/2018/01/Audit_vzdelavaci_system_ANALYZA_2017.pdf

VZDĚLÁVÁNÍ

Nepodařilo se vypracovat koncepci občanského vzdělávání, která byla přesunuta z MŠMT pod Úřad vlády. Klíčová oblast vzdělávání tak zůstává zanedbána navzdory dynamickým změnám ve společnosti a globálně rostoucímu ohrožení demokracie.

Trápí nás nerovnost v přístupu ke vzdělání a hrozba změny pracovního trhu v důsledku postupující automatizace

Stále se prohlubuje **socioekonomická nerovnost**, která je citelná např. v severních a severozápadních Čechách. Ve zdejších vyloučených lokalitách totiž dochází k dědičné chudobě, což zároveň při nízké míře dosaženého vzdělání znamená jen malou šanci na to, že by následující generace mohly své sociální postavení zlepšit. Naopak na opačném pólu společnosti stále sílí poptávka rodičů po alternativě stávajícího veřejného základního vzdělávání, na kterou MŠMT začalo reagovat omezením vzniku neveřejných škol z kontroverzního důvodu „nenaplnění veřejných škol v dané lokalitě“.

Varovnou prognózu vývoje na pracovním trhu přinesla analýza OECD Employment Outlook 2017², podle které bude mít postupující automatizace dopad na 45 % pracovních míst. Výzvou může být i právě zahájená reforma rámcových vzdělávacích programů pro MŠ, ZŠ i SŠ, ta ale doposud probíhá netransparentně a s ohledem na chybějící politickou garanci je další vývoj revize nejistý. MŠMT vydalo i tzv. rámcové požadavky na studijní programy, podle kterých si mají garanti učitelských oborů stanovit jasný poměr praxí.

Klíčová témata pro školní rok 2018

Velkým otazníkem zůstává, zda se naplní předvolební ochota navyšovat **učitelské mzdy** a zda slibovaná navýšení povedou k vytvoření koncepce rozvoje s dlouhodobým horizontem dopadu. K tomu však bude potřeba, aby se vzdělávání stalo prioritním tématem veřejné diskuse. Dále je nutné vést s učiteli otevřený dialog a vycházet jim vstříc při naplňování cílů společného vzdělávání. Měla by se i zlepšit komunikace MŠMT s veřejností o případných změnách ve vzdělávací politice.

„Není možné nadále praktikovat politiku postavenou na tom, že se změní zákon a s ostatním se už školy musejí vypořádat samy. Tato praxe přivedla české učitele k apriorní nechuti se zabývat tím, co přichází z ministerstva. A znovu, bez zásadní investice do vzdělávání se to neobejde, patříme mezi země s nejnižší mírou investic do vzdělávání vůbec,“

říká Kartous a dodává, že dle Světové banky je právě vzdělávání investičním segmentem s nejvyšší mírou návratnosti.

Probíhající **revize rámcových vzdělávacích programů** (RVP) by měla být více transparentní a respektovat těžkou předvídatelnost vývoje či posílení všeobecných gramotností. Nově upravené kurikulum by mělo odpovídat budoucnosti a výzvám Průmyslu 4.0. Modelem pro transparentnost může být příprava Strategie digitálního vzdělávání do roku 2020³, do jejíž tvorby se zapojila odborná veřejnost, a měla by se tak vyhnout svému zpochybňování.

V Praze a větších městech dochází k odlivu dětí z 2. stupně na víceletá gymnázia, proto by se mělo MŠMT soustředit na výuku ve veřejných spádových školách. Vedle toho je nutné se vypořádat s nižší kvalitou výuky na středních školách a učilištích, která je často i ekonomicky neefektivní. Některé SŠ (zejména odborné) spotřebují velké prostředky bez přidané hodnoty a jejich vzdělávání neodpovídá struktuře a potřebám ekonomiky. Je nutné zvážit redukci studijních oborů a přenést praktickou výuku do podnikové sféry.

Soustředme se na snižování nerovnosti a propojme školy s neformálním vzděláváním

MŠMT musí začít sbírat data o **neúspěšných středoškolácích**, kteří odešli ze vzdělávacího systému jen se základním vzděláním (tzv. drop-outs), a hledat cestu, jak je do systému vrátit. Musí taktéž sledovat dopad jednotných přijímacích zkoušek i státních maturit a rozhodnout o pokračování či revizi těchto projektů. Je třeba pozorně sledovat, zda jsou přijímací zkoušky i státní maturity v souladu se vzdělávacími strategiemi a zda nedochází ke zvyšování bariér pro děti ze sociálně slabých rodin. Podle výzkumů je to právě rodina, kdo nejvíce ovlivňuje vzdělání jedince. MŠMT by proto mělo ve spolupráci s ostatními resorty řešit podporu rodin s nízkým sociálním a kulturním kapitálem a v rámci celoživotního vzdělávání učitelů posílit jejich dovednost jednat s rodiči a radit jim v jejich vzdělávacím a výchovném přístupu.

„Vůbec nevíme, jak přijímací zkoušky působí na skupinu dětí ze socioekonomicky slabého prostředí. Existuje důvodná obava, na což opakovaně upozorňuje třeba Jana Straková, že taková, byť jen psychologická bariéra může přispět k dalšímu omezení v přístupu těchto dětí ke vzdělávání. V ČR je dle zjištění OECD vazba dosaženého vzdělání na status rodiny velmi silná,“ připomíná Kartous.

V důsledku rozvoje internetu a komunikačních nástrojů se rozšiřují možnosti vzdělávání. Mělo by proto dojít

² <http://www.oecd.org/els/oecd-employment-outlook-19991266.htm>

³ <http://www.msmt.cz/ministerstvo/strategie-digitalniho-vzdelavani-do-roku-2020>

k **propojení školského systému a neformálního vzdělávání**, naplnění Strategie digitálního vzdělávání do roku 2020 a školy by měly rozvíjet partnerství s organizacemi a profesionály, kteří jsou ochotni pomoci v oblastech, které nejsou pedagogům příliš blízké.

Velkou příležitostí je v současné době probíhající příprava tzv. místních akčních plánů (MAP). Ty mají za cíl na obecní a krajské úrovni vytvořit vizi budoucího rozvoje vzdělávání. Při tvorbě plánů dochází k propojení škol, institucí neformálního vzdělávání, rodičů, podniků a občanského sektoru a tyto plány by měly reagovat na společenské změny.

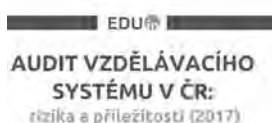
Vedle toho se mění společenské klima a tato změna je založena na **oslabování demokracie** jako hlavního cíle vzdělávání a zpochybnění významu občanského vzdělávání. Je proto nutné posílit přípravu občanského vzdělávání učitelů a MŠMT by mělo na základě prověřené kvality doporučovat školám programy a aktivity, které mohou občanské vzdělávání podpořit, a ulehčit tak učitelům práci.

Další body na seznam úkolů

Bude zajímavé sledovat, jak se v praxi projeví nový program hodnocení škol ČŠI Kvalitní škola⁴. Ten může nasměrovat školy tak, aby více vzdělávaly koncepčně či se orientovaly na spolupráci s rodinou. Musí být zajištěna kontinuální podpora učitelů a je třeba vytvářet trvalý tlak, aby se ČR stala skutečným investorem do vzdělávání. Do hry musíme vrátit kariérní řád a řešit možnosti, jak diferencovat odměňování učitelů. U změny financování regionálního školství je nejisté, zda se podaří omezit nerovnosti, které způsobují zásahy kraje do tzv. normativů. Česká republika by se měla taktéž více angažovat při vzniku evropské směrnice, která upravuje autorská práva na jednotném digitálním trhu. Ta může výrazně komplikovat využívání obsahu internetu ve vzdělávání a využívání otevřených vzdělávacích zdrojů (angl. OER – Open Educational Resources).

Mgr. Michal Kaderka, koordinátor Aliance pro otevřené vzdělávání a učitel mediální výchovy na pražském Gymnáziu Na Zatlance

⁴ <http://www.csicr.cz/cz/Kvalitni-skola>

K Auditům vzdělávacího systému ČR 2017

TOMÁŠ BOUDA

Téměř vše, co jsem napsal k Auditům vzdělávacího systému ČR 2016 (dále jen Audit), bych mohl zopakovat i k Auditům 2017. Tedy také to, že jde o dokument otevřený, nezávislý, podnětný a strategický. Nově zdůrazním atribut odborný, neboť Audit důsledně naplňuje požadavek tzv. evidence-based policy. Nicméně fakt, že bych svůj komentář téměř beze změny mohl opakovat, mě netěší. Problémů nebylo, spíše naopak. Proto je i hodnocení vlivu jednotlivých témat na český vzdělávací systém převážně negativní.

Osobně bych přidal plus povinnému poslednímu ročníku MŠ jako žádoucímu prodloužení povinné školní docházky, stejně jako zvyšující se nespokojenosti dospělé populace s fungováním veřejných škol jako projevu potřebné společenské objednávky zdola (oslabování veřejného školství nehrozí – zatím), dále státním maturitám, protože zvyšující se

neúspěšnost maturantů vnímám hlavně jako argument pro vyšší odpovědnost škol (systému) za žáky, které ke studiu přijmou. Naopak bych plus ubral nepřijetí kariérního řádu, protože se v tak složité problematice podařilo vytvořit vzácnou konsenzuální podobu, kterou negovalo předvolební zpolitizování, a protože v dalším vývoji této problematiky

VZDĚLÁVÁNÍ

nevidím žádné pozitivum. Další minus by si zasloužilo prohlubování rozdílu v přístupu ke vzdělávání mezi regiony (ale to by už bylo čtvrté minus), které dokumentuje závažné negativní dopady reformy veřejné správy i absenci strategického řízení vzdělávání v ČR.

K významným událostem ovlivňujícím vzdělávání v roce 2017 bych jich ještě pár přidal, zdůraznil je.

Především by sem patřil prezentovaný zájem o vzdělávání a tlak na politiky významnými experty z řad národohospodářů – úspěšných manažerů, viceguvernérů ČNB, zaměstnavatelů. I díky nim došlo ke zvyšování platů pedagogů.

Také bychom mohli zmínit vládou na jaře 2017 přijatý strategický rámec Česká republika 2030, protože v tomto obsáhlém dokumentu v kapitole věnované vzdělávání můžeme najít podstatné strategické směry, jako např.: „(...) Vzdělávání proto musí učit kritickému myšlení a připravenosti zvládat změny, které nás čekají, ale také posilovat schopnost tyto změny ovlivňovat a usměrňovat. (...) Vzdělávání zajišťuje každému přístup k rozvoji přenositelných kompetencí, potřebných pro aktivní občanský, profesní i osobní život. (...) Naopak je potřeba snížit velké množství osvojovaných faktů, které brání kreativitě a hlubšímu poznání vyučovaného tématu. (...) Smysl vzdělávání nesmí být zužován na přípravu pracovní síly pro trh práce. (...) Zásadním předpokladem realizace výše uvedených cílů je podpora zajištění kvalitní výuky vzdělávajícími. (...) Dověření kurikulární reformy je prioritou také české vzdělávací politiky.“

Jedná se o sdělení, která významně podtrhují v Auditu uvedené zahájení reformy rámcových vzdělávacích programů, u něhož však převažují minusová hodnocení. Proč? Protože změny RVP by měly probíhat jako součást (završení?) kurikulární reformy (tedy opravdu reforma RVP, nikoliv revize), diskuse o průběhu změn by měla být mnohem intenzivnější,

zaměřená zejména na to, co změny sledují, jaké možnosti pro inovace vzdělávání otevírají, jakou podporu bude jejich implementace potřebovat.

Podporu bych v tomto kontextu zdůraznil. V Auditu je doloženo, že mnozí učitelé nejsou otevření netradičním a inovativním přístupům, ale také že neexistuje systémová podpora kvality učitelů a ředitelů. Bezradnost učitelů nejlépe dokumentuje jeden ze závěrů výběrového zjišťování výsledků žáků 5. a 9. tříd: „Z hlediska perspektivy lepšího naplňování požadavků rámcového vzdělávacího programu učitelé vidí jako zásadní změnu přístupu žáků k výuce (95 %), větší podporu úsilí školy ze strany rodičů (65 %) a zvýšení hodinové dotace předmětu (63 %).“ Když jsem zjišťoval, jak vnímají Audit 2017 naši posluchači v programech dalšího vzdělávání pedagogů, překvapilo mě, že většinově souhlasí s jeho závěry (debatovali jsme o infografické podobě Auditu), že dílčí nesouhlasná stanoviska byla individuálně velmi rozdílná, avšak na podpoře teze „Rodina je nejdůležitější faktor úspěchu ve vzdělávání“ se výrazně shodli. Nic proti tomu, ale od učitelů mi to zní příliš alibisticky; čekal bych větší zaměření na vlastní práci, edukační inovace. Také proto, že v dialogu školy a rodiny musejí mít iniciativu profesionálové. Těmi jsou v oblasti edukace pedagogové, tedy cítí-li se tak.

Ben Levi (*Celoplošné zlepšení vzdělávacího systému*, 2012) pro systémové změny vyžaduje mj. malý počet ambiciózních, avšak dosažitelných, dobře odůvodněných a veřejně deklarovaných cílů. Tak které to budou?

PaedDr. Tomáš Bouda,
vedoucí CDV PedF OU

KNIŽNÍ TIP

Hodnocení učitelů: Náměty pro práci ředitelů škol a školských zařízení

Irena Trojanová

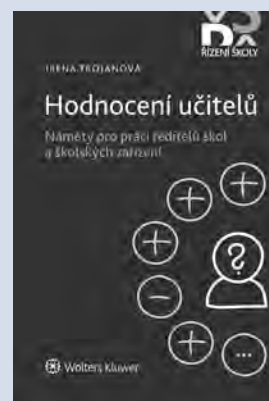
Hodnocení pracovníků je nedílnou součástí práce každého vedoucího pracovníka. I ředitel školy musí hodnotit své pedagogy, jen v porovnání s jinými vedoucími pracovníky má mnohem složitější pozici: činnost učitele je různorodá a její výsledky bývají obtížně uchopitelné.

**Co všechno lze na práci učitele objektivně hodnotit? Jaké nástroje využít?
A může někdo řediteli školy s hodnocením učitelů pomoci?**

Text doprovázejí nejen příklady z praxe a otázky k zamyšlení, ale také praktické materiály, okamžitě využitelné v praxi. I díky nim se kniha stává neocenitelným pomocníkem každého ředitele školy.

136 stran, vazba brožovaná

Objednat můžete na www.wolterskluwer.cz, tel. 246 040 401, e-mail obchod@wolterskluwer.cz

Slušnost

VÁCLAV MERTIN

Školství by se ke svým dlouholetým zaměstnancům mělo chovat slušně. Jestliže někdo po roce či dvou odejde ze školy jinam, tak mu jistě poděkujeme. Současně si můžeme pomyslet, že odchází za lepším nebo že se zmýlil ve svém zaměření. Ale co když někdo opouští školství po dvaceti, třiceti, nebo dokonce čtyřiceti letech nepřetržité služby? Skoro bych řekl, že je jedno, jestli odchází dobrovolně na zasloužený odpočinek, nebo „je odcházen“ méně dobrovolně. Za tuto vedl dlouhou dobu odvedl obrovský kus práce a měli bychom mu říct, že si jeho práce vážíme a že mu za ni děkujeme. Dokonce i v situaci, kdy poslední fáze, tedy rozchod, není příliš přátelská ani pro jednu stranu.

Je zřejmé, že pro efektivní fungování jakékoliv instituce jsou podstatné mezilidské vztahy. A není to jen fráze. Platí to pro vztahy učitelů a žáků, žáků mezi sebou, stejně tak učitelů. Představa, že chodíme do práce (do školy), do které se netěšíme, kam se dokonce bojíme chodit, protože šéf jen kritizuje, pravidelně křičí a nadává, je velmi nelákavá. Školní fobie u dětí není výmysl. I psychosomatické obtíže u dospělých jsou realitou. I když učitelé popisují nekorektní vztahy s některým kolegou nebo s vedením, je zřejmé, že se pro ně jedná o psychicky velmi náročné situace. Když dojde ke konfliktu s rodiči, ti za nějakou dobu odejdou a nevidíme je, ale s kolegou nebo s ředitelem se setkáváme každý den.

U dospělých pak častěji narážíme na psychosomatické poruchy, větší nemocnost, vyhoření. Když ani peníze nepředstavují dostatečně silnou vnější motivaci, pak je otázka, proč v takové práci setrvávat. A když učitel vyhodnotí, že jinou možnost pracovního uplatnění reálně nemá, stane se z něho otrávený, rezignovaný, zapšklý člověk, čekající na vysvobozující odchod do penze. Dobré mezilidské vztahy mají i „ekonomický“ přínos. Asi každý z nás zažil, že potřebuje akutně pomoc druhého, jeho podporu. Pokud si zaměstnanci plní výlučně své individuální povinnosti a neohlížejí se na zájem celku, tedy i ostatních členů týmu, nemívá zde nějaká velká solidarita místo.

Na mezilidských vztazích je třeba systematicky pracovat – ve třídě má zodpovědnost učitel, ve škole pak ředitel. Například pravidelné třídnické hodiny by mohly sloužit právě posilování přátelských vztahů ve třídě. Stejný účel mohou naplnit mimoškolní akce třídy a podobně některé učitelé sbory pořádají společné akce. Neměli bychom podceňovat význam společných pozitivních zážitků. Součástí je i udržování kontinuity – všichni stojíme na ramenou těch před námi. Školství pak představuje vzor dětem, jejich rodičům i společnosti. Nemyslím, že školství je středem vesmíru a že učitel má odpovědnost za všechno, co se děje ve společnosti, na druhé straně je jeho význam větší právě proto, že dlouhodobě ovlivňuje mladou generaci.

Součástí výcviku přinejmenším vedoucích pracovníků by měl být **trénink slušného chování**. Vůbec to nemá znamenat, že by se mělo kolem všeho chodit jako v rukavičkách, že by se problémy měly zemetat pod koberec. Asertivita patří k naplnění role šéfa i každé další osoby, která pracuje s dětmi. Méně příjemná rozhodnutí tedy musejí dělat rodiče, učitelé i ředitelé. A všichni by to měli dělat kultivovaně, i když přitom počítají s tím, že se setkají s odporem, nesouhlasem, nepochopením. Pracovník, který je aktuálně ve vztahu šéfem (tedy ředitel–učitel, učitel–žák, rodič–dítě), musí být v té chvíli zralejší, moudřejší, musí tedy unést víc. Na druhé straně křičící učitel, ředitel nebo ministr znevěhodňují požadavky na slušné chování dětí. Znovu a znovu musím opakovat, že učitel, ředitel a rodič nemají nárok na vztekání a křičení. Ukazují tím zejména dětem, jak se mají řešit problémy. Školství má být přinejmenším pro rodiče a děti vzorem. Jestli chce získávat alespoň část ztracených pozic, musí se chovat ve všech směrech mravně a mělo by být majákem společnosti.

Abych se vrátil k tématu. Slušné rozloučení je nutné chápat jako úctu k vykonané práci. I ti největší radikálové stojí na ramenou svých rodičů a učitelů. Je známo, že dobré mezilidské vztahy dokážou vykompenzovat i horší materiální podmínky. Platí to stejně pro poslední uklízečku jako pro ministra. Byť v České republice není životnost ministra školství příliš dlouhá a kritika některých je ze strany veřejnosti velká, ve chvíli ukončení mise bychom jim měli poděkovat.

PhDr. Václav Mertin, dětský psycholog,
katedra psychologie FF UK

Každý si může klást vědecké otázky o přírodě

Petr Daniš se zabývá dětmi a přírodou, vzděláváním a ochranou životního prostředí. Zajímá ho, proč si děti hrají, jak se učí a proč potřebují kontakt s přírodou a se světem pro své zdraví a učení. Napsal knihu *Děti venku v přírodě: ohrožený druh?*¹ (2016). Působí jako ředitel vzdělávacího centra TEREZA² a předseda Sítě středisek ekologické výchovy Pavučina³. Je členem různých výborů a pracovních skupin pro environmentální výchovu a vzdělávání pro udržitelný rozvoj u nás i v zahraničí.

 úspěch pro každého žáka

? Jaké změny ve vzdělávání chcete skrze aktivity TEREZY dosáhnout?

Chceme, aby vzdělávání pomáhalo dětem stát se dobrými správci našeho světa, aby pomáhalo vytvářet společnost žijící ve větší harmonii s přírodou. Myslíme si, že k tomu musíme děti vybavit určitými kompetencemi, kterých je velké množství. Jde o znalosti, ale hlavně o dovednosti, aby zvládly být schopnými správci, vytvářely uvědomělou společnost a mohly být blíže přírodě, než jsme třeba dnes my. To nejsou vůbec jednoduché věci, a proto si myslíme, že musíme vybavit i učitele kompetencemi, jak děti takovýmto způsobem vzdělávat. Nejde nám ani tak o jednotlivé znalosti, ale o to, pomáhat dětem vytvářet si postoje a hodnoty a ovlivňovat nějakým způsobem jejich jednání. Ne tak, že bychom jim říkali, co je a není správně, ale tak, že je vybavíme dovednostmi, jak rozumět složitému světu kolem sebe, jak se v něm zorientovat a rozhodovat. Cokoliv člověk dnes udělá, má dopad na přírodu, na zvířata a také na lidi kolem, v naší zemi i na druhém konci planety. Člověk musí porovnávat, jestli to, co udělá, má nějaké nezamýšlené dopady, a neměl by tedy udělat něco jiného. I při běžných činnostech člověk vědomě nebo nevědomě ovlivňuje spoustu věcí a je dobré se naučit tuto skutečnost si zvědomit a vědomě rozhodovat o tom, jaké jsou dopady toho, co děláme a jak žijeme. Jsou za tím různé dovednosti, které se děti musejí naučit, aby světu rozuměly a aby v něm mohly být aktivní.

? Jak konkrétně pracujete se školami a učiteli?

Máme dlouhodobé programy a školy se do nich mohou přihlásit. To je jádro naší činnosti. Programy jsme částečně

vybrali a přenesli do České republiky ze zahraničí. Například *Ekološkola*, *GLOBE* nebo *Les ve škole* jsou původně ze zahraničí, ale my jsme je zároveň hodně adaptovali pro české prostředí. Z obecného mezinárodního rámce jsme dotvořili spoustu velice konkrétních a precizních metodik, které učitelům nabízíme. Učitelé nebo školy se do programu přihlásí a my se je pak snažíme dlouhodobě podporovat, poskytovat jim učební materiály, nabízíme jim školení, ale i konzultace či mentoringovou podporu, aby díky tomu dostávali postupy přímo do výuky. Moc nevěříme na krátkodobé programy pro děti, kdy učitel přijde na program se třídou jen jako na představení. Děti si z něj odnesou určitý zážitek, ale je příliš krátký na to, aby se mohlo něco podstatného stát. Snažíme se proto spíše dlouhodobě investovat do učitelů, aby oni sami dokázali ve své výuce posouvat děti k určité harmonii s přírodou a porozumění přírodě a pečování o ni, ale i o lidi kolem nich. I když se zaměřujeme primárně na dlouhodobé programy, zároveň si uvědomujeme, že někteří učitelé nejsou připraveni pracovat v tomto rozsahu. Zavedli jsme proto nový projekt *Učíme se venku*, kde se snažíme učitelům dávat jednoduché, krátkodobé lekce a aktivity, které si může každý vyzkoušet a zařadit je v různých předmětech do výuky, a alespoň trochu se tak posunout k tomu, že se učí venku a zajímavým, interaktivním způsobem.

? Jaké nároky to klade na učitele?

Na některé učitele to klade velké nároky, zároveň ale mnoha z nich naši činnosti pomáháme. Hodně musejí investovat zejména učitelé, kteří nám pomáhají naše metodiky vyvíjet. Není to tak, že bychom všechno vymysleli sami, spíše máme nějaké know-how, učitelé mají zase své know-how, vědí, jak pracovat s dětmi, a spolupracujeme na tom, že

¹ http://ucimesevenku.cz/wp-content/uploads/2017/08/MZP_Deti_venku_v_prirode29112016.pdf

² <http://terezanet.cz/cz>

³ <http://www.pavucina-sev.cz/>

vznikají nové věci. Naše aktivity zkusíme společně s učiteli a evaluujeme je. Skupina učitelů, která nám pomáhá s vývojem, je hodně daleko v přemýšlení o výuce a v metodických dovednostech. Další velké skupině učitelů se ovšem snažíme jejich výuku ulehčit. Na ně to klade nároky chtít něco dělat zajímavě, být otevřený interaktivnímu učení nebo novému přístupu, který děti učí nejen znalostem, ale i dovednostem a nechává je, aby na nějaké věci přicházely samy. Těmto učitelům poskytujeme spoustu pomoci, nabízáme jim připravené metodiky, hodiny, semináře, konzultace apod. Když jsou v zavádění aktivit úspěšní, umožňujeme jim například zviditelnit jejich školu. Nefunguje to tak, že jen chceme něco po učitelích, ale rozhodně jim také mnoho nabízáme. Aktuálně s námi spolupracuje více než 800 škol a zhruba 4 000 učitelů. Jde o učitele prvního stupně, na druhém a třetím stupni převážně o učitele přírodních věd. Zároveň naše oblast zájmu nepokrývá jen přírodovědnou gramotnost, ale i humanitní vědy a přístup k člověku. Můžou se tedy zapojit například i učitelé občanské výchovy, protože se věnujeme angažovanosti, občanství, tomu, jak měnit své okolí. Kdyby učitelé neměli pocit, že jim spolupráce s námi něco důležitého přináší, nevstupovali by do našich programů.

? Co se díky tomu učí žáci?

Chceme, aby měli rádi přírodu, aby rozuměli přírodě nebo životnímu prostředí, aby pro ně něco dělali. Zabýváme se všemi úrovněmi od *mít rád* (vztah) přes *rozumět* (dovednosti) až po konativní *dělat*, angažovat se, měnit, být aktivní. Myslíme si, že podporovat takové postoje a činnosti u dětí je možné a že se to díky programům, které přinášíme, na mnoha místech skutečně děje. A nejen díky nám, ale především díky učitelům, kteří aktivity ve výuce s dětmi skvěle dělají. Často se jedná o projektovou výuku, protože tak mají žáci šanci něco zmapovat, analyzovat, identifikovat nějaký problém, pak ho zkusí řešit a přijdou s nějakým řešením, které může mít dopad pro ně ve škole, ale také třeba nějaký širší společenský dopad. Čistí například řeku, odhalí zdroje znečištění nebo pomáhají lidem v okolí. Je toho celá řada, co mohou udělat, a je na nich, pro co se rozhodnou.

? Co pro vás znamená myšlenka úspěchu pro každého žáka? Jak se to ve vaší práci projevuje?

To, co děláme, se týká každého. Každý může objevit kouzlo pobytu venku v přírodě, každý může dělat vědu o přírodě a každý může také proměnit své okolí a místo, kde se pohybuje, k lepšímu. Někdy, když vyprávíme o tom, co děláme, bývají naše aktivity dávány dohromady s projekty na podporu elit, tedy nejlepších dětí, aby mohly vědecky zkoumat. Nám naopak přijde důležité, že co nabízáme, může dělat opravdu

každý, že máme prostor pro každé dítě a nejde o to, nějak špičkově podpořit nejlepšího přírodovědce ve třídě, aby byl ještě víc nejlepší. Chceme každé dítě naučit vědeckému uvažování, ukázat, jakým způsobem se věda dělá, vysvětlit, jakým způsobem rozumět světu kolem nás a světu přírody. Každý si může klást vědecké otázky, navrhnout experiment, zkusit ho ověřit, udělat závěr a klást si další otázky. Přijde nám, že náš způsob výuky funguje a že je moc důležité, aby všechny děti měly přístup k takovému zážitku a přemýšlení a mohly rozvíjet své dovednosti. Hodně často se nám stává, že učitelé jsou překvapení, jak pomocí metodik a aktivit, které jim nabízáme, začnou vynikat úplně jiné děti, než vynikaly doposud v jejich dosavadní výuce. A nezaznávají jen klišé, že prakticky zaměřené děti najednou mohou konečně dělat rukama – ohlasů je celá škála. Učitelé reflektují, že se děti, které doposud jen obtížně zažívaly úspěch, najednou díky změně stylu učení a díky zařazení jiných dovedností začnou více zajímat. Začnou tak vynikat i děti, do kterých by to nikdy neřekli, které byly doposud problémové, co se týče chování nebo prospěchu.

? Proč se hlásíte k vizi úspěchu pro každého žáka?

Pro nás je obrovskou hodnotou spolupráce. Jsme přesvědčeni, že společně zvládneme více než sami. Vize úspěchu pro každého žáka je tak velká, že k jejímu dosažení nestačí žádná jednotlivá organizace. A líbí se nám, že se na ní můžeme podílet, že něco takového sdílíme, že můžeme spolupracovat a vyměňovat si zkušenosti a posilovat se.

? Jaké důležité změny jsou potřeba v systému vzdělávání, aby se tato vize naplnovala?

V první řadě se o ní musí hodně hovořit. Přijde mi, že je dobrá a postupně se šíří, ale že o ní musíme stále mluvit a mluvit, aby se stala ještě veřejnější a sdílenější. Pak si myslím, že musíme hodně podporovat učitele, aby vize úspěchu pro každého mohli dosahovat, aby o ní mohli přemýšlet a zaměřovat se na realizaci právě této vize, a ne na spoustu jiných věcí, které je od ní odvádějí. Aby se nezaměřovali na úspěch dětí v testech, na správné vyplnění papírů, abychom jim dokázali odbourávat bariéry, které jim znesnadňují přímou cestu za vizí, aby se opravdu každý žák mohl učit něco pro něj podstatného, co využije ve svém životě. Změnit zaměření výuky tímto směrem není jednoduché, a učitelé proto potřebují prostor, odbourání bariér, které je omezují, podporu, sdílení a kolegiální pomoc.

Rozhovor vedla Silvie Pýchová,
výkonná ředitelka SKAV

Nesnažme se zastavit digitální revoluci sentimentem ke starým médiím a respektujme mediální kulturu rodičů

MICHAL KADERKA

Učitelé mediální výchovy jsou novodobí Koniášové a společnost se třese strachy, že se implementací mediální výchovy vrátíme před rok 1989. To jsou hlavní obavy, které rezonují společností na sociálních sítích. Učitelé mediální výchovy se však musejí vypořádat s migrací z masových do síťových médií a měli by upozornit žáky a studenty na názorově silné výroky, které by je mohly v dospělosti vést k trestnímu stíhání.

V posledních měsících byl kolem mediální výchovy spuštěn v samotných médiích velký povyk. Za touto zvýšenou pozorností ale nestojí náhoda či tajná síla, která chce vyvolat problém a pak na něm profitovat. Jde jen o důsledek mnoha předchozích kauz o šíření zjevných lží či manipulací. Dezinformací či hoax již sdílel ne jeden významný politik či zkušený novinář, proto se společnost oprávněně ptá, jak učitelé připravují na dnešní mediální chaos mladou generaci. I když si na mediální výchovu za rok v médiích pravděpodobně nikdo nevzpomene, je dobře, že se téma ve společnosti otevřelo a aspoň na chvíli se na upozaděné kompetence z mediální výchovy posvítilo.

Apel na zlepšení mediální gramotnosti však nepřichází náhle. V červnu 2015 předseda Rady pro rozhlasové a televizní vysílání (RRTV) vydal tiskovou zprávu s názvem *České republice ujíždí vlak*, ve které upozorňuje na nízkou mediální gramotnost a vyzývá k systémovému řešení. Požadavek mediální výchovy se objevil i v prosinci 2016 v Auditě národní bezpečnosti¹: „Mezi úkoly s dlouhodobým dopadem zazněl opakovaně i požadavek na doplnění témat v rámci vzdělávacích programů školského systému, ať už se jedná o výchovu k bezpečnosti, nebo posilování občanské nebo mediální gramotnosti (antropogenní hrozby, přírodní hrozby, hybridní hrozby, působení cizí moci).“ Protože se čím dále více informací šíří digitálním prostředím, začíná se mediální gramotnost překrývat s digitální. Nedostatečná digitální a mediální gramotnost nás tak může ohrozit nejen na pracovním trhu budoucnosti, ale dokáže naši společnost i významně destabilizovat.

Ještě méně mediální výchovy, než jsme si mysleli

Podle loňského výzkumu agentury Median pro organizaci Člověk v tísni se polovina škol přiznala, že se mediální

výchově nevěnuje. A není se čemu divit. Mediální oblast se rozvíjí tak rychle, že **učitelům chybějí podklady a metody**, jak aktuální kauzy v hodinách řešit. Pokud by se někdo nyní rozhodl, že vydá učebnici k mediální výchově, než s autorem domluví témata a zpracování do jednotlivých kapitol, nechá obsah ve výuce odpilotovat, vytiskne a rozdistribuje, učebnice zestárne a každým rokem bude stárnout ještě rychleji. To může být vysvětlením, proč podle výzkumu agentury Median více než 70 % učitelů uvedlo, že si dělají přípravy sami na koleně. Více než 60 % učitelů mediální výchovy nikdy nebylo na žádném podpůrném školení a podle letošního výzkumu více než 80 % učitelů vnímá mediální výchovu jako citlivé téma pro rodinu.

Pravděpodobně každý učitel tak volí témata a způsoby výuky, ve kterých je silný. Důsledkem je, že **výuka každého učitele mediální výchovy je jiná**. Výuku je tak těžké porovnávat, ale dá se předpokládat, že nyní v učitelském terénu vzniká spousta unikátních lekcí a metodik. Na tom by se dalo pro budoucí rozvoj mediální výchovy stavět. Učitelé se mohou např. na FB připojit do skupiny Sdíleme zkušenosti z mediální výchovy, kde se mohou v online prostoru setkat s dalšími učiteli MV.

Nejtragičtější částí diskuse o mediální výchově jsou obavy veřejnosti, že učitelé či lektori mediální výchovy vystupují z pozice pravdy a indoktrinují děti nepřátelskou ideologií. Ozývají se hlasy, že mediální výchova je novodobá cenzura, kdy učitelé vytvářejí seznamy povolených a zakázaných zpravodajských portálů. Sdílejí se svědectví o angažovaných neziskovkách šířících přes lektory mediální výchovy multi-kulturní, prounijní, protiruskou či genderovou propagandu.

Tyto obavy veřejnosti jsou ovšem oprávněné, má právo se ptát, jak je u učitelů či lektorů zajištěna názorová neutralita.

¹ <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/audit-narodni-bezpecnosti-151410/>

Podezřivost je aktuální výzvou pro učitele mediální výchovy a je zároveň jejich testem, jak jakožto učitelé mediální výchovy dokážou prostřednictvím médií vysvětlit, že jsou nezávislými profesionály, kteří respektují dítě i s názory jeho rodiny.

„Skoro desatero“ pro jezuity ve školách

V aktuální příloze věnované mediální výchově najdete několik praktických tipů do výuky či postupy, jak rozpoznat dezinformace. Proto vedle základních předpokladů, jako např. že učitel má vést analýzu mediálních témat s maximální učitelskou profesionalitou, je apolitický a neovlivňuje svými postoji své žáky, upozorňujeme na několik výzev.

1. Nepovažujte mediální výchovou jen za dovednost vyznat se v hoaxech a dezinformacích, ale zaměřte se na **celkovou mediální gramotnost**. Tím je vedle rozvoje kritického myšlení a čtení celková poučenost, jak média fungují, jak se vytváří a šíří obsah a jak média a informace ovlivňují náš život.
2. Ve výuce mediální výchovy je nutné respektovat **mediální kulturu rodičů**, která se projevuje sledováním konkrétního typu zpravodajství či mediatypů. Učitel mediální výchovy by neměl nikdy jít proti zvyklostem a postojům rodiny.
3. Podstatou dobré mediální výchovy je dovednost **rychle reagovat** na právě probíhající mediální kauzy – učitel musí pracovat s pohledem různých médií na jednotlivé kauzy v reálném čase dříve, než další událost ubije tu předchozí.
4. Pracujte s médii tak, **jak jsou děti zvyklé média používat**, a podpořte propojení jejich zájmů a potřeb s používáním moderních technologií.
5. Reflektujte, že v současnosti dochází k přechodu z masových médií do médií síťových, a **nesnažte se zastavit digitální revoluci** sentimentem ke starým médiím. Místo toho uče, jak se orientovat v záplavě informací, které se na nás ze všech stran valí.
6. Ponořte se do světa médií mladých lidí a **zajímejte se**, proč jsou oblíbené konkrétní aplikace, sociální sítě, youtubeři nebo seriály. Nemějte předsudky a respektujte, jakým médiím děti dávají přednost, k čemu je používají a jak si interpretují obsah.
7. Uče používat média tak, aby je žáci dokázali používat nejen pro svou orientaci ve světě, ale i **pracovní kariéru a pro celoživotní sebevzdělávání**.
8. Podporujte žáky ve využívání technologií ve výuce formou BYOD – Bring Your Own Device, kdy žáci pracují **na vlastním mobilním zařízení**, ať je to mobil, tablet, nebo laptop. Pomáhejte žákům naučit se používat technologie nejen k zábavě, ale i ke každodennímu zlehčení a zefektivnění jejich práce.

9. Reagujte na zvyšující se intenzitu sdíleného obsahu, růst komentářů a aktivit na sociálních sítích poučením o **kultivaci diskuse**.
10. Poučujte děti o **pravidlech ochrany soukromí i autor- ských práv** v internetovém prostředí. Zároveň je seznamte s tím, co se děje s jejich osobními údaji a sdíleným obsahem na sociálních sítích, a to se všemi důsledky ztráty práv na zveřejňovaném obsahu.
11. Pomáhejte dětem pečovat o **digitální identitu** a vysvětlujte, jaký právní postih by mohla mít některá vyjádření, pokud by je zveřejnil dospělý člověk.
12. Mediální výchova má vést i k pochopení funkcí médií a dovednosti je využít k **vyjádření občanského postoje**. Žáci by proto měli být vedeni k formulaci obhajoby svých názorů a schopnosti si pro ně získat veřejnou podporu.
13. Umět dobře zakomponovat témata mediální výchovy je těžké, proto udržujte **kontakty s ostatními učiteli mediální výchovy** a sdílejte s nimi své zkušenosti a materiály do výuky.

Miliardy nic nezlepší

Posílení mediální gramotnosti je krátkodobě akcentované téma, které aktuálně vyplouvá na povrch jako další požadavek, kterým společnost školy úkoluje, aniž by stát sdělil, čím školy a učitele podpoří a kde je možné v přeplněných RVP řezat. Nedávno jsme řešili, jak učit o migrační krizi, jak v hodinách pracovat s terorismem a islámem, teď je to mediální výchova. Takřka každý rok se řeší jiné téma, které poukazuje na to, že jako učitelé nemáme příliš mnoho času učit, co mladí lidé pro život skutečně potřebují.

Na posílení různých gramotností nepomohou miliardy, které by šly do tvorby užitečných metodik či skvělých NIDV a NÚV kurzů, když učitelé nebudou mít čas se podpoře digitální a mediální gramotnosti věnovat. Chybějící mediální či finanční gramotnost jsou jen každoroční špičkou ledovce viditelného problému, že **školy v záplavě povinných výstupů a často i z nostalgie k tradičnímu vzdělávacímu obsahu nerespektují, co mladou generaci v životě čeká**. Dokud nezměníme tradiční obsah i formu výuky, budeme jen každý rok hasit nějaký mediální požár, který bude zase onálepkován tajemným slovem „gramotnost“.

Mgr. Michal Kaderka,
koordinátor Aliance pro otevřené
vzdělávání a učitel mediální výchovy
na pražském Gymnáziu Na Zatlance

RVP pro mediální výchovu zestárly, učitel by měl proto sám vyhledávat nová témata a ta pak řešit ve výuce

Dříve se přistupovalo k mediální výchově tak, že učitel měl dětem předat to, co sám umí, nyní se ale doporučuje navazovat na znalosti a dovednosti, které už děti získaly dříve, například v mimoškolním prostředí. Třeba při diskusi o sociálních sítích by měl navazovat na činnosti, které děti na sociálních sítích dělají, může také lépe využívat počítačové hry i celý herní kulturní kontext. Více se dozvíte v rozhovoru s přední specialistkou na mediální výchovu Lucií Šťastnou z Institutu komunikačních studií a žurnalistiky FSV UK.

?) Lze nějak popsat, co by mělo být minimum pro mediální gramotnost?

Mediální gramotnost je hodně komplexní jev, který nelze omezit na jedno či dvě témata. Jde o znalost v kontextu; když hodnotíte reklamu nebo politický vliv na média, je nutné to umět propojit s ostatními tématy. Hodně záleží na všeobecném přehledu, bez toho nelze posuzovat zprávu či důvěryhodnost jejího zdroje nebo ověřovat dané informace jinde. Jedná se o znalost digitálních technologií, ale i českého a cizího jazyka. Při ověřování informací u zahraničních médií je nutné znát jejich ideologickou vyhraněnost či vědět, jakému politickému proudu fandí. U nás se například po revoluci deníky snažily vypadat nestranně. Lidé i dnes očekávají ducha nestrannosti a současný mediální příklon k nějakému politickému proudu nebo osobnosti se jim nelíbí, dobře to bylo vidět na nedávných prezidentských volbách. Lidé zřejmě i proto postupně přestávají médiím věřit.

?) Jak jsme na tom s mediální gramotností jako společností?

Aktuálně nemáme žádná data, která by umožnila srovnání se zahraničím, poslední relevantní výzkum byl zpracován v roce 2009 na celoevropské úrovni a tam jsme byli jako země zařazeni pod průměr EU. Měřit mediální gramotnost je ale složité, protože se vždy posuzují jen některá kritéria, nikoli mediální gramotnost v celé své šíři. Navíc záleží na tom, co vlastně mediální gramotností rozumíme, a bohužel ani v tom často nejsou odborníci zajedno. Prostě nelze jednoduše odpovědět, zda jsme hodně, nebo málo mediálně

gramotní. Jde ale říci, jak média používáme – jestli bezpečně, jak často, do jaké míry jsou součástí našich životů, jaké k nim zaujímáme postoje, jestli jsme k nim kritičtí, či nekritičtí, jestli jim důvěřujeme nebo jestli máme povědomí o svých právech vůči médiím. Taková data poskytuje například výzkum, který zadává každých pět let Rada pro rozhlasové a televizní vysílání a nechává ho k přečtení volně na svém webu.

?) Takže nevíme, zda máme problém.

Problém máme. Ale nikoli proto, že bychom nebyli mediálně gramotní, ale proto, že mediální výchově nepřikládáme důležitost. Ti, kdo mají zájem, by měli mít příležitost se v oblasti médií dále vzdělávat, ať už formálně, či neformálně.

?) Odpovídá dnešní obsah v RVP současnému světu médií?

RVP byly psány před více než 10 lety, od té doby se vyvinuly nové formy marketingu a jiné formy mediálních obsahů, který spoluvytvářejí další uživatelé. Se vznikem nových mediálních a komunikačních platforem a s větším zapojením běžných uživatelů do tvorby médií se proměňuje i jejich ekonomické fungování. Není dnes výjimkou, že je běžný uživatel schopný zaujmout i vydělat videem s nevalnou kvalitou obsahu. RVP by se měly podle mého názoru pravidelně aktualizovat. Obecně se ale předpokládá, že učitel nevychází jen z RVP, ale oblast médií sleduje a aktivně si vyhledává další témata, která se v oblasti médií aktuálně diskutují.

To může být změna vlastnictví některých médií, ideál objektivit ve zpravodajství v souvislosti s analýzami vysílání, aktuálně šířené hoaxy nebo případy nabourání soukromí na sociálních sítích. Z toho pak učitel čerpá při přípravě výuky. Na konkrétních a aktuálních příkladech se ve výuce lépe ukazují i obecnější principy fungování médií.

? Jak se za poslední roky změnil výukové trendy v mediální výchově?

Obecně se dá říct, že dříve se k mediální výchově přistupovalo tradičním metodickým přístupem, kdy měl učitel předat své know-how a naučit děti, co sám umí. Zpočátku to bylo rozlišování mezi dobrým a špatným obsahem, který média nabízejí, později snaha vybudovat v nich kritičtější přístup k médiím. V posledních desetiletích se ale i tenhle přístup zdá některým odborníkům příliš paternalistický, proto se nyní doporučuje konstruktivistický přístup, kdy učitelé navazují na znalosti a dovednosti, které si již děti osvojily dříve, třeba při používání digitálních médií s vrstevníky ve volném čase. Největší výzvou pro učitele zůstává učit děti samostatně kriticky posoudit obsah, nevnucovat jim svůj pohled, ale nechat je o obsahu médií přemýšlet, zkoumat ho a odhalit některé principy, souvislosti.

? Co to znamená přesně?

Kritický přístup k médiím znamená, že si umím vyhledat informace. Dokážu vyhodnotit obsah článku a srovnat ho s ostatními. Internet je plný zajímavých informací, ty ale mohou být ve vyhledávací často zařazené až daleko za nejnavštěvovanějšími či sponzorovanými stránkami, proto bych měla umět zvolit vhodná klíčová slova a vědět, jak vytáhnout relevantní informace i z periferie internetu. Ale nejde pouze o práci s informacemi on-line. Musím mít přehled o tom, jak různé mediální produkty vznikají a jak vznikaly v minulosti, například jak se vytvářejí zprávy, v jakých podmínkách, kdo rozhoduje o tom, co se stane zprávou, jaké různé vlivy se do tvorby novinářů promítají – ekonomické, politické, kulturní, redakční nebo osobnostní u jednotlivých autorů. Nejde o to odsuzovat *Parlamentní listy*, ale uvažovat o principech jejich tvorby, zákulisí, motivaci a o tom, jak se všechny tyto a další aspekty mohou promítat do jejich práce – a stejný princip uplatnit třeba i na tvorbu *České televize* nebo *Hospodářských novin*.

? Jaké by měl mít učitel mediální výchovy kompetence?

Měl by být určitě mediálně gramotný, ale to jsme zase u otázky, co to přesně znamená. Dá se vycházet z toho, jak popisuje mediální gramotnost a znalosti a dovednosti s ní

spojené RVP, a přidat znalost nejnovějšího kontextu. Učitel by tedy měl například znát historický vývoj médií a to, jak se spolu s médii proměňovala společnost, způsoby, jak média zasahovala a zasahují do politiky, jak politici či PR média využívají, že jsou média součástí ekonomiky a zejména ta soukromá se řídí tržními principy. Učitel by měl média chápat i jako podnikatelský nástroj, uvažovat o tvorbě médií nebo provozování nejrůznějších on-line platform jako o způsobu vydělávání peněz. Média nám na jednu stranu nabízejí nějaký obsah, ale za to si něco berou – ta tradiční prodávají naši pozornost zadavatelům reklamy, sociální sítě a další platformy vydělávají dále na datech, která jim o sobě poskytneme. Učitel by měl být také schopný kriticky vyhodnocovat informace.

? Může být učitel mediální výchovy dobrý, pokud nemá účet na sociálních sítích nebo věří alternativním médiím?

Učitel by neměl věřit žádnému médiu bez výhrady, bez ohledu na to, zda jsou to alternativní, veřejnoprávní, či jiná média. Na sociálních sítích by měl umět pracovat a u dětí navazovat na to, co na sociálních sítích dělají. To ale neznamená, že musí mít nutně založený svůj účet. Znáám i odborníky, kteří se v tématu sociálních sítí dobře orientují, ale účet na nich odmítají. Záleží na tom, jak chce učitel s tématem v hodině pracovat. Může jít ve snaze přiblížit studentům některé problémy ještě dál a například více využívat to, že studenti hrají ve volném čase počítačové hry. K tomu se ale potřebuje orientovat ve světě herního marketingu a vnímat celý kulturní kontext her. Neměl by počítačové hry vnímat jen jako zábavu či byznys, ale třeba i jako sociální systém, kde si každý najde, co potřebuje, ať jsou to virtuální přátelé, vlastní identita, nový životní styl, či prostor pro ventilování vlastní agresivity. Cílem je přimět studenty uvažovat o různých aspektech toho, co berou při hraní počítačových her jako samozřejmé.

? Jaký je rozdíl mezi mnou a studenty v konzumaci médií? V čem se budou odlišovat naše postoje a důvěra v média?

Hodně se hovoří o generačních rozdílech ve využívání médií i v postojích k nim. Já si myslím, že rozdíl mezi středoškolkou a učitelem, který se narodil v 70. letech, zas tak zásadní být nemusí. Záleží na mnoha faktorech – jestli má sám děti, jestli se zajímá o nejnovější vývoj v oblasti médií nebo jestli se aktivně učí používat různé nové nástroje, které se v oblasti nových technologií objevují. Ale rozdíly mohou být již výraznější ve srovnání s o generaci staršími učiteli.

? Jaký vliv může mít využívání digitálních technologií od raného dětství na naše činnosti?

Mezi odborníky se diskutuje otázka, jestli ti, kdo vyrostli ve světě digitálních technologií, přemýšlejí jinak než předchozí generace. V roce 2001 se objevilo označení *digital native* a *digital immigrant* od Marca Prenskyho, které se do češtiny překládá jako digitální domorodec a přistěhovalec. Jedná se ale spíše o marketingové pojmy. Například přistěhovalci, místo aby pracovali přímo s e-mailem nebo s elektronickým textem, si ho raději vytisknou a zacházejí s ním jako s psaným materiálem. Pro mladé je přirozenější pracovat s elektronickým textem a věnovat se více mediální činností.

Někteří odborníci ale namítají, že je to uměle vytvořená hranice mezi generacemi, ne všichni mladí totiž mají k technologiím přístup nebo je používají jen k zábavě. Nová média či technologie nejsou záležitostí výlučně mladých. Generace prvních hráčů počítačových her zestárla a nyní již je ve věku, kdy má sama děti. Nejznámější sociální sítě běžně používají starší generace, kdežto mladí volí jiné, alternativní sítě či komunikační platformy, aby je dospělí nemohli kontrolovat. Podle dat ČSÚ z loňského roku je pouze 77 % domácností připojeno k internetu, zbývajících 23 % nepřipojených tvoří často senioři, kteří již nevidí potřebu se připojit. Najdeme ale i seniory, kteří moderní technologie vyhledávají a vzdělávají se.

? Co by se mělo systémově změnit, aby se mediální výchova posílila?

K provedení nějaké změny v systému je dobré si nejdříve zanalyzovat situaci, ve které se nacházíme, zjistit, kde jsou slabá místa, a pak vypracovat strategii, podle které se budou nedostatky napravit. To se snažíme s kolegy na Institutu komunikačních studií a žurnalistiky již nějakou dobu dělat a v dohledné době hodláme své poznatky diskutovat s těmi, kteří o českém vzdělávacím systému rozhodují. Řešit je třeba například obsah mediální výchovy v RVP, zlepšit možnosti vzdělávání učitelů v této oblasti, zlepšit možnosti finanční podpory projektů, které se snaží mediální gramotnost zvyšovat nejen na školách, ale i mimo ně.

Obecně si ale myslím, že tu chybí spolupráce, komunikace a společná koordinace činností mezi zastánci různých typů gramotností, které jsou si velmi blízké – čtenářské, mediální, digitální, informační a dalších. Každá taková skupina zastánců se snaží bojovat za „svou“ gramotnost, místo aby se uvažovalo o komplexnějším řešení. Přitom je zřejmé, že se zmíněné gramotnosti vzájemně prolínají a je důležité rozvíjet je všechny napříč kurikulem, ne upřednostňovat jednu před druhou. Politici, úředníci a koneckonců i ředitelé škol a učitelé pak z toho jsou právem rozladění či zmatení. Výsledkem je odmítání rozvoje jednotlivých gramotností, případně upřednostnění některé, která se zdá momentálně důležitá, protože v kurikulu na všechny není prostor.

Rozhovor vedl Mgr. Michal Kaderka,
koordinátor Aliance pro otevřené vzdělávání a učitel
mediální výchovy na pražském Gymnáziu Na Zatlance

Řízení školy online
Aplikace pro řízení školy

GDPR
GDPR v praxi škol ■ Pověřenec pro ochranu osobních údajů ■ Kontrolní řízení

Otestujte ZDARMA na www.rizeniskoly.cz/registrace

Vzdělávací systém potřebuje řádnou aktualizaci

KAREL STRACHOTA

Před několika týdny, v průběhu března a dubna, jste měli možnost navštívit některou z projekcí dokumentárních filmů festivalu Jeden svět, které probíhaly nejdříve v Praze a následně ve 36 městech po celé České republice. Letošní 20. ročník vybízel k aktualizaci systému. Aktualizace systému, jinými slovy jeho přenastavení, by se měla provádět zejména v reakci na nějakou změnu. Takovou změnou je v současnosti obrovský rozmach moderních technologií a sociálních sítí, celková proměna informační a mediální krajiny. Jedním ze systémů, které potřebují řádnou aktualizaci, je i ten vzdělávací.

Jsme vystaveni záplavě informací, jak těch založených na faktech, tak těch manipulativních, zkreslených a lživých. Všechny se rychle šíří a není úplně snadné mezi nimi rozlišovat. A rozlišovat potřebujeme, například kvůli rozhodnutím, která činíme a která ovlivňují naše životy. **Umět vyhledat relevantní a ověřitelné informace, kriticky vyhodnocovat různá mediální sdělení, používat nové technologie, to vše jsou dovednosti, kterým je třeba se učit.** Výraznou roli by přitom měla mít školní výuka. Bohužel nemá.

V případě mediálního vzdělávání dlouhodobě selhávají relevantní instituce, v čele s ministerstvem školství. Nebyla pojmenována jeho důležitost, nejsou vytvořeny podmínky pro efektivní zahrnutí do výuky, vyučujícím se nedostává podpory, chybí vhodné pomůcky a výukové materiály k rozvíjení mediální gramotnosti žáků.

V rámci vzdělávacího programu Jeden svět na školách se mediálnímu vzdělávání dlouhodobě věnujeme. Prostřednictvím portálu JSNS.CZ vyučujícím základních a středních škol v současnou chvíli nabízíme **27 audiovizuálních lekcí** věnujících se médiím. Každá z nich obsahuje kromě dokumentárního filmu i metodické materiály, které slouží jako podklady pro aktivity se studenty při výuce mediální výchovy. Lekce

jsou rozděleny do sedmi tematických okruhů: Zpravodajství¹, Reklama a zábava², Sociální sítě³, Mediální aktivismus⁴, Propaganda⁵, Současná ruská propaganda⁶ a Komunistická propaganda⁷.

Zájemcům o novinky, náměty a materiály z této oblasti nabízíme pravidelný elektronický **Bulletin mediálního vzdělávání**⁸, k jehož odběru je možné se registrovat prostřednictvím portálu JSNS.CZ. V současnosti jej rozesíláme více než tisícovce uživatelů, kteří se k jeho odběru přihlásili. Zejména pro vyučující, ale i pro další zájemce z řad veřejnosti, organizujeme během roku tematické semináře a konference, na nichž se snažíme na základě podnětů od vyučujících vymezit i prostor pro společné sdílení poznatků a zkušeností z výuky mediální výchovy.

Pro účely posuzování důvěryhodnosti mediálních sdělení jsme vytvořili **metodickou koncepci „5 klíčových otázek“**⁹. Jde o velmi jednoduchý nástroj, který rozvíjí schopnost nahlížet na mediální sdělení kriticky. Je možné použít jej jak na textová, tak audiovizuální sdělení a ani za několik let nepřestane být aktuálním. Ilustrativní příklady analýz pomocí této metodické koncepce jsou vám k dispozici na našem výukovém portálu.

¹ <https://www.jsns.cz/lekce/15267-zpravodajstvi>

² <https://www.jsns.cz/lekce/15268-reklama-a-zabava>

³ <https://www.jsns.cz/lekce/15265-socialni-site>

⁴ <https://www.jsns.cz/lekce/15266-medialni-aktivismus>

⁵ <https://www.jsns.cz/lekce/15269-propaganda>

⁶ <https://www.jsns.cz/lekce/15270-soucasna-ruska-propaganda>

⁷ <https://www.jsns.cz/lekce/15251-komunisticka-propaganda>

⁸ <https://www.jsns.cz/projekty/medialni-vzdelavani/bulletin-medialni-vzdelavani>

⁹ <https://www.jsns.cz/projekty/medialni-vzdelavani/materialy/5-klicovych-otazek-metodicka-koncepce>

TÉMA MĚSÍCE – MEDIÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

V době redakční uzávěrky tohoto vydání připravujeme již druhý ročník **Týdnů mediálního vzdělávání**¹⁰. V rámci nich navštěvují během posledních šesti týdnů školního roku novináři a mediální odborníci základní a střední školy zapojené do projektu a debatují se studenty o tématech souvisejících s problematikou médií. Do prvního ročníku se zapojilo 167 škol a 43 novinářů. Setkal se s velkým ohlasem jak ze strany studentů a vyučujících, tak ze strany novinářů a odborné veřejnosti. Ve chvíli, kdy držíte speciál věnovaný mediálnímu vzdělávání v rukou, je za námi už i druhý ročník. Školám jsme bezplatně nabídli řadu studijních materiálů, možnost pozvat si do školy některého ze zúčastněných novinářů a mediálních odborníků, tematickou výstavu a dva dokumentární filmy – *Co dokáže lež* Tomáše Kudrny a *Mimořádnou zprávu* Tomáše Bojara. *Mimořádná zpráva* v rámci jednoho dne zblízka sleduje práci novinářů ve zpravodajských redakcích České televize a *Hospodářských novin*. Dokument *Co dokáže lež* analyzuje podobu informační války a vliv dezinformací v České republice. Snaží se zjistit, kdo stojí za nepravdivými zprávami, které se šíří především na sociálních sítích a na takzvaných konspiračních webech.

V roce 2017 jsme iniciovali založení **Platformy pro mediální vzdělávání**¹¹, která si klade za cíl podporovat mediální vzdělávání na všech úrovních formálního a neformálního

vzdělávání, propojovat existující aktivity na tomto poli, umožňovat výměnu zkušeností a prosazovat důležitost mediální gramotnosti mezi odbornou i laickou veřejností. K naplňování těchto cílů napomáhají pracovní setkávání, společné projekty, vystupování na odborných fórech, mezinárodní spolupráce a další aktivity. Členové platformy jsou zástupci projektů a organizací, které se mediálnímu vzdělávání aktivně věnují, zástupci vzdělávacích platform, mediální odborníci z akademického prostředí a také vyučující s praktickou zkušeností.

Ve spolupráci se specializovanou agenturou pravidelně provádíme **průzkumy a šetření**¹² v oblasti mediálního vzdělávání, zaměřené jak na studenty, tak na vyučující mediální výchovy. Výsledky průzkumů nám pomáhají lépe koncipovat naše projekty a vnímat potřeby těch, pro které je děláme.

Ing. Karel Strachota, ředitel vzdělávacího programu Jeden svět na školách (JSNS), Člověk v tísni

JSNS.CZ

¹⁰ <https://www.jsns.cz/projekty/medialni-vzdelavani/tydny-medialniho-vzdelavani-2018>

¹¹ <https://www.jsns.cz/projekty/medialni-vzdelavani/platforma-pro-medialni-vzdelavani>

¹² <https://www.jsns.cz/projekty/pruzkumy-a-setreni>

Učíme děti, jak nad problémem přemýšlet, ne co si o něm myslet

VOJTĚCH BRUK

Předloni na podzim se na půdě katedry politologie brněnské fakulty sociálních studií zformoval studentský projekt Zvol si info. Svět zrovna objevoval pojem fake news, ve velkém se začínaly řešit dezinformace a propaganda. Uprostřed horké debaty jsme si uvědomili, že tento společenský problém potřebuje jiný přístup – osvětový, vzdělávací, neutrální ve smyslu „padni, komu padni“. A tak jsme v rámci magisterského předmětu a mezinárodní univerzitní soutěže P2P Challenging Extremism dali hlavy dohromady. Z původní myšlenky semestrálního projektu vznikl spolek, který má za sebou více než 100 akcí pro více než 6 000 žáků a studentů středních a základní škol. Projekt Zvol si info získal vloni cenu za přínos občanské společnosti Gratias Tibi a letos na jaře třetí místo v ocenění Eduína za inovace ve vzdělávání. V letošním roce obdrží také Cenu rektora Masarykovy univerzity.

Primární náplní spolku Zvol si info je přednášková osvěta. Cílíme na střední školy, ale dokážeme své aktivity v hodině přizpůsobit i pro poslední dva ročníky základních škol. Z hlediska časové dotace jsou pro nás optimální dvě vyučovací hodiny, které nám umožňují proniknout do podstaty problému. Žáci se na naší přednášce především dozvědí, co jsou to fake news a hoaxy, jak fungují, jak s námi manipulují a hlavně jak se jim bránit. Ve stručnosti představujeme historii propagandy, jak se proměnila a jak působí dnes. Na praktických příkladech představujeme pět základních manipulativních technik moderní propagandy a dezinformací. Jedná se o **manipulaci se zdroji, svalování viny a nálepkování, vymyšlení faktů, manipulaci s obrazem a hru se strachem a emocemi**. Vše máme zpracováno v moderním vzhledu, využíváme především program Prezi a jazyk se snažíme uzpůsobit pro mladší generace. Přednáška je odlehčena několika vtipy a zajímavými videi pro lepší udržení pozornosti.

Ctíme názorovou neutralitu a vydali jsme knižní bestseller o fake news

Zásadou naší činnosti je **etický závazek naprosté názorové neutrality**. Máme za to, že není třeba ukazovat prstem na konkrétní média, státy nebo politiky. A to proto, že žáci s naším návodem sami poznají, kdo se je snaží vodit za nos, a pokud si vytvoří názor sami, mají i lepší pocit. Jedině dostatečně rozvinuté kritické myšlení dokáže chránit před dezinformacemi a je úplně jedno, odkud se berou a proti

komu jsou namířeny. To, co působí nyní, již za pár let nemusí být aktuální. Naším cílem je zkrátka žákům předat, *jak* nad problémem přemýšlet, namísto toho, *co* konkrétně si mají o problému myslet. Proto jsou také námi uváděné ilustrační příklady anonymizované, nelze z nich tedy poznat konkrétní organizace, státy či jména.

Letos jsme také vydali *Nejlepší knihu o fake news*, které se do současnosti vytisklo již více než 6 000 kusů. Kniha je určena pro laickou veřejnost, může však sloužit jako informační základ pro vyučující, kteří z ní mohou čerpat informace a užitečné postřehy pro svou výuku. Kniha se také objevila v projektu Listování a během první poloviny roku 2018 má za sebou již více než 50 zastávek pro 2 500 diváků. Listování zařadí knihu také do nabídky akcí pro školy. Pokud by k vám Listování s *Nejlepší knihou o fake news* zamířilo, Zvol si info vám rádo uspořádá přednášku, která na Listování může navazovat nebo mu předcházet. Zároveň bychom vás rádi

informovali, že na stránkách *Řízení školy* se můžete těšit na šestidílný seriál, který se týká problematiky fake news, hoaxů, dezinformací a manipulací.

Pokud by vás náš projekt zaujal a chtěli byste si nás pozvat na vaši školu, pak nám napište buď na e-mail tym@zvolsi.info, nebo na náš Facebook <https://www.facebook.com/zvolsiinfo/>. Rádi se vám ozveme a domluvíme se na termínu a podobě návštěvy.

Vojtěch Bruk, zakládající člen spolku Zvol si info

Malý průvodce informační džunglí hoaxů a konspirací

PETR NUTIL

Jak se vyznat ve spleťtém světě plném hoaxů a konspirací? Jak ověřovat zdroje? A jak se věnovat tématu falešných zpráv? Na položené otázky odpovídá Petr Nutil, specialista na dezinformace a zakladatel Manipulátoři.cz.

O falešných zprávách se mnoho mluví a mnoho píše. Tu vznikají seznamy nedůvěryhodných webů, tu se politici obviňují z šíření fake news, tu se tímto módním termínem nálepkuje názorový oponent. Na to podstatné jako by ale ve veřejné debatě nezbyval prostor. Nepřilíš se mluví o konkrétních postupech, jak nejen na internetu odlišit pravdu od lži, jak se zorientovat v nepřehledném světě digitálních médií či jak postupovat, narazíme-li na zprávu, o jejíž relevanci máme pochybnosti. Jak si s tím má poradit učitel? A co říct žákům, jak jim napomoci v informační gramotnosti a nezávislém myšlení?

Připravil jsem souhrn zdrojů, z nichž lze při výuce mediální gramotnosti vycházet či které případně dobře poslouží i jako odrazový můstek v sebevzdělávání. Najdete v nich příručky, postupy, zmiňují ale také možnosti přednášek či workshopů přímo pro žáky. V následujících doporučeních přitom vycházím ze souhrnné stránky **Cvičení, příručky a zdroje pro školy**, kterou naleznete **na webu Manipulátoři.cz**, a to včetně konkrétních odkazů na všechny níže zmíněné zdroje.

- Na webových stránkách **Jednoho světa na školách** www.jsns.cz naleznete celou řadu tipů, lekcí a aktivit k mediálnímu vzdělávání, případně se se svou školou můžete zapojit do každoročně probíhajících Týdnů mediálního vzdělávání. Pro výuku velmi dobře využitelný je například metodický dokument **5 klíčových otázek k analýze mediálního sdělení**. Jde o rozsahem nevelký, přesto však velmi praktický souhrn otázek napomáhajících v tréninku schopnosti nahlížet mediální sdělení kriticky. Zaměřuje se na analýzu zdroje samotného (kdo je autorem, proč bylo sdělení vytvořeno, kdo z něj má prospěch) i na jeho obsah (komu je zpráva určena, zda vyjadřuje spíš fakta, nebo názory, jaký používá jazyk, jaké emoce má vyvolat).
- Kvalitně zpracovaná a zdarma dostupná **příručka pro střední školy** byla připravena a publikována slovenským *Denníkem N*. Je věnovaná fungování médií, tomu, jak se v nich vyznat, jaký je rozdíl v práci seriózních

a bulvárních médií, zda můžeme médiím vůbec věřit, či tomu, zda jsou média objektivní. Práce navazuje na předchozí vzdělávací speciály, jež jsou taktéž volně dostupné, na jejichž vzniku se podíleli i učitelé a které se věnovaly například **lžím na Facebooku** anebo **kritickému myšlení**. Z těchto publikací vycházejí i konkrétní cvičení, která lze využít či se jimi inspirovat – například Jak rozeznat falešnou fotku a zmanipulovaný titulek.

- **Surfařův průvodce po internetu** (www.zvolsi.info) je online dostupný materiál vzniklý v rámci studentských aktivit Masarykovy univerzity. Je příručkou, která shrnuje základní postupy k orientaci v médiích, dezinformacích a falešných zprávách, a to formou snadno přístupnou. V rámci projektu Zvol si info lze ale kromě toho zajistit i přednášku pro každou střední školu, která o ni projeví zájem.
- Web **Demagog.cz** asi znáte jako server, který ověřuje výroky politiků. Kromě toho ale připravuje a nabízí středním školám workshopy, v jejichž rámci mají studenti možnost dozvědět se, jak je důležité mít kritické myšlení, jak se vyznat v záplavě informací a jak nenaletět hoaxům. Workshopy samotné existují ve dvou základních modulech – první je věnován kritickému myšlení a mediální gramotnosti a slouží jako vhodný úvod či vhled do problematiky. Detailněji zaměřený modul číslo dvě pak cílí na konkrétní práci s informacemi, na jejich ověřování a kritické vyhodnocování.
- Z nikoli úplně malé části se lži, poplašné zprávy a různé fámy na internetu objevují opakovaně, recyklují se a jednou za čas se znovu vynoří. Je tedy užitečné vědět o existenci webových stránek, které je vyvracejí a vytvářejí jejich databázi. Jednou z nich je **hoax.cz**, který už 17 let shromažďuje konkrétní výskyty nebezpečných a falešných zpráv, kromě toho tam ale naleznete i databázi rozšířených podvodných e-mailů a dozvíte se, co je to phishing, scam či malware.
- Databáze poplašných zpráv je vytvářena i na webu **Manipulátoři.cz** a najdete ji v sekci „Hoax“. Z dalších doporučeníhodných zdrojů bych rád upozornil na české weby **Faktus.info** a **FactCzech.cz** a slovenské **Myty.sk**

či **Antipropaganda.sk**. V angličtině existuje fact-checkingových webů celá řada, za všechny zmíním alespoň **hoaxorfact.com** a **Snopes.com**.

- Za představení stojí i v rámci iniciativy Zvol si info vzniklá tištěná kniha **Nejlepší kniha o Fake News, dezinformacích a manipulacích**, která se věnuje tomu, co vlastně tak často opakovaná spojení fake news, dezinformace a alternativní fakta zahrnují, jak fungují, kdo a proč je vypouští a jak se jim můžeme bránit. Poněkud neskromně bych si dovolil upozornit i na svou knihu **Média, lži a příliš rychlý mozek**, ve které se zaměřuji na to, jak a proč

nás ovlivňuje naše iracionalita, co s tím můžeme dělat a proč je potřeba kritické myšlení.

Petr Nutil, zakladatel
Manipulátoři.cz, žurnalista

Ukážeme, co je datový stín

MICHAL KUČERÁK

Technologie mají vliv na náš každodenní život, učení, práci, na naše práva a taky na naši osobnost. Jejich používáním se měníme; ony se mění naším používáním. Centrum DOX¹ se v rámci svých vzdělávacích aktivit, které navazují na výstavní projekty, věnuje nejen výchově dětí k umění, ale také výchově uměním. Umění je prostředím, které umožňuje jiný zážitek, jinou zkušenost. Je to příležitost otvírat otázky, které je jindy náročné položit, nebo takové, které považujeme za tak samozřejmé, že se k nim už nevracíme.

V minulém roce představilo Centrum DOX program **Datový stín**, který se zaměřuje na téma soukromí a bezpečnosti na internetu. Program si klade mezi jinými i tyto základní otázky: **Jak vzniká můj digitální obsah? Co všechno je možné s ním dělat? Kdo má k němu přístup?** Cílem programu je mluvit a reflektovat se žáky, jaká data tvoří např. prostřednictvím sociálních sítí, messengerů nebo videostreamingových služeb a jestli si uvědomují, kdo je může najít a k čemu je může využít. Musíme si uvědomit, že žijeme v době remixu, postprodukce, otevřeného vesmíru síťového připojení; data jsou všudypřítomná a lehce použitelná i zneužitelná.

Vizualizací ukážeme, jakou digitální stopu po sobě zanecháváme

Program je postaven na metodice, kterou vyvinula berlínská nezisková organizace **Tactical Tech**². Ta v jednom ze svých

projektů pracuje s termínem tzv. **digitálního stínu**, tedy dat, která tvoříme svým pohybem a spoluúčastí v internetové síti, ale neuvědomuje si to. Jsou to různá data (tzv. metadata), která vznikají často i s naším souhlasem, ale bez účasti našeho vědomí. Dalo by se říci, že jsou z naší strany nezáměrně tvořena. Jedná se například o informaci, kdy a komu jsem odeslal e-mail, nebo o historii mého vyhledávání, stejně jako o záznamy o využití mobilního telefonu. Od uvažování o těchto datech, tedy takových, která sami přímo negenerujeme, je již pak jen krůček k uvažování o těch, která jsou výsledkem naší činnosti v digitálním světě (tzv. obsah).

V průběhu programu se tak s dětmi bavíme o tom, co je to deník a jakým způsobem se proměňuje jeho forma a funkce s nástupem sociálních sítí, primárně Facebooku. Posléze jim vysvětlíme, jaký je rozdíl mezi daty, která tvoříme vědomě (obsah), a daty, která vytváříme nezáměrně (metadata). Následuje aktivita ve výstavních prostorách, která vede žáky

¹ Centrum současného umění DOX je multifunkční prostor, který vznikl díky soukromé iniciativě přestavbou bývalé továrny v pražské čtvrti Holešovice. Programové zaměření DOXu se od výstavních institucí podobného formátu (spojení „kunsthalle“ s multifunkčním kulturním centrem) odlišuje především uměleckými projekty, jejich součástí je kritická reflexe aktuálních společenských témat a otázek, která zahrnuje přesah do dalších „mimouměleckých“ oblastí a disciplín, jako jsou psychologie, filozofie, historie, sociologie, politologie atd.

² Tactical Tech je nezisková organizace, která za posledních 15 let reagovala na změny spojené s rozvojem naší digitální existence tím, že našla praktická řešení pro globální síť aktivistů, technologů a občanů. Její výstupy jsou sdíleny s více než třemi miliony lidí po celém světě prostřednictvím aplikovaného výzkumu, školení, workshopů, akcí a výstav. V Tactical Tech věří, že zvýší povědomí o soukromí, poskytnou nástroje pro digitální zabezpečení a zmobilizují lidi, aby přeměnili informace na činnost.

k uvažování o tom, co jsou metadata, a to jejich sběrem a aktivní tvorbou při prohlídce galerie. Poté se děti pokoušejí proměnit sesbíraná metadata ve vizualizaci. Pomáháme jim přitom názornou ukázkou projektu **Dear Data**, ve kterém si dvě umělkyně Giorgia Lupi a Stefanie Posavec vyměňovaly po dobu jednoho roku informace – nebo přesněji řečeno data o svém každodenním životě – formou pohledů s vizualizací. Tento projekt nám prozrazuje nejen to, jak se dají ukázat informace, ale také všechno, co se odehrává v našich životech a jak těmto detailům nevěnujeme pozornost. Podle mého názoru je právě tato schopnost jednou z nejsilnějších vlastností umění – schopnost ozvláštnit přítomné. Pokud vás projekt zaujal, podívejte se na stránku www.dear-data.com.

Na závěr programu s dětmi názorně probereme, jak funguje profilování na základě našeho obsahu sdíleného na sociálních sítích, a představíme jim příručku **datového detoxu**. Tato příručka je osmidenním návodem, který nám pomáhá odhalovat, co o nás vědí naši digitální pomocníci.

Datové bludiště dokáže pomoci pochopit provázanost digitálního světa

Vzdělávací program Datový stín byl představen v rámci výstavy Big Bang Data, kterou Centrum DOX uvedlo v minulém roce. Absolvovalo ho více než 40 tříd, tedy něco přes 800 žáků. Centrum DOX si uvědomilo důležitost této problematiky a zareagovalo na ni aktuálně novým projektem. V červnu tohoto roku zahájíme výstavní projekt

#DATAMAZE – Datové bludiště, který bude kombinovat tři složky určené pro rozvíjení aktivit a spolupráce v oblasti datové a digitální gramotnosti. Ta je v současné době nevyhnutelným základem gramotnosti mediální. Na výstavě se tak budete moci seznámit s historií internetu prostřednictvím trvalé instalace – časové osy internetu. Druhou složkou výstavy bude expozice prezentující projekty, které reflektují digitální svět, mezi nimiž se objeví například svazek knížek obsahující více než 4,7 milionů hesel. Poslední část výstavy bude představovat kombinace pracoviště a knihovny, která nabídne prostor pro učení, sdílení a rozvíjení kreativity. Metafora bludiště pak vyjadřuje, jak komplikovaný je svět dat – svět nul a jedniček.

Již od června pak bude možné znovu absolvovat vzdělávací program Datový stín. Připravujeme rovněž další programy, které začneme nasazovat od září a budou pokrývat témata jako hesla, blockchain nebo selfie. Určitě sledujte webové stránky Centra DOX www.dox.cz nebo stránky projektu, kde se dozvíte více informací o připravovaných vzdělávacích projektech a aktivitách, které mohou být zajímavé jak pro vás, tak pro vaše studenty.

Mgr. Michal Kučerák, vedoucí produkce Centra současného umění DOX a autor projektu #DATAMAZE – Datové bludiště

Není nutné témata mediální výchovy do výuky tlačit násilím, lze je včlenit organicky

JANA ŠINDLEROVÁ

V Naší základní škole v Litni považujeme internet za významné prostředí, ve kterém se dnešní děti přirozeně pohybují. Využívání virtuálního prostoru při výuce českého jazyka učiteli nabízí mnoho možností, jak se dětem stát průvodcem ve světě médií. Učitel může žákům ukázat způsoby, jak se v prostředí internetu orientovat a jak rozvíjet schopnost hodnocení informací. Žáci mohou hodnotit provokativní videa a zároveň usuzovat, jaké důsledky hrozí při jejich šíření prostřednictvím populárních platform, jako je YouTube, nebo si vyhledávat životopisné informace o významných osobnostech a ověřovat vzájemné rozpory v nalezených zdrojích.

Děti na 2. stupni ZŠ mají většinou již neomezený přístup k internetu. Čile komunikují na sociálních sítích, sledují informační i názorová videa nejrůznější kvality na YouTube, mnohé samy publikují na populárních platformách. Bývají zvyklé na rychlý přísun velkého množství informací z internetu, ale chybí jim schopnost tyto informace hodnotit a třídit. Je proto důležité děti **ani nepodceňovat, ani nepřeceňovat**. To, co nám vzdělaným dospělým přijde jako jednoznačný hoax nebo vtip, děti ještě nemusí rozeznat. Například do diskuse o demokratických a nedemokratických režimech ve světě vstoupil jeden ze žáků 7. ročníku s tím, že na internetu četl, že Kim Čong-un se vzdal americkému prezidentovi. Mezi jeho spolužáky informace nezbudila žádné podezření. Po okamžitém vyhledání článku jsme společně zjistili, že se jedná o (velice průhledný) satirický článek.

Podporujeme trend BYOD, kdy si děti nosí do třídy vlastní zařízení

Pro budoucí konkurenceschopnost žáků je nanejvýš přínosné, aby měli široký přístup k internetu i ve škole, uměli používat různé technologie a pod vedením učitele si osvojili pravidla jejich bezpečného užívání. Není vždy jednoduché dosáhnout dostatečného pokrytí školy internetem a zajistit, aby ve škole byl dostatek technologií, přes něž se k němu dá připojit. Významně to ale usnadňuje interaktivitu (a koneckonců i atraktivitu) výuky, a proto se vyplatí investovat do tohoto cíle finance i vlastní úsilí. Současný trend BYOD (*Bring Your Own Device*), kdy děti při výuce pracují na vlastních mobilních telefonech, tabletech či počítačích, může vše značně zjednodušit, není však vždy jednoduché sladit jej se současnými předpisy v oblasti hygieny a bezpečnosti práce a zajistit, aby se děti skutečně soustředily na zadanou práci. V naší škole se zaměřujeme na **tři obecné cíle**, které považujeme za podstatné ve vztahu k žákům:

1. umět rozpoznat rizikové chování na internetu, předcházet mu a zabránit;
2. dokázat rozeznat manipulaci a lež v mediálních sděleních;
3. ovládnout umění kvalitní a bezpečné sebe prezentace.

První cíl je dětem na základní škole asi nejbližší. Potřebu zajistit vlastní bezpečnost dobře chápou, mnohé už se setkaly s náznaky ohrožení v kyberprostoru. Pro učitele jako ochránce **bezpečí dětí** ve škole je to zase cíl nejpalčivější. Kyberšikana vzniká snadno a přesahuje rámec školy i pravomoci pedagogů. Pro plnění tohoto cíle je nutné vědět, co děti na internetu dělají, jak často se v kyberprostoru pohybují a jak se tam chovají. K tomu potřebujeme jejich důvěru a ochotu s námi o problematice vůbec mluvit. Proto je důležité při výuce občas vést zdánlivě neformální rozhovory o tom, co na internetu děti sledovaly, co je tam baví a co ne. Pokud vás děti prosí, abyste je posledních pět minut hodiny nechali

sledovat jejich oblíbené kanály na YouTube, občas to prostě udělejte. Pokud vám „nutně potřebují“ sdělit uprostřed jiné výuky, co nedávno viděly, nechte je mluvit. Může se vám stát, že tak otevřete důležité téma.

V souvislosti s příběhem knížky, o které jsme v hodině mluvili, se například jedna z dívek zmínila, že viděla tematicky podobný prank (video, ve kterém jeden člověk úmyslně „napálí“ druhého, obvykle šokujícího nebo ponižujícího charakteru). Rozvinula se velmi živá a obsáhlá diskuse o prancích jako fenoménu, při níž jsme společně s dětmi řešili hranice podobných žertů a jejich důsledky, zejména v souvislosti s tím, když jsou pranky publikovány na platformách typu YouTube, odkud se mohou libovolně šířit mezi neomezené množství lidí a už nikdy není možné je stáhnout zpět a zničit.

Zažít znamená rozumět

Schopnost **rozeznat fakta od názorů** a znalost způsobů, jak si nejlépe **ověřovat informace**, se dá kromě jiného budovat přes podporu vlastní zkušenosti dětí s vyjadřováním názorů a sdělováním fakt. Je důležité, aby učitel dokázal s dětmi o jejich zkušenostech mluvit, ale také aby byl sám „v obraze“ a alespoň občas sledoval kanály a stránky, které sledují ony. Ve výuce velmi dobře funguje nechat žáky vyjádřit svůj názor na prezentaci oblíbených youtuberů, srovnávat jejich vystoupení, hodnotit, jak na ně působí. Učitel přitom může vést žáky k tomu, aby dokázali rozlišit hodnocení formy a obsahu mediálního sdělení.

Nuťte žáky dívat se na věci z různých úhlů. Zadávejte takové úkoly, kdy mají nějakou situaci obhajovat z předem daného stanoviska nebo vymýšlet argumenty pro a proti. Nechte je prožít poznání, že každá myšlenka se dá velmi snadno prosadit i zavrhnout a nic není černobílé. Nechte je domýšlet důsledky daných situací, zadávejte příběhy s otevřeným koncem, nechte je odhadovat, jak situace popisovaná v médiích dopadla, a argumentovat pro jejich přesvědčení. Nechte je psát „jako do novin“ o nějaké události s úkolem, aby daná událost byla jednou prezentována jako dobrá a podruhé jako špatná zpráva. Tak nejlépe pochopí, jak snadno lze s interpretací jakéhokoli textu manipulovat.

Úkoly mířící k analýze novinových titulků patří k přirozeně úspěšným aktivitám. V jedné podobné aktivitě měly děti hádat, jaký byl asi obsah článku s (autentickým) titulkem „Radary odhalily skrytou migraci nad našimi hlavami“. Článek byl v novinách publikován v období uprchlické krize. Jen jedné žákyni z 20 se podařilo odhadnout, že zřejmě půjde o migraci živočichů (v původním článku šlo o migraci hmyzu, konkrétně berušek).

Na výuku Havlíčkovy poezie lze navázat diskusí o dnešních podobách satiry

Pro kvalitní a bezpečnou sebe prezentaci musejí děti **vědět, jak komunikovat věcně, slušně a bezpečně, a znát různé komunikační strategie.** Pokud na internetu chtějí publikovat, měly by znát proces publikování textů a být vedeny k vytváření kvalitního obsahu s ohledem na příjemce. Nácvik vlastního ústního a písemného projevu je součástí hodin českého jazyka od nepaměti, my ho ovšem můžeme ještě povýšit zapojením mediální výchovy.

Život dětí na druhém stupni ZŠ se ze značné části odehrává na síti. Náš úkol je být tam s nimi nebo alespoň vedle nich. Pokud se nám podaří vložit do zadání školní aktivity fenomény a osobnosti, které znají, které jsou jim blízké, zajistili jsme si polovinu úspěchu. Učebnice nám v tom ale nepomohou, příliš rychle zastarávají. Jak tedy udržet krok a zjistit, co je dnešním dětem blízké? Děti nám to velmi ochotně řeknou samy. Zadáme-li aktivitu úplně otevřenou a necháme výběr konkrétního obsahu na nich, zjistíme, o co se zajímají, vytvoříme pro ně atraktivní zadání a téměř jistě se vyhneme „remcání“, že „je to nuda“.

Otevřený úkol spojující mediální a slohovou výchovu může vypadat třeba takto: „Vyberte si inspirativní mediálně známou osobnost, která pro vás něco znamená (herec, zpěvák, sportovec, politik atd.). Vyhledejte o ní co nejvíce informací

v médiích (zejména na internetu), porovnejte je, a pokud si nejste jisti pravdivostí, pokuste se je ověřit. Zpracujte životopis a charakteristiku vybrané osobnosti, které následně odprezentujete ostatním.“

Mediální výchovu lze zařazovat do hodin často a zcela organicky. Narazili jsme při výuce na neznámé slovo nebo pojem? Není nic lepšího než moci hned přerušit práci a nechat děti vyhledat danou věc v různých zdrojích, srovnat nalezené definice a vyvodit společně s dětmi nějaký závěr. V hodině věnované dílu Karla Havlíčka Borovského můžeme nejen vysvětlit pojem „satira“, ale rovnou také s dětmi hovořit o dnešních podobách satiry, seznámit je s fenoménem satirických webů a ukázat jim jemné náznaky, podle kterých mohou poznat, že nejde o vážně míněný text. U literatury českého disentu lze citlivě otevřít téma cenzury. Není tedy vůbec potřeba témata mediální výchovy do výuky násilně „šroubovat“. Žáci je často otvírají sami, stačí jim jen pozorně naslouchat.

Mgr. Jana Šindlerová,
Naše základní škola, z. ú., Liteň

Od Vybydlova k rezidentsví aneb Uvědomělý život v mediálním světě

MARTIN VONÁŠEK

Předmět mediální výchova vyučujeme na našem gymnáziu v Hladnově u Ostravy jako samostatný předmět přibližně od roku 2008. Zpočátku výuka probíhala formou volitelného semináře, později jako povinný předmět s dotací jedné hodiny týdně. Dnes mediální výchovu zařazujeme jako dvouhodinovou probíhající jednou za čtrnáct dní v maturitním ročníku. Studenty pro její výuku rozdělujeme na dvě části, které se každý týden střídají. Výhodou našeho systému je tedy práce v menších skupinách (polovina běžné třídy) a seminární podoba dvou hodin najednou, v nichž lze rozvíjet i praktickou činnost.

Následující text není kompletní charakteristikou podoby a struktury výuky předmětu mediální výchova, spíše se pokusí čtenáře seznámit s některými tématy, která považujeme za klíčová. Představená témata by zároveň měla ukázat, co

lze v mediální výuce učit, a nabourat tak relativně stereotypní představy o mediální výchově jako o předmětu „neznámém“, a tím pádem až „zbytečném“. Příčinou vzniku uvedených představ byla a je i výrazná dynamika obsahu mediální

výchovy, u níž neexistuje pevně daný obsahový kánon toho, co a jak v mediální výchově učit, a zároveň se pedagogové musejí vyrovnávat s návalem překotně se rozvíjejících nových médií. Zmíněnou obsahovou dynamiku v případě mediální výchovy přesto nevnímáme v negativním slova smyslu.

V našem případě se dlouhodobě věnujeme třem obecným tématům (médiá, film, divadlo), z nichž dvě se snažíme pokrýt řadou strukturovaně koncipovaných podtémat (médiá, film) a třetímu tématu (divadlo) se věnujeme okrajově. Zároveň je nutné podotknout, že tato obecná témata vnímáme v co největší možné šíři, abychom měli dostatečný prostor aktualizovat seznam podtémat. Pro určitou představu o rozpracovanosti jednotlivých témat a podtémat odkazujeme čtenáře na tematický plán. Z hlediska určitého dlouhodobějšího vývoje našeho pohledu na výuku mediální výchovy je nutné zdůraznit, že cílem není primárně protekcionistický přístup, ale spíše **osobní, sociální, občanské zapojení zaměřující se na participaci a sociální inkluzi**.

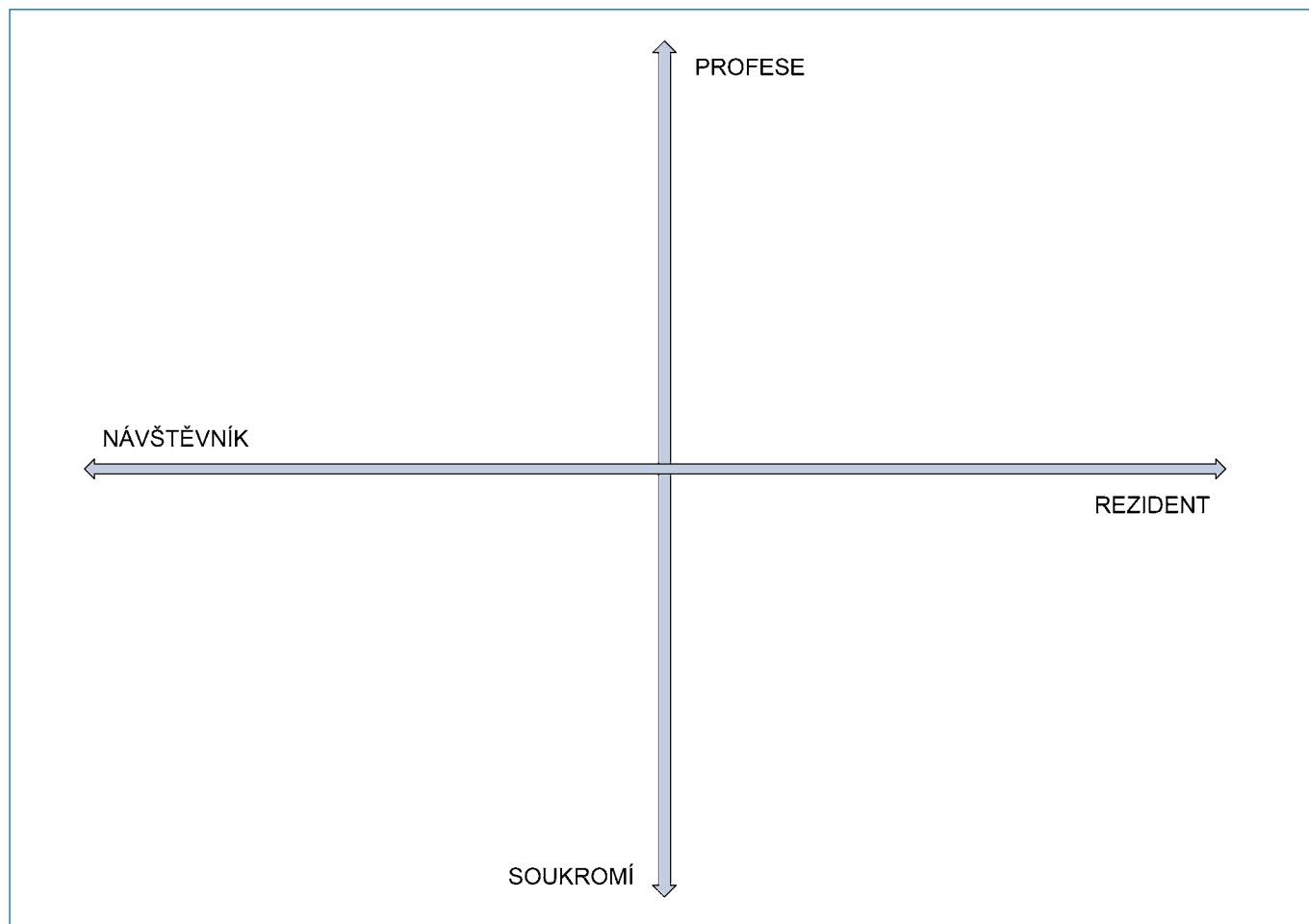
Rezidenti a návštěvníci sociálních sítí

V následujícím přehledu témat vybíráme ta, která považujeme za dlouhodobě nosná a rozvíjející diskusi o podstatě

a principech mediální výchovy – jinými slovy nejde o pokus nadefinovat předpis nebo recept, jak postupovat. Jde také o témata s určitým inspiračním přesahem, který nabízí rozvoj souvisejících principů mediální výchovy. Záleží jen na učiteli a jeho vlastním pojetí nabízených témat.

Již delší dobu začínáme první hodiny mediální výchovy **diskusí o rezidentství** studentů maturitních ročníků nejen **na sociálních sítích**. Vedle teoretické části, ve které studenty seznamujeme s mediální realitou a hledáme odpověď na otázku, jakým způsobem je realita médií představována, nás zajímá i to, jak vnímají svoji pozici v síti nových médií. Studenti se nejprve seznámí s textem o rezidentovi/návštěvníkovi a následně se pokusí svou pozici v internetovém prostředí vyjádřit pomocí ikon sociálních sítí a popsat v předloženém grafu. V diskusi si uvědomují, do jaké míry se pohybují a žijí v prostoru sociálních sítí, a mohou své výsledky porovnávat s ostatními. Cílem aktivity je uvědomit si, že život s médii je do určité míry měřitelný, že se nejedná o obecný, ale naopak o velmi konkrétní pojem a že pozice studenta na Facebooku, Twitteru či Instagramu má své vyjádření v podobě digitální stopy.

Digitální stopě se pak věnujeme v dalším tématu, protože výsledný graf pracuje i s otázkou soukromí. Studenti jsou

(Dostupné na: <https://goo.gl/PpLDwK>)

TÉMA MĚSÍCE – MEDIÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

často překvapeni variabilitou výsledných grafů, všimají si různorodosti sociálních bublin, ve kterých žijeme, a lépe chápou, že vměstnat se do jednoduchého schématu není úplně možné. Díky relativně dlouhé době, po kterou tuto aktivitu do výuky zařazujeme, jsme objevili i konkrétní možné nastavení vlastních účtů na sociálních sítích, které následně vedou umístění ikonky této sociální sítě v grafu do velmi různorodých pozic u jednotlivých studentů.

Digitální detox?

Předmětem dalšího tématu je na první pohled protekcionistický přístup, kdy si studenti pomocí několika online dostupných nástrojů vyzkouší, co o nich „ví“ internet, resp. jak přibližně vypadá jejich digitální stopa. Cílem není zbavit se vlastního zasíťování, ale uvědomit si jeho možnosti a limity, popřípadě najít nástroje, pomocí kterých můžeme data dostupná o naší osobě spravovat a šířit. Takto informovaný student může projít i osmidenní digitální detoxikací, která jej postupně seznamuje s tím, co a jak je možné na digitální stopě ovlivňovat, popřípadě mazat.

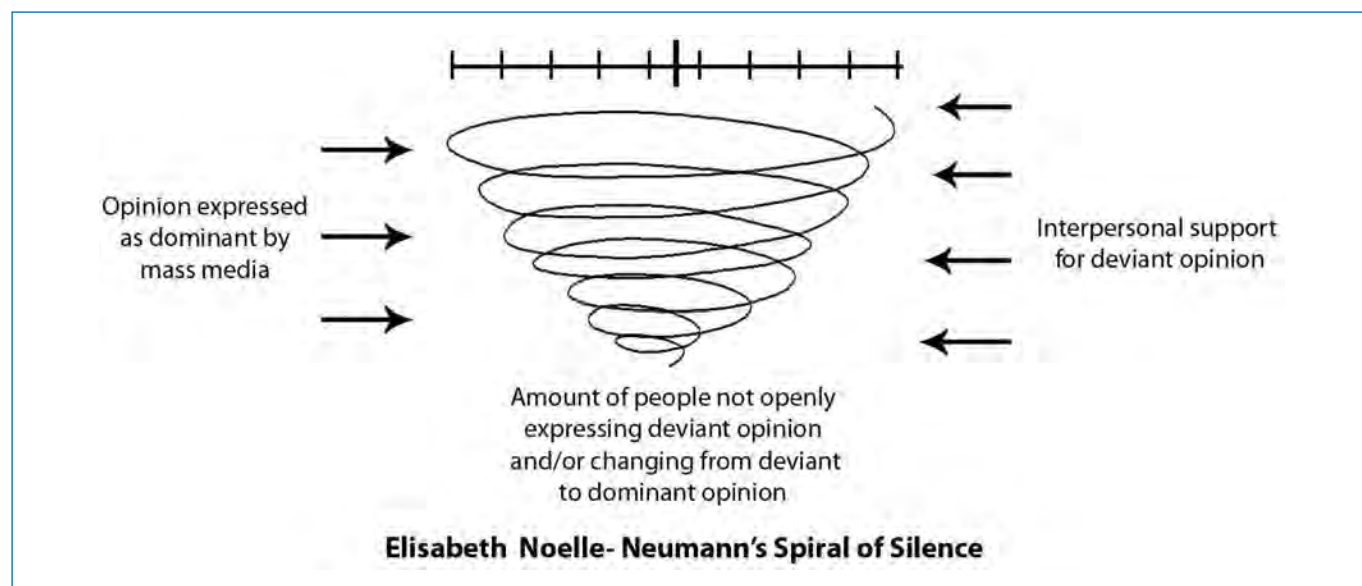
Zároveň pomocí jednotlivých aktivit usilujeme o **metodický přesah** a propojení s dalšími tématy. K tomu slouží vedle online nástrojů i spirála mlčení, díky které si studenti uvědomí, na jakém principu fungují sociální bubliny. Seznámení s uvedenými pojmy slouží jako základ pro **práci s dezinformacemi**. Jak uvidíme i v dalších tématech, schopnost vyhledávat nebo rozpoznávat dezinformace je sama o sobě nedostatečná, pokud studenti nepracují s kontextem. Takový kontext bývá samozřejmě velmi často politický nebo společenský a je ovlivněn sociálními bublinami, ve kterých se nacházíme. Diskuse nad spirálou mlčení má pro studenty přínos zejména proto, že sami prezentují příklady z vlastní zkušenosti a následně umějí principy spirály identifikovat i v online světě.

Videohry a občanská angažovanost

Videohry jsou již běžnou součástí života studentů, a proto je vhodné je do výuky mediální výchovy zapojit nejen po teoretické, ale i po praktické stránce. V současné době využíváme zvláště online dostupné hry, které spadají do kategorie tzv. **serious games**. Videohry nás přitom nezajímají jen jako takové, jde nám naopak o mnohem konkrétnější cíle. Pomocí volně dostupné hry Ghettoout se věnujeme problému sociální exkluze a inkluze. Propojením s filmem Cesta ven nebo dokumentem Ubytovny dosahujeme komplexnější představy o daném problému v Ostravě. Cílem hráče je přestěhovat se ze sociálně vyloučené lokality Vybydlov. K dosažení cíle je nutné si najít práci, řešit aktuální finanční problémy, získat řidičský průkaz nebo povolení k práci s potravinami. Během hry se hráč musí vyrovnat s řadou překážek v podobě nabídky drog, násilí, závislosti na alkoholu nebo herních automatech, exekucemi apod. Studenti si během hry poznávají své postřehy do pracovního listu a formou eseje charakterizují své názory na problém sociální exkluze před hraním hry a po něm. Hru doplňujeme vybranými pasážemi z dokumentu Ubytovny nebo filmem Cesta ven a snažíme se tak prolamovat stereotypní představy o problému.

Možnosti serious games jsou mnohem větší, pokud do výuky zapojíme anglický jazyk a jiné socioekonomické prostředí jako v případě úspěšné hry The Fiscal Ship (<https://fiscalship.org>). Hra relativně nápaditým způsobem zapojuje studenta do řešení hospodářských problémů současných Spojených států a motivuje jej k občanské angažovanosti.

Co se skrývá za názvem článku? Cílem většiny představených témat je snaha seznámit studenty s obecnějšími otázkami, motivovat je k občanské angažovanosti a upozorňovat na běžné mediální stereotypy. Studenti nemusejí nutně reagovat na nejnovější události a vše v reálném čase komentovat.

Zdroj: <http://www.masscommunicationtalk.com/theory-of-spiral-of-silence.html>

Zdroj: <https://www.novinky.cz/internet-a-pc/hry-a-herni-systemy/180620-pocitacova-hra-o-zivote-v-ghettu-reprezentuje-cesko-v-mezinarodni-soutezi.html>

Měli by porozumět kontextu a s mediálními obsahy zacházet uvědoměle a kriticky. Vedle představených témat se věnujeme diskusím nad mediálním zobrazením feminizmu, squattingu či genderových otázek nebo promyšlíme možnosti dohledu nad sociálními sítěmi v intencích pokusů o kontrolu sdíleného obsahu. Vděčným tématem je tvorba mediálních obsahů – reklama, animace –, v současné době se zabýváme filmovým vyprávěním a stylem. Ohromné množství filmových ukázek dostupných online umožňuje analyzovat filmové vyprávění či styl a naplňovat tak alespoň částečně požadavky filmové a audiovizuální výchovy.

Mgr. Martin Vonášek,
Gymnázium Hladnov

Online archiv časopisu

Získejte zdarma přístup do online archivu časopisu. Najdete zde všechny doposud publikované články.

Pokud jste předplatitelem časopisu a nemáte aktivovaný přístup do online archivu, stačí jen napsat na servis@aspi.cz nebo zavolat na tel. č. **246 040 111**.

Uvedte tyto informace:

- vaše IČ,
- e-mail, kterým se budete přihlašovat,
- jméno a příjmení.

Heslo vám zašleme e-mailem a vy si jej můžete kdykoliv sami změnit.

Na základní škole kombinujeme mediální výchovu s informatikou

JOLANA FUCHSOVÁ

K mediální výchově jsem se dostala v době, kdy jsme tvořili školní vzdělávací program. Absolvovala jsem dlouhodobý kurz kritického myšlení u lektorky Niny Rutové, u níž jsem se poté zúčastnila i kurzu mediální výchovy. Při tvorbě ŠVP jsme se rozhodli, že toto průřezové téma částečně pojmem i jako samostatný předmět. Mediální výchovu (MeV) máme jen v sedmém ročníku, půlenou s osobnostně sociální výchovou, v jiných ročnících ji nezařazujeme.

Jelikož je tato dotace nedostačující, prolíná se MeV předměty na prvním i druhém stupni. Dotýkáme se jí nejen v komunikační složce češtiny, ale i v prvouce na prvním stupni, na druhém pak ve výchově ke zdraví a výchově k občanství, ve volitelném předmětu digitální foto a video v 7. a 9. ročníku a na obou stupních v informatice, která patří k povinným předmětům ve 3., 4., 5. a 8. ročníku.

Když jsme sestavovali učební plán pro předmět mediální výchova, měli jsme ještě k dispozici velmi málo materiálů, které bychom mohli použít. Dnes je situace, co se týče jejich množství, poněkud lepší, ale všechny dle mého názoru obsahují mnoho teorie a informací, které žáci základní školy ještě nepotřebují, jsou pro ně složité. Pro práci s dětmi ve věku 12 až 13 let se mi nejvíce osvědčily materiály Marka Mičienky *Rozumět médiím*, jež nám sloužily jako osnova pro učební plán.

Téma reklamy děti zaujme

V úvodu předmětu se krátce zaměřujeme na to, co jsou média, jaká je jejich historie. Chci, aby si žáci uvědomili **roli médií v každodenním životě** a jak moc nás všechny ovlivňují. Při různých aktivitách se snažíme najít rozdíly mezi informativním, zábavním a reklamním sdělením. Zkoušíme i rating počítačových her s ohledem na míru násilí, což je pro děti tohoto věku aktuální. Větší prostor věnujeme zpravodajství a jeho vlivu na společnost, žáci se učí kriticky přistupovat k mediálnímu sdělení, sestavit jej, popřípadě připravit příspěvek do školního časopisu.

Dalším větším celkem je **reklama**: její funkce, rozpoznání skryté reklamy a rozlišení toho, kdy jde o reklamní sdělení či zprávu; děti také zkoušejí samy reklamu vytvořit. Více času pak věnujeme i manipulativním prostředkům v médiích

a jejich identifikaci. Dle možností zveme hosty z řad mediálních pracovníků na besedy.

Mezi nejoblíbenější aktivity patří například zmíněná tvorba reklamy, kterou děti buď předvedou nahranou na video, nebo zahrají jako scénku v další hodině. Tuto aktivitu jsem poprvé zaznamenala na kurzu Niny Rutové. Ve skupinách děti vymyslí různá zadání z hlediska produktu, na který se reklama bude tvořit, místa, kde se reklama odehrává, postav, které v ní vystupují, a cílové skupiny, pro niž je reklama určena (každá skupina vymyslí pouze jedno kritérium v tolika provedeních, kolik je skupin). Nevědí však, jak potom budou témata zkombinována. Skupině například vyjde zadání, podle něhož bude tvořit reklamu na koloběžku, která se bude odehrávat v jeskyni, vystupovat v ní bude známý zahraniční zpěvák se svým psem a cílovou skupinu budou představovat senioři nad 70 let. Jsou tedy tvůrci reklamy s konkrétními zadáními od objednavatele díla, jichž se musí držet. K reklamě dostanou za úkol vymyslet i slogan. Musím říct, že některá videa či představení jsou velmi zdařilá.

Tisk je na okraji zájmu dětí, soustředme se na online

Za roky, které uběhly od zavedení školního vzdělávacího programu, **se potřeby výuky mediální výchovy částečně změnily** v důsledku obrovského nárůstu významu internetu a sociálních sítí. Je tedy nutná občasná revize učiva. Ještě před několika málo lety byly například jedním celkem časopisy pro mládež, dnes se však už nacházejí na okraji zájmu dětí, proto s nimi pracujeme málo, spíše s přihlédnutím k tvorbě školního časopisu.

Vzhledem k tomu, že jsem češtinářka, učím předmět mediální výchova především z tvůrčího či kritického hlediska. Proto

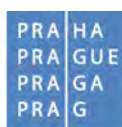
se s kolegyní, která rovněž vyučuje mediální výchovu a zároveň učí i informatiku, snažíme své postupy konzultovat a upravovat. Sama například cítím, že mám rezervy v oblasti informačních technologií, a proto se na ni zaměřuji spíše v předmětech, jako je informatika či digitální foto a video. V rámci předmětu informatika jsou žáci už od třetího ročníku poučováni o bezpečném chování na internetu a sociálních sítích, o rizicích spojených s anonymitou elektronické komunikace, učí se ověřovat věrohodnost informací a informačních zdrojů.

Myslím, že problém výuky mediální výchovy na školách spočívá v tom, že vzdělání v tomto směru je individuální věcí každého učitele, není systematické ani dostačující. Osobně jsem měla štěstí na dobrý startovací kurz a to, že se právě tou dobou tvořil školní vzdělávací program. Doplňující vzdělávací obory jako právě mediální výchovu jsme mohli do programu implementovat tímto způsobem s podporou vedení školy. Ovšem bez stálého vzdělávání se neobejdeme, jde o obor, který se rozvíjí obrovským tempem. A bylo by jistě žádoucí, aby se mediální výchova nějakým způsobem objevila na pedagogických fakultách.

Mgr. Jolana Fuchsová, Masarykova ZŠ, Praha 9 – Klánovice

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR

META, o. p. s. Vás zve na konferenci:

Učíme češtinu děti a žáky s odlišným mateřským jazykem – zkušenosti a inspirace

Ve dnech 20. a 21. června 2018 pořádá META, o.p.s. konferenci k tématu vzdělávání a začleňování dětí a žáků s odlišným mateřským jazykem v prostorech Sněmovní 7 v Praze na Malé Straně. Zvyšující se počet dětí a žáků cizinců ve školách představuje potřebu zajistit jim dostatečnou jazykovou přípravu. Program konference bude věnován zkušenostem s výukou češtiny jako druhého jazyka v mateřských a základních školách a při přípravě ke studiu na střední škole. Odborná veřejnost se během konference seznámí s metodami a nástroji, které vedou k účinnému začlenění žáků s odlišným mateřským jazykem do výuky.

Doporučujeme učitelům MŠ, ZŠ, SŠ, lektorům češtiny, vedení škol, PPP, zřizovatelům a zástupcům krajů. První den je primárně zaměřen na MŠ a ZŠ a druhý den na ZŠ a SŠ.

Program

20. červen, 9–17 hod

- shrnutí zkušeností s organizací jazykové přípravy na MŠ a ZŠ
- představení metodik a výukových materiálů k výuce češtiny jako druhého jazyka pro MŠ a ZŠ
- workshopy zaměřené na výuku češtiny, diagnostiku jazykových dovedností a organizaci jazykové přípravy v MŠ a ZŠ

DOPROVODNÝ PROGRAM

Babylon v lavicích (Francie, 2013, 89 min), 19:00 Kino 35, Štěpánská 35, Praha 2

21. červen, 9–17 hod

- shrnutí zkušeností s jazykovou přípravou pro budoucí studenty SŠ
- téma podpory mladých migrantů při přechodu mezi ZŠ a SŠ
- workshopy zaměřené na výuku češtiny pro nactileté žáky (ZŠ, SŠ)

DOPROVODNÝ PROGRAM

Vyhlášení výsledků **Jazykové a literární soutěže ČEŠTINA JE I MŮJ JAZYK**, Sněmovní 7, Praha 1

S podrobným programem Vás seznámíme v průběhu května. Těšíme se na setkání s Vámi

Kristýna Titěrová, programová ředitelka META – Společnost pro příležitosti mladých migrantů, o. p. s.
222 521 446, 773 609 395, titerova@meta-ops.cz

Koná se v rámci projektu Češtinou k inkluzi (reg. Č. CZ.07.4.680.00.015_0050000057), který je spolufinancován Evropskou unií.

THE VELUX FOUNDATIONS
VILLUM FONDEN × VELUX FONDEN

centrum
pro integraci
cizinců

Mentoring, tentokrát optikou ředitele školy

Mentorský přístup jako akcelerátor budování kultury školy (6. díl)

ZDENĚK DLABOLA

Tak jako jsou rozmanité naše způsoby učení, jsou rozmanité i možnosti podpory profesního růstu. Pojďme se společně zabývat tím, jak využít mentoring a další nástroje pro podporu učitelů na různých stupních školní kultury a pomoci jim posouvat se dál a cíleně pracovat na proměňování školní kultury směrem k efektivnějšímu fungování, větší spolupráci, smysluplnosti a naplňování cílů a vize školy.

Začněme příběhem: Blíží se druhá hodina odpolední a do sborovny se trousí učitelé na pravidelnou poradou. Přinášejí si dobrodružství uplynulých šesti vyučovacích hodin a v jejich tvářích můžeme přečíst celé portfolio právě odehraných učitelských mikropříběhů. Ozve se dupání a s očima navrch hlavy vrazí do místnosti třídní 7. A Milan (dějepis, občanka): „Tak tomu neuvěříte! Právě jsem zpracoval otce Aničky Novákové, aby nám do celého ročníku zasponzoroval interaktivní učebnice. Pecka, ne?!“ vychrlí, spokojeně zapadne na své obvyklé místo blízko kávovaru a vezme si dvě sušenky.

„A co s nimi jako budeš dělat? Já teda nestíhám probrat ani ty normální,“ ozve se pochybovačně hlas fyzikáře Hynka. „Nekoušela to už vloni v šestce tak trochu marně Lucie?“ Lucie, třídní 7. B (přírodopis, chemie), zvedne na okamžik oči a vzápětí se jimi zavrtá hluboko do stránek knihy o formativním hodnocení, kterou napůl schovává pod stolem.

„To je fakt, už jsme to zkoušeli, stejně to nikam nevedlo,“ přisadí si ještě Eva (matematika, přírodopis), která za Lucii během října dva týdny suplovala. „Děti pořád zapomínaly hesla, rodiče vůbec nevěděli, co s tím, pořád někomu něco chybělo, nemá to cenu.“ Lucie mlčí.

Milan nevěřícně zírá na kolegy: „Vy tomu nerozumíte! Já v tom vidím super příležitost, jak můžu učit děják na úplně jiné úrovni! Můžu v tom dělat i testy, upravovat obsah, posílat úkoly – a vy taky,“ snaží se ještě.

„Jo, a my kvůli tvým novinkám strávíme spoustu času u něčeho, co nechceme,“ přiostrí debatu Hynek. Pár hlav v místnosti souhlasně přikyvuje.

„Už tak jsem hrozně přetížená, Milane, já vím, že tobě ta technika jde, ale fakt netuším, kde bych na to já brala čas...“ zazní velmi unavený hlas češtinářky Martiny a další přitakávají.

„No tak se to naučíte, něco vám třeba ukážu, fakt je to dobrý! A stejně, už jsem to domluvil, není důvod se těch peněz vzdávat,“ argumentuje zvyšujícím se hlasem Milan a drtí v prstech další sušenku. Atmosféra začíná připomínat hustou mlhu.

„Pojďme se na to zkusit podívat z jiného konce,“ vstoupí do nepříjemného ticha Jan (angličtina, zástupce). „Myslím, že by nám mohlo pomoci chvilku přemýšlet o tom, jak použití interaktivních učebnic zapadá do toho, co a jak chceme děti v sedmičce učit. Co kdybychom se sešli my všichni učitelé sedmičky a probrali, co to může přinést nám i dětem a taky kdo má jaké obavy. Je určitě důležité, aby se k tomu všichni vyjádřili a řekli, jak se cítí. Moc bych ocenil, kdyby Lucka sdílela své zkušenosti. Milane a Lucko, pojďme najít termín, kdy se na to na úvod ve třech sejdeme a takové setkání naplánujeme.“

Už jste takové věty někdy zaslechli? Co chtějí lidé sdělit prostřednictvím toho, co říkají?

Lidé své potřeby obvykle vyjadřují tím, jakým způsobem mluví. Způsob vyjadřování může být také jedním z indikátorů, které ukazují, v jakém **typu kultury komunikace** se lidé nacházejí a co potřebují pro to, aby mohli profesně i osobnostně růst. Kdybychom se zeptali hrdinů našeho modelového příběhu, co potřebují, dostali bychom rozdílné odpovědi. Důležitou dovedností vedení škol je umět rozklíčovat, co znamenají slova, která lidé říkají.

Rádi bychom dále rozvinuli myšlenky z lednového příspěvku Mgr. Pavla Škramlíka *Jazyk kmenového vůdce*¹, kterým prezentoval výsledky dvacetiletého zahraničního výzkumu autorů knihy **Zrození kmenového vůdce**. Dave Logan, John King a Halee Fischer-Wright vytvořili na základě svých výzkumů teorii, podle níž v souladu se **způsobem vyjadřování a smýšlení o sobě a ostatních** tvoří lidé na jednom z pěti stupňů firemní kultury **kmeny**, které mohou mít na výsledky organizace, tedy i školy, větší vliv než sebeschopnější ředitelé. Kmeny rozhodují o tom, kolik a jak kvalitní práce se udělá, i o úspěchu manažera. Podíváme se na to, jak podporovat kolegy ze tří nejčastěji zastoupených stupňů kultury.

Výzkum přinesl zjištění, že přibližně ve čtvrtině organizací převládá **kmenová kultura stupně dva**. Životním postojem lidí v tomto stupni je skupinový negativismus a heslo „Můj život stojí za prd, na rozdíl od těch ostatních“. Tento typ kultury by mohli v našem příběhu reprezentovat Hynek, Martina či Eva. Začali vytvářet skupinu apatických obětí a vzájemně se podporují v rezignaci a pasivním odporu. Stěžují si, vymlouvají se a zesměšňují ostatní, typický je také slovní boj proti vedení. Kdybychom se jich zeptali, v čem jsou dobří, čeho si na sobě váží, co se jim daří, pravděpodobně by na tyto otázky obtížně hledali autentické odpovědi nebo by se pokusili odpovědi vyhnout. Tento typ otázek mohou vyhodnotit jako ohrožující, protože o sobě často hodně pochybují a je možné, že už nějaký čas nezažili úspěch, který by je posiloval. Pravděpodobně budou tvrdit, že nic nepotřebují. „Nechci, nepotřebuji“ ale spíše znamená „potřebuji, ale nevím, jak na to, nemám podporu, nedává mi to smysl, bojím se, že to nezvládnou, popř. nevím, co potřebuji“.

Při komunikaci na tomto stupni kultury musíme obzvláště dbát na bezpečné komunikační prostředí. Kdyby měli zaměstnanci příležitost odpovídat v bezpečném prostředí, ukážou nejspíše na to, že jim práce přináší málo osobní radosti, necítí jasný směr a smysl. Tito lidé se nevyznají v tom, jaké si mají klást otázky, aby je odpovědi na ně posouvaly vpřed. Většinou si také nestanovují žádné cíle, prostě něco dělají a snaží se přežít realitu dne. Pokud dá vedení nebo mentor Hynkovi, Martině, Evě a dalším v tomto stupni kultury příležitost pojmenovat jejich emoce a pomůže definovat jejich konkrétní potřeby, může to vést k ochotě vyzkoušet drobné kroky v podobě použití jednoduchých praktických nástrojů, které jim pomohou cítit se lépe ve třídě a znovu a intenzivněji zažít smysl jejich práce.

Je výhodné, když se jedná spíše o malou praktickou věc s konkrétním a viditelným dopadem, který přinese hmatatelný úspěch. V pracovní skupině učitelů lze zařadit například společný vývoj metodických pomůcek či materiálů, zavádění drobných inovací do stávajících stereotypů. Prakticky to může vypadat například tak, že učitel, který svoji výuku

zakládá především na výkladu pomocí powerpointových prezentací, rozčlení prezentaci na části a na konci každé z nich nechá žáky, aby si ve dvojicích rozdělili informace na ty, které považují za nové a které už znali, nebo se žáci ve dvojici musejí dohodnout, kterých pět slov je podle nich klíčových pro porozumění této části výkladu. V rámci mentoringu či rozvojového rozhovoru s vedením je možné zaměřovat se na to, co konkrétně udělalo komu radost, co se podařilo, a hledat i maličkosti, které díky učiteli děti zvládly dobře. Jedním z užitečných nástrojů může být vedení jednoduchého reflektivního deníku.

Představitel **třetího stupně kmenové kultury** charakterizuje postoj „Já jsem úžasný, na rozdíl od vás“. Jedná se o kmen osamělých válečníků. Tito lidé jsou odhodláni být lepší než všichni ostatní, tvrdě pracují, ale je pro ně velmi obtížné spolupracovat a pod rouškou humoru se někdy poměřují s ostatními. Dějepisář Milan přináší inovaci, ale bez kontextu pro ostatní – je vidět, že přemýšlí o tom, jak svou práci dělat co nejlépe, má jasnou představu, jak se věci mají udělat, ale nezohledňuje, že ostatní to prostě mohou mít jinak. Chce, aby si kolegové všimli, že je dobrý, a snaží se prosadit z jeho pohledu užitečné věci. Lidem jako Milan může pomoci rozumět lépe svým silným stránkám a naučit se reflektovat, jak postupují, co a proč se jim daří. Do vyšší kmenové kultury je posunuje spolupráce s někým, kdo je jen nechválí, ale konkrétně oceňuje a využívá přitom popisného jazyka, bez porovnávání s ostatními.

Specifickou postavou našeho příběhu je Lucie, která si prozkoumává své téma formativního hodnocení, ale po zkušenostech z loňského roku se necítí dost v bezpečí na to, aby své přemýšlení o výuce sdílela. Lucii je možné podpořit například v rámci rozhovoru nad plánem osobního rozvoje. Její potřebou může být, aby byla se zájmem vyslechnuta, aby mohla sdílet, jak o věcech přemýšlí, jak věci dělá a jak jí fungují, jaké řeší otázky a na které z nich už našla odpovědi, v čem se ve svém tématu už posunula.

Dá se o tom přemýšlet také tak, že pokud Milan a Lucie chápou smysl svých individuálních potřeb a mají v nich dostatečnou podporu, získají také větší jistotu a tím i ochotu více sdílet a navazovat spolupráci s ostatními kolegy. Z výzkumů vyplynulo, že hodně pomáhá, když lidé z tohoto stupně kultury dostávají příležitost sdílet svou zkušenost a jsou propojováni do triád či týmů, kde jsou pověřeni tvořivými úkoly vyžadujícími spolupráci. Takovým úkolem může být například společné plánování výuky, párová výuka či moderace, které jsme podrobně představili v minulém čísle časopisu *Řízení školy* – jsou tak propojováni lidé se stejnými záměry a vytváří se prostor pro vzájemné učení a společný růst. Vyplatí se podporovat jejich autonomii, vnitřní motivaci a svobodnou volbu ve společně dohodnutých mantinelech.

¹ ŠKRAMLÍK, P. *Jazyk kmenového vůdce. Řízení školy*. 2018, č. 1, s. 38–40. ISSN 1214-8679.

Stupeň kultury čtyři, „My jsme úžasní, na rozdíl od nich“ (jiných týmů či škol), je charakteristický sdílením základních hodnot a úsilím směřujícím ke společnému cíli. Lidé z této kultury jsou motivováni pracovat pro společnou věc a pro dosažení úspěchu, který si členové kmene vzájemně přejí. Typická je pro ně velká samostatnost a zodpovědnost. Tento kmen roste v prostředí podpory nadřízených, kteří uplatňují prvky vedení na úkor řízení zaměstnanců. Lidé jsou hrdí na to, že jsou součástí svého kmene, což poznáme podle jejich slovníku, v němž můžeme často zaslechnout slova jako „my“, „tým“, „dokázali“, „hodnoty“, „cíl“, „společně“ nebo „naše“. Je hodně užitečné přizvat je do plánování a spolurozhodování o koncepčních záležitostech – např. plánování vize školy. Pokud se setkávají ve skupině (a přiberou i pracovníky z jiných stupňů kultury), je možné ve spolupráci s nimi realizovat společné strategie, vizi vytvářet, sdílet s ostatními, učit se lépe rozumět vzdělávacím potřebám učitelů i žáků apod. Reálné potřeby mohou odhalit jen ti, kteří dobře rozumějí kontextu, ve kterém se nacházejí.

V našem příběhu se takto projevil Jan. Přinesl téma hledání vyššího smyslu, přesahu, sounáležitosti, významu pro celek, společných principů. Posiloval vědomí potřeby sdílet, čemu společně věříme a proč co děláme – jestli to naplňuje naše cíle, které cíle to jsou, v jaké hodnoty věříme. Jan projevil potřebu hledat řešení s kolegy, s nimiž bude moci spolupracovat a společně plánovat v dlouhodobém horizontu.

Při reflexi naší dlouholeté práce se sborovkami jsme si všimli, že jsme většinou mířili na kulturu na stupni čtyři, ale dostatečně jsme nezohledňovali fakt, že lidé mají i jiné potřeby a nemohou „naskočit“ do kultury „jsme úžasní“ a nadšeně spolupracovat, aniž by prošli stupni dva a tři. Z výzkumů autorů knihy vyplynulo, že dál se nelze dostat jinak než ukotvením se v předchozím stupni.

Zároveň jsme dospěli k poznání, že pokud daný jedinec funguje na určitém stupni kultury, pak používá její jazyk nejen mezi kolegy, ale i ve třídě, v komunikaci s rodiči či v komunikaci s vedením školy. Když podporujeme učitele např. v tom, aby žáky vedli k aktivitě, samostatnosti, autonomii, vlastnímu rozhodování, zodpovědnosti či symetrické komunikaci,

ale jim samotným se téhož nedostává od nás a vedení školy, obtížně se mění zažité kulturní vzorce a inovací se ve škole obvykle příliš dlouho nedaří.

Mentorská podpora může ve všech výše zmíněných případech výborně fungovat při nastavování kultury symetrické komunikace a zároveň při zavádění konkrétních nástrojů, které mohou podpořit učitele v růstu do vyšších stupňů kultury. Mentoring také modeluje přístup, v němž respektujeme své odlišnosti a fakt, že každý potřebuje jiný typ podpory.

Během posledních let jsme ověřovali fungování takového způsobu podpory škol, ve kterém každá kultura může něco získat a růst směrem k dalšímu stupni. Podporu dostává celá škola – užší i širší vedení, celý tým i učitelé – individuálně či ve skupinách podle zaměření, a to kombinovanou formou konzultací, supervizí, individuálního i skupinového mentoringu či školení, s nabídkou různých forem kolegiální podpory popsaných v minulém vydání. V každé škole usilujeme o jedinečnou kombinaci těchto způsobů, jak získávat společnou identitu, společný cíl a chuť realizovat záměry, které jsou společně plánovány a také reflektovány.

Pokud vás zajímají další podrobnosti, jak posilovat to nejlepší ze svých škol, jak budovat kapacity učitelů-lídrů a posouvat kulturu organizace, poďte s námi prozkoumávat toto téma v příštím závěrečném díle článků o mentoringu. V případě, že chcete vědět víc o budování kultury a **systému komplexní podpory** školy nebo vás láká zažít s námi na konci prázdnin **letní školu** na téma *Formativní hodnocení a Metody aktivního učení*, navštivte naše webové stránky www.jobinovace.cz

Mgr. Zdeněk Dlabola,
ředitel Sekce vzdělávání ve školství,
JOB – spolek pro inovace

POTŘEBUJETE RADU ODBORNÍKA?

Využijte naši písemnou poradenskou linku. Tato služba je poskytována všem předplatitelům zdarma.

Dotazy přijímáme písemnou formou na e-mailu redacers@rozeniskoly.cz nebo prostřednictvím formuláře na webových stránkách www.otazkyodpovedi.cz

Odpověď zpracuje odborník na příslušnou problematiku a zašleme Vám ji zpět.

www.rozeniskoly.cz

Mezinárodní odborná konference k 25. výročí založení základní školy profesora Zdeňka Matějčka v Mostě na téma expertní podpory v ZŠ

HANA AJMOVÁ

„Zprostředkování smyslu je kritériem, které podmiňuje předávání kulturního dědictví.“

REUVEN FEUERSTEIN

Základní škola prof. Zdeňka Matějčka, fakultní škola UJEP, uspořádala k 25. výročí svého vzniku za podpory a pod záštitou Krajského úřadu Ústeckého kraje a statutárního města Mostu a ve spolupráci s českou společností Dyslexie mezinárodní odbornou konferenci na téma expertní podpory v základní škole.

Expertní podpora na ZŠ prof. Zdeňka Matějčka, fakultní škole UJEP

Základní škola v minulých letech postupně rozšiřovala ve spolupráci s renomovanými odborníky spektrum expertních podpor určených svým žákům. Jde o žáky se specifickými poruchami učení a chování (těžká postižení), ale i o žáky s jiným nebo kombinovaným postižením, pro které je inkluzivní vzdělávání na běžné škole problematické. U některých se přitom může jednat o přechodné období několika let. Po určité kompenzaci problémů se mohou žáci navracet do běžných základních škol. K jejich edukaci vedou nejen vhodné vzdělávací postupy a optimální vzdělávací prostředí, ale také metody expertních podpor.

Učitelé naší školy se dlouhodobě věnují studiu FIE – **Feuersteinova instrumentálního obohacení**. Děti, které nejsou schopny se učit ze zkušeností nebo při školní výuce, trpí, podle Feuersteina, deficitem v kognitivní (poznávací) oblasti. Nenačily se myslet v souvislostech. Zásadním problémem je tedy rozvoj kognitivních schopností dětí Feuersteinovou metodou obohacování prostřednictvím instrumentů. Jde o ucelený soubor cvičení se speciálními úkoly. Učitel (zprostředkovatel) se staví mezi vnější podněty a dítě. Pomáhá mu zvládnout řešení úkolů tím, že povzbuzuje jeho aktivitu. Nedává dítěti návod, jak má vyřešit konkrétní problém, ale snaží se je vést k tomu, aby ho dokázalo zvládnout samo. Důraz se klade na spolupráci a naslouchání – Feuerstein

mluví o vzájemném sdílení myšlenek a přístupů k úkolu. Obsahem sdílení je i strategie řešení úkolů. Žáci se mají naučit reflektovat (přijímat) své myšlení a vhléd, dokázat hodnotit své poznávací dovednosti a zobecnit tak způsoby uvažování. Učí se metakognici, tj. poznání toho, jak člověk poznává, jak se učí.

Na ZŠ prof. Zdeňka Matějčka se nachází **laboratoř EEG biofeedbacku**. Jednotlivá ošetření dětí probíhají během jejich pobytu ve škole. Metoda biofeedback, biologické zpětné vazby, slouží k všestrannému zlepšování činnosti mozku. Provádí se pomocí přístroje, který měří mozkovou činnost a zprostředkovává uživateli vizuální (případně i sluchový) vjem o změnách v mozkové činnosti.

Stejně důležitá je **expertní podpora pomoci žákům při přetrvávajících primárních reflexech**. Jedná se o neurovývojovou stimulaci ve školní praxi a kurz nese název **Pohybem se učíme**. Stimulace je založena na jednoduchých cvičích, které často napodobují pohyb vyvolaný primárními reflexy. Tím se mozku poskytuje druhá šance, aby se postupně naučil správně kontrolovat fungování těla. Neurovývojová terapie kombinuje poznatky z více neurostimulačních metod najednou a používá se u dětí od čtyř let, ale je účinná i u dospělých.

Další expertní podporou, která se na škole využívá, je **norská vyučovací metoda – GRUNNLAGET**. Východiskem pro podporu dětí je v tomto případě práce norského pedagoga

Magneho Nyborga. Systém se původně používal jen pro práci s dětmi ze sociálně znevýhodněného prostředí, v současnosti z něj však těží všechny handicapované děti. Metoda využívá k učení konkrétní předměty, které jsou označovány pojmy, mezi nimiž se následně hledají rozdíly a podobnosti na základě senzomotorických zkušeností.

V ZŠ prof. Zdeňka Matějčka se dlouhodobě pracuje s tréninkovým **programem náprav grafomotorických obtíží**, dlouhodobá je také intenzivní a systematická **péče o řečovou výchovu** žáků. Při každé vyučovací hodině využívají učitelé **reedukační techniky pro nápravy poruch učení a chování**.

Ukázkové hodiny a videokonference

Samotná konference a doplňkový program byly velmi bohaté a spojovala se v nich pedagogická teorie a praxe. Program začal již v úterý 27. března 2018 šesti ukázkovými hodinami s využitím expertních podpor a reedukačních metod.

U nejmenších dětí se paní učitelka v hodině prvouky zabývala neurovývojovým cvičením a rozvojem jemné i hrubé motoriky, zejména při zapojení dětí v kruhu, kdy si žáci předávali dřívko, orientovali se zprava doleva, zpívali, rytmizovali a rozvíjeli slovní zásobu a sluchové vnímání poznáváním

ptáků podle zvuků. Děti také dokázaly najít zvířátka schovaná v obrázcích (figura–pozadí) nebo doplnit písmeny jejich neúplný název.

V hodinách matematiky se děti zabývaly vlastnostmi geometrických tvarů. Matematika se zde propojila s rozvojem kognice podle Reuvena Feuersteina a spojováním bodů se rozvíjelo zrakové vnímání a myšlení dětí. Žáci řešili slovní úlohy týkající se obvodu a obsahu geometrických útvarů a také je vyhledávali ve složitých obrázcích. Body i geometrické útvary propojovali s běžným využitím v životě.

V hodinách českého jazyka se uplatnilo velké množství forem a metod práce s handicapovanými dětmi a obrovské nasazení asistentů při aktivitách ve skupinách a při pomoci dětem se sníženou mobilitou. U žáků ve 4. třídě šlo o řešení vybraných úkolů pomocí různých metod práce, her, křížovek a myšlenkových operací tak, aby vyřešili detektivní záhadu. Paní učitelka zde ukázala i nápravy grafomotorických obtíží. Na vyšším stupni se do hodiny češtiny zapojili zpěvem i přítomní zahraniční a tuzemští hosté.

V hodině fyziky v 6. třídě bylo téma hodiny „jednotky délky“ propojeno s historickými jednotkami délky a neurovývojovou stimulací při praktickém měření. Děti cvičily rovnováhu při chůzi na provaze tak, že počítaly své stopy. Úsek pak měřily také pomocí svinovacího metru, naměřenou délku dělily

počtem svých stop a zjistily, že mají různou velikost chodidla, a proto je historické měření velmi nepřesné.

V ostatních třídách probíhala videokonference řízená z informačního centra – knihovny ZŠ. Tématem videokonference byla práce s textem básně Vodník ze sbírky *Kytice* Karla Jaromíra Erbena. Žáci vytvářeli ilustraci k textu a soutěžili o nejvydařenější ilustraci, která byla vybrána hlasováním.

Náslechu ve třídách se účastnilo velké množství hostů. V některých třídách se zdálo, že přichází jsou v přesile nad žáky. Jednalo se o studenty pedagogiky, učitele z jiných škol i hosty z ciziny. Zahraniční hosté oceňovali zejména dynamiku vyučování. Paní Artemi Sakellariadis řekla, že tak velké množství forem v jedné hodině ještě nikdy neviděla. Profesora Gouzmana zase zaujalo tzv. přemostování – spojování látky s dalšími nápady a životem vůbec. K tématu ukázkových hodin se zahraniční hosté vraceli i v průběhu dalšího, neformálního programu a několikrát ocenili, že měli možnost hodiny vidět.

Po ukázkových hodinách pokračoval program zahraničních hostů návštěvou hipodromu a ochutnávkou vín v Chrámčích. Večer se uskutečnilo neformální setkání ve sborovně školy. I na tomto setkání převládala pracovní témata. Profesor Gouzman z Feuersteinova institutu učitelům ukázal soubor instrumentů – hmatových cvičení na zlepšení udržení pozornosti –, který sám vytvořil, především pro děti s poruchou pozornosti, např. ADHD.

Konference na téma expertní podpory na ZŠ

Ve středu 28. března 2018 proběhla samotná konference. Prvním řečníkem byl **PhDr. Jaroslav Šturma**, který připomněl vývoj psychiatrické a psychologické péče o děti u nás

a vzpomenu hlavně na prof. Zdeňka Matějčka a jeho návštěvy na pořádající škole, jež nese jeho jméno. Na něj navázal **PhDr. Václav Mertin**, jenž se zabýval problematikou z oblasti školní psychologie v současné době. **PhDr. Lenka Krejčová, Ph.D.**, se ve svém vystoupení zabývala dynamickou diagnostikou a jejím využitím ve školní praxi. Dynamické vyšetření zjišťuje, jaké jsou vzdělávací možnosti žáka, v jakém prostředí se učí, jak se učí a co mu pomáhá v učení.

Po příspěvcích našich předních dětských psychologů následovaly dva příspěvky, které se věnovaly vzdělávání handicapovaných v obecnější rovině. Oba přednášející mluvili o snížení diskriminace a podpoře rovnosti při vzdělávání handicapovaných dětí. **Dr. Artemi Sakellariadis** z Centra pro studium inkluzivního vzdělávání v Bristolu připomněla, jak by mělo vypadat vzdělávání ve 21. století. Každé dítě musí být v bezpečí, začleněno a vzděláváno. Poukázovala na kauzy dětí, jejichž vzdělávání bylo problematické. Vysvětlovala pojmy vyloučení, segregace, integrace a inkluze, kterou chápe jako začlenění dítěte do školy, jež pro to ovšem vytvoří co nejlepší podmínky. Hovořila také o změně poslání speciálních škol v dnešní době, tzn. o tom, že speciální školy dnes „dláždí“ cestu běžným základním školám. **SR Michael Kalmár**, předseda Evropské dyslektické společnosti (EDA), vykládal o podmínkách pro vzdělávání a rovné příležitosti dyslektiků i jiných handicapovaných, které jim přináší kvalitní život. EDA umožňuje výměnu informací, zkušeností, strategií a osvědčených postupů prostřednictvím vytváření mezinárodních sítí a mobility.

Další dva hosté pojednali o využití a aplikaci Feuersteinova instrumentálního obohacení. Nejpraktičtější příspěvek přednesl **prof. Roman Gouzman** z Feuersteinova institutu v Izraeli. Hovořil o použití instrumentů, postupů a strategií tak, aby studenti zvládli matematiku, která patří k předmětům vyžadujícím nejabstraktnější myšlení a slouží jako „posilovna“ pro mozek. Jednou ze strategií, které se uplatňují při

PŘEDSTAVUJEME

zprostředkování „kognitivní matematiky“, je strategie úplné kreativní vizualizace, kterou profesor Gouzman na několika příkladech ukázal publiku, jež s ním zaujatě počítalo.

PaedDr. Eva Váňová vysvětlila hlavní cíl instrumentálního obohacování, jímž je vedení jedince ke kvalitnějšímu a samostatnějšímu učení a fungování a k co možná největší nezávislosti. Nejde ani tak o předávání hotových znalostí a rozšiřování vědomostí člověka (i když i k tomu vlivem práce s programem postupně dochází), ale o učení žáků, jak sbírat informace a jak s nimi nakládat, a o jejich vedení k samostatnosti a produktivitě v řešení problémových situací v nejširším smyslu slova. FIE je zážitková metoda, která přináší hlubokou vnitřní motivaci a spojuje myšlení s emocemi.

Další přednášející zabývající se expertní podporou byla **Mgr. Marja Volemanová, DiS.**, z Institutu neurovývojové terapie. Připomněla, že přetrvávající primární reflexy jsou jednou z opomíjených příčin poruch učení a chování. Primární reflexy mají velký vliv na psychomotorický vývoj dítěte. Aktivitou primárního reflexu se vyvíjí nervové spojení v CNS, dítě se naučí novým dovednostem, reflex je následně inhibován vyššími mozgovými centry, a dítě tak může „poskočit“ ve vývoji zase o kousek dále. Pokud ale přetrvává několik primárních reflexů, mohou být kontraproduktivní pro optimální neurologický vývoj. Pak mohou způsobit symptomy specifických poruch učení (dyslexie, dysgrafie, dysfázie atd.) a poruch soustředění (ADHD, ADD).

Dalším zahraničním hostem, který ZŠ prof. Zdeňka Matějčka navštívil již podruhé, byl nezávislý pedagogický psycholog **Dr. Gavin Reid, Ph.D.**, který již napsal 27 publikací o dyslexii. Tato porucha učení byla také tématem jeho vystoupení na konferenci. Mluvil o překážkách, se kterými je nutné při vyučování dyslektiků počítat, a na to navázal strategiemi a intervenčními expertními přístupy, které vedou k překonání obtíží. Jeho vystoupení bylo velmi rozsáhlé a shrnovalo různé metody, individualizované přístupy a expertní podpory. Poskytl posluchačům ucelený náhled na problematiku poruch učení a strategií vedoucích k jejich překonání. Zajímavým momentem jeho vystoupení bylo vysvětlení, jak probíhá nekonečný metakognitivní cyklus – učení se učěním. Doktor Reid, který cestuje po světě, kde diagnostikuje a pomáhá se sociálním začleněním dyslektiků do škol a vede semináře a workshopy, velmi ocenil péči o děti s poruchami učení a chování na ZŠ prof. Zdeňka Matějčka.

V dalším příspěvku představily **Mgr. Jana Jamrichová** a **Bc. Monika Petříková** metodu aplikované behaviorální analýzy (ABA) a výsledky jejího praktického využití při pilotním projektu v první třídě běžné základní školy, v níž probíhá vzdělávání dětí s poruchou autistického spektra.

MA, PGDip Mercedes Mayoral, MBA, z Katalánské asociace pro dyslexii ve svém příspěvku představila nejen tuto společnost, ale i realitu diagnostikování a vzdělávání žáků s dyslexií v Katalánsku a dalších španělských oblastech. Díky

Katalánské asociaci pro dyslexii je v Katalánsku větší povědomí o dyslexii než v ostatních regionech. Asociace byla založena v roce 1992, funguje téměř stejně dlouho jako ZŠ prof. Zdeňka Matějčka a sdružuje rodiny dyslektických dětí. V současné době má 480 členů a poskytuje jim i dalším zájemcům 600 konzultací ročně.

Na závěr konference vystoupila **MUDr. Michaela Pakszysová, CSc.**, z EEG institutu v Praze a hovořila o využití EEG biofeedbacku ve vzdělávacím procesu ve školách v Polsku a v České republice. Připomněla, že nejvhodnější formou je učení zážitkem, kdy je žák aktivní osobou v procesu učení, koncentruje se po celou dobu učení a má pozitivní motivaci a emoce. Při tom všem mu pomůže metoda EEG biofeedback.

Školní a akademie a jarní výstava

Po ukončení vědecké konference následoval kulturní program, na kterém se podíleli všichni žáci školy. Třídy, školní družina, školní klub a pěvecký kroužek sestavily velmi rozmanité pásmo tance, přednesu, zpěvu a dramatizace, které však bylo tematicky ucelené. Akademie nesla název „Den našeho školáka“ a proběhla jako celodenní akce na půdě mosteckého Repre, kde diváci, děti, jejich rodiče i zahraniční hosté vytvořili fantastickou atmosféru. Její součástí byla rovněž výstava výtvarných prací žáků – nejen výkresů, ale i prostorových výrobků z papíru (sochy), látky (šité hračky), pedigu, proutí a dalších přírodních materiálů. Celá akademie se všem velmi líbila a zahraniční hosté se pochvalně vyjadřovali o vtipných a rozmanitých vystoupeních ještě další den: „Školní akademie byla úžasná a předčila moje očekávání,“ ohodnotila akci Artemi Sakellariadis. „Je úžasné, s jakou energií žáci a zaměstnanci připravili poutavé představení. Ze

zkušenosti vím, jak náročné to může být i jak obrovské úsilí to vyžaduje. Výsledek mluví sám za sebe a zůstane v mé mysli jako nádherná vzpomínka.“

Doprovodný program pro zahraniční hosty pokračoval výletem na několik destinací. Po celou dobu trvání konference a doprovodného programu se o hosty z ciziny starali kromě mě a „mých“ učitelů také studenti mosteckého gymnázia, kteří si v roli tlumočnicků vedli velmi zdatně.

Konference včetně obsáhlého doprovodného programu proběhla úspěšně díky nemalé podpoře Krajského úřadu Ústeckého kraje a statutárního města Mostu. Velkého poděkování za bezchybnou organizaci se od účastníků dostalo nám i mosteckým a litvínovským gymnazistům, studentům ze Střední odborné školy gastronomie a služeb v Mostě, žákům, rodičům i všem dalším, kteří se na celé akci podíleli.

O správnosti a smyslu směřování školy za čtvrtstoletí jejího trvání se za všechny zahraniční hosty vyjádřil prof. Gouzman, který vyzdvihl rodinnou, spolupracující atmosféru ve škole. Oceňoval vytvoření vlastního výchovně vzdělávacího systému, který umožňuje žákům, rodičům a učitelům zažívat pocity radosti a společného úspěchu. Mercedes Mayoral pak působení školy a celou konferenci zhodnotila následovně: „Viděli jsme šťastné a schopné děti – a to je nejdůležitější.“

PhDr. Hana Ajmová,
ředitelka ZŠ prof. Zdeňka Matějčka, Most

Učení venku jako „normální“ výuka

Výukový program *Les ve škole*¹ vzdělávacího centra TEREZA² motivuje učitele, aby se svými žáky chodili ve výuce ven a umožnili jim učit se o lese v lese. Je zároveň mezinárodním programem, do kterého je zapojeno už 26 zemí z celého světa. Zeptali jsme se Jana Froňka, vedoucího programu, proč je učení venku pro učitele a žáky tak důležité.

?) Proč tady program vlastně vznikl? Proč si myslíte, že je venkovní výuka přínosem? Generace dnešních dospělých se také neučila venku a zvládli jsme to.

Zvládli, ale taky jsme mnohem více času po škole trávili venku, pohybem. A popravdě mám pocit, že mě škola dobře naučila potlačit potřeby těla (pohyb, protažení, pití a čurání), připravila mě perfektně na práci u stolu. Odtud ale plyne spousta „civilizačních“ nemocí, a proto mi jako nejdůležitější přínos venkovní výuky připadá to, že je to zdravé. Více zajímavých i překvapivých důkazů se dočtete v publikaci **Petra Daniše *Děti venku v přírodě: ohrožený druh?***, která je volně ke stažení na <https://jdeeven.cz/cz/publikace-ke-stazeni>.

?) Vy se v programu primárně věnujete výuce o lese v lese, tzn. prosazujete, aby učitelé přírodovědná témata probírali s dětmi také v přírodě, nejen ve třídě. Ale dají se učit venku i jiné předměty? Dělá se to?

Loni jsme začali propojovat učitele, kteří učí venku jakýkoli předmět (včetně matematiky, jazyků, apod.). Aby se mohli vzájemně inspirovat, založili jsme k tomu účelu web www.ucimesevenku.cz, výměna nápadů probíhá i přes Facebook. Snažíme se zatím posbírat metodickou inspiraci a budeme rádi, když se podaří postupně přesvědčit i další učitele, aby si nějakou venkovní lekci zkusili. Pro ty, kdo vědí, že by je tento směr zajímal více, jsou na onom webu vyjmenované možnosti dalšího akreditovaného vzdělávání. Ambiciózním cílem, který si do dalších let klademe, je, aby venkovní výuka byla v ČR chápána jako „normální“.

Celý rozhovor si můžete přečíst na <https://online.rizeniskoly.cz/cz/aktuality/uceni-venku-odbourava-stres-u-deti.a-4011.html> nebo v zářijovém vydání našeho časopisu.

Tipy pro ředitele škol:

- Venkovní učení posiluje u žáků **vztah k místu** svého bydliště, zvyšuje se jejich schopnost učit a **soustředit se**.
- Pobyt venku **pomáhá odbourávat stres** a budovat **zdravější vztahy** v kolektivu.
- Pobyt venku **prospívá fyzickému a psychickému zdraví** žáků.
- Aby bylo na venkovní výuku více času, učitelům usnadní práci **propojování vyučovacích hodin**. Myslete na to při tvorbě rozvrhů.
- Někdy se děti z venkových výprav vrací špinavé. Na skutečnost, že budou děti chodit během vyučování ven, je vhodné **upozornit personál školy**, zejména úklidový. Nezapomeňte také **upozornit rodiče** a vyzvat je, aby dětem zajistili vhodné oblečení a obutí na ven, zejména v chladném a deštivém období.

Více o programu najdete na www.lesveskole.cz nebo www.ucimesevenku.cz.

¹ <http://lesveskole.cz/cz>

² <http://terezanet.cz/cz>

měsíčník
ročník XV
6/2018

■ **Vydává:**

Wolters Kluwer ČR
www.wolterskluwer.cz

■ **Šéfredaktorka:**

Mgr. Naďa Eretová
tel.: 246 040 433
e-mail: rizeniskoly@wolterskluwer.cz

■ **Adresa:**

Wolters Kluwer ČR
Řízení školy
U Nákladového nádraží 10
130 00 Praha 3
tel.: 246 040 444
fax: 246 040 401
IČ: 63077639

■ **Předplatné a distribuce:**

tel.: 246 040 400
e-mail: predplatne@wolterskluwer.cz

■ **Inzerce:**

Mgr. Miroslav Hřebecký
tel.: 777 230 849
e-mail: mhrebecky@gmail.com
Iva Suchnová, tel.: 246 040 439

■ **Sazba:**

Michaela Blažejová

■ **Tisk:**

SERIFA, s. r. o.
Jinonická 80, Praha 5

Za správnost údajů uvedených v článcích odpovídají jejich autoři.

Přetisk a jakékoli šíření dovoleno pouze se souhlasem vydavatele.

Vydávání povoleno Ministerstvem kultury ČR pod číslem MK ČR E 15063.
ISSN 1214-8679

Roční předplatné činí 1 740 Kč (DPH je účtováno podle aktuálně platné sazby). Všeobecné obchodní podmínky najdete na www.wolterskluwer.cz/obchod

Předáno do tisku dne 15. 5. 2018

© **Wolters Kluwer ČR, 2018**

Časopis je dostupný také v ASPL.